

Waterschap Aa en Maas

Programmabegroting 2023

Status : Definitief
Kenmerk : Programmabegroting 2023
Datum : 4 oktober 2022
Samengesteld door : Informatiestaf

Vastgesteld door : Dagelijks bestuur
Datum : 4 oktober 2022

KERNGEGEVENS

GEBIED	Oppervlakte in hectare	161.000
	Aantal gemeenten	20
	Aantal bedrijven	16.881
	Aantal inwoners	778.028

TAKEN	Watersysteembeheer	110 km primaire waterkering 198 km niet primaire-waterkering 4.140 km watergangen/-lopen 114 gemalen
	Zuiveringsbeheer	7 rioolwaterzuiveringsinstallaties 102 rioolgemalen 400 km transportleiding

FINANCIEN			2023		2022
			Netto kosten		Netto kosten
	Watersysteembeheer		€ 79,3 mln.		€ 74,3 mln.
	Zuiveringsbeheer		€ 63,0 mln.		€ 59,3 mln.
	Totaal		€ 142,3 mln.		€ 133,6 mln.
			Omslag / heffing		Omslag / heffing
	Watersysteembeheer		€ 77,0 mln.		€ 73,9 mln.
	Zuiveringsbeheer		€ 64,6 mln.		€ 61,0 mln.
	Totaal		€ 141,6 mln.		€ 134,9 mln.
			Bruto investeringen		Bruto investeringen
	Watersysteembeheer		€ 104,6 mln.		€ 71,0 mln.
	Zuiveringsbeheer		€ 43,4 mln.		€ 37,6 mln.
Totaal		€ 148,0 mln.		€ 108,6 mln.	
	Aanslag eenheden		2023		2022
Watersysteembeheer		Aantallen	Tarieven	Aantallen	Tarieven
Ingezetenen	woning	321.600	€ 68,21	316.500	€ 65,42
Gebouwd	WOZ-waarde x € 1.000.000	142.067	0,03160%	130.212	0,03349%
Ongebouwd	herleide hectare	101.050	€ 93,50	101.275	€ 87,57
Natuurterreinen	hectare	25.300	€ 6,06	25.300	€ 5,72
Verontreinigingsheffing	vervuilingseenheid	4.500	€ 52,08	4.500	€ 51,00
Zuiveringsbeheer					
Zuiveringsheffing	vervuilingseenheid	1.232.700	€ 52,08	1.190.100	€ 51,00

ORGANISATIE	Bestuur	1 dijkgraaf 30 leden algemeen bestuur waarvan 3 leden dagelijks bestuur
	Organisatie	516,10 fte

INLEIDING	9
1. BEGROTING VAN DE PROGRAMMA'S	11
1.1 Waterveiligheid	13
1.1.1 Doelstellingen	13
1.1.2 Prestaties en activiteiten	13
1.1.3 Toelichting op de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen in 2023	14
1.1.4 Input Programmabegroting 2023	18
1.2 Klimaatbestendig en gezond watersysteem	20
1.2.1 Voldoende water en omgaan met weersextremen	20
1.2.2 Gezond en natuurlijk water	25
1.2.3 Input Programmabegroting 2023	29
1.3 Schoon water	31
1.3.1 Doelstellingen	31
1.3.2 Prestaties en activiteiten	31
1.3.3 Toelichting op de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen in 2023	33
1.3.4 Input Programmabegroting 2023	36
1.4 Samen, duurzaam, slim en effectief	37
1.4.1 Toelichting op de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen in 2023	37
1.4.2 Input Programmabegroting 2023	41
2. DE PARAGRAFEN	43
2.1 Ontwikkelingen sinds vorig boekjaar	43
2.2 Uitgangspunten en normen	44
2.3 Incidentele lasten en baten	46
2.4 Kostentoerekening	47
2.5 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	48
2.6 Waterschapsbelastingen	49
2.7 Weerstandsvermogen	53
2.8 Financiering	60
2.9 Verbonden partijen	64
2.10 Openbaarheidsparagraaf	65
2.11 Bedrijfsvoering	66
2.12 EMU-saldo	67
3. BEGROTING NAAR KOSTENDRAGERS	69
3.1 Kostenverdeelstaat 2023	69

3.2	Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager watersysteembeheer	70
3.2.1	Toelichting lasten	70
3.2.2	Doorberekende kosten ondersteuning	71
3.2.3	Toelichting baten	71
3.2.4	Toelichting dekkingsmiddelen	72
3.2.5	Mutaties reserves/meerjarenprognose watersysteemheffing nettolasten in relatie tot tariefontwikkeling	74
3.3	Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager waterzuiveringsbeheer	76
3.3.1	Toelichting lasten	76
3.3.2	Doorberekende kosten ondersteuning	77
3.3.3	Toelichting baten	78
3.3.4	Toelichting dekkingsmiddelen	78
3.3.5	Mutaties reserves/meerjarenprognose waterzuiveringsheffing nettolasten in relatie tot tariefontwikkeling	80
3.4	Totale meerjaren-kostenontwikkeling 2022-2033	81
4.	BEGROTING NAAR KOSTEN- EN OPBRENGSTSOORTEN	82
5.	BESLUIT TOT VASTSTELLING VAN DE PROGRAMMABEGROTING 2023	87
6.	BESLUIT TOT AANGAAN LANGLOPENDE GELDLeningen EN RC-VERHOUDING NWB	89
7.	BESLUIT AUTORISATIE B-KREDIETEN DOOR HET DB	91
	BIJLAGE 1: PROGRAMMABEGROTING 2023 TEN OPZICHTE VAN VOORJAARSNOTA 2022	93
	BIJLAGE 2: SPECIFICATIE AFWIJINGEN TEN OPZICHTE VAN VOORJAARSNOTA 2022	95
	BIJLAGE 3: BEGROTING NAAR BELEIDSVELDEN	97
	Waterveiligheid	97
	Klimaatbestendig en gezond watersysteem	98
	Schoon water	99
	BIJLAGE 4: PROJECTEN NAAR PROGRAMMA'S	101
	Waterveiligheid	101
	Klimaatbestendig en gezond watersysteem: Voldoende water en omgaan met weersextremen	103
	Klimaatbestendig en gezond watersysteem: Gezond en natuurlijk water	105
	Schoon water	107

Samen, duurzaam, slim en effectief	109
BIJLAGE 5: VERBONDEN PARTIJEN	111
BIJLAGE 6: PRESENTATIE STRUCTUREEL EN INCIDENTEEL SALDO	123
VERKLARENDE WOORDENLIJST EN AFKORTINGEN	125

Inleiding

Voor u ligt de programmabegroting van waterschap Aa en Maas voor 2023. Dit is de laatste begroting van de huidige bestuursperiode. Deze begroting beschrijft op hoofdlijnen wat we in 2023 gaan doen, welke uitgaven daarvoor nodig zijn, wat dat betekent voor de tarieven en hoe dit zich ontwikkelt in de jaren hierna.

2023 is het tweede uitvoeringsjaar van het Waterbeheerplan 2022-2027 waarin de ambities volledig zijn opgenomen en financieel zijn vertaald. Ook wordt inzicht gegeven in de middelen die de komende jaren voor het invullen van die ambities nodig zijn. De indeling van deze programmabegroting sluit aan bij de indeling in het WBP.

Enkele highlights voor 2023 zijn:

- We zetten weer diverse stappen in de HWBP-projecten, in 2023 worden de formele besluiten genomen en wordt gestart met de realisatie van het project Meanderende Maas/Ravenstein-Lith en wordt het plan van aanpak voor de planuitwerking van het dijktraject Cuijk-Ravenstein aan het algemeen bestuur aangeboden ter vaststelling.
- Wij zetten onze inspanningen gericht op de realisatie van het natuurnetwerk Brabant door. In 2023 wordt bij de Grote Peel West circa 14 ha Natura2000 gebied opgeleverd.
- We leveren circa 10 km beekherstel, 16 km ecologische verbindingzone, 13 km natuurvriendelijke oevers en 26 maatregelen voor vismigratie en dragen daarmee bij aan een robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem dat aan de KRW-eisen voldoet.
- Ook in 2023 zijn de grootste inspanningen gericht op het verder optimaliseren van de bestaande zuiveringen en het realiseren van aanvullende zuiveringsstappen om de effluentkwaliteit te verbeteren. Zo wordt er een aanvullende zuiveringsstap op de rwzi Dinther gerealiseerd.
- We zetten in op de realisatie van de uitbreiding slib- en gaslijn 's-Hertogenbosch dat bijdraagt aan ambities voor energieneutraliteit. We onderzoeken de mogelijkheid naar windmolens en het gasvrij maken van alle Aa en Maas gebouwen.

Leeswijzer

Al jaren werken we met inhoudelijk verschillende programma's. Dit helpt om onderwerpen die bij elkaar horen te clusteren en zo tot een overzichtelijk document te komen. Ook dit jaar zijn de programma-overstijgende onderwerpen zoals klimaatverandering, beheer en onderhoud, bebouwd gebied, KLIMAP, KRW, waterkwaliteit, zo goed en overzichtelijk mogelijk verwoord binnen de programma's. We kunnen echter niet voorkomen dat er soms wat herhaling in zit en er vanuit meerdere programma's opmerkingen over hetzelfde onderwerp worden gemaakt.

Doordat we getallen hebben afgerond, kan het voorkomen dat optellingen niet precies overeenkomen met een vergelijkingsgetal dat bijvoorbeeld is afgerond op miljoenen.

In onderstaand overzicht ziet u welke onderdelen voor welke commissievergadering relevant zijn.

Hoofdstuk	Omschrijving	Blz.	Cie AFZ	Cie EB	Cie WB
1.1	Waterveiligheid	13			X
1.2	Klimaatbestendig en gezond watersysteem	20			X
1.3	Schoon water	31		X	
1.4	Samen, duurzaam, slim en slagvaardig	37	X	X	X
2	De paragrafen	43	X	X	X
3.2	Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager watersysteembeheer	70			X
3.3	Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager waterzuiveringsbeheer	76		X	
4	Begroting naar kosten- en opbrengstsoorten	82	X	X	X
	Besluit tot vaststelling van de Programmabegroting 2023	87	X	X	X
	Besluit tot aangaan langlopende geldleningen en aangaan rc-verhouding NWB	89	X	X	X
	Besluit autorisatie B-kredieten door het DB	91	X	X	X

Toelichting:

Elk programma heeft een paragraaf 'Input Programmabegroting 2023' met daarin een overzicht van de investeringsprojecten voor 2023. Dit overzicht bestaat uit:

- Een totaalregel van de lopende A-investeringen: dit gaat over alle lopende investeringen waarvoor een goedgekeurd krediet is afgegeven;
Een totaalregel van de B1-investeringen: dit zijn de vervangingsinvesteringen, inclusief bijbehorende afspraken en kaders. Voor B1-investeringen geldt dat we via de Programmabegroting 2023 goedkeuring vragen van het algemeen bestuur, zodat het dagelijks bestuur deze investeringen voor watersysteembeheer, waterzuiveringsbeheer en de algemene dienst kan autoriseren. Dit zijn de richtlijnen die we hiervoor hanteren:
 - Watersysteembeheer: maximaal € 3 miljoen per jaar en € 350.000 per project.
 - Waterzuiveringsbeheer: maximaal € 10 miljoen per jaar en € 1 miljoen per project.Besluitvorming hierover is opgenomen op pagina 91 van deze begroting.
- Een totaalregel van de B2-investeringen: dit zijn de uitvoeringsdelen die horen bij een toegekend A-krediet. Het besluit over de start van het project is genomen, waarbij een deel van het krediet is toegekend. Over het toekennen van het uitvoeringsdeel moet het algemeen bestuur nog een besluit nemen.
- Een totaalregel van de C-investeringen: dit gaat over nog te starten projecten, waarvoor krediet moet worden aangevraagd via het algemeen bestuur.

Verdere details van de investeringsprojecten voor 2023 zijn opgenomen in het Projectenboek 2023-2028, dat als bijlage aan de Programmabegroting 2023 is toegevoegd.

1. Begroting van de programma's

Deze programmabegroting bestaat uit drie bestuurlijke programma's: *Waterveiligheid*, *Klimaatbestendig en gezond watersysteem* en *Schoon water*. Dit hoofdstuk is opgebouwd volgens het Waterschapsbesluit. Het begint met een overzicht van de programma's verdeeld naar de kostendragers watersysteembeheer en waterzuiveringsbeheer. Vervolgens lichten we per programma de begrotingscijfers toe voor de output en de input.

Programmabegroting 2023

Exploitatie

Per programma is de begroting onderverdeeld in de taken (kostendragers) van het waterschap. Voor de taak watersysteembeheer gaat dit per programma onder andere over:

- Waterveiligheid:
 - Werkzaamheden aan keringen, het voorkomen van overstromingen vanuit de Maas.
- Klimaatbestendig en gezond watersysteem:
 - *Voldoende water en omgaan met weersextremen*: het aanleggen en onderhouden van de waterlopen, het onderhouden van de kunstwerken, het wegwerken van baggerachterstanden, verdrogingsbestrijding en het voorkomen van wateroverlast.
 - *Gezond en natuurlijk water*: de maatregelen om de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren, het aanleggen en onderhouden van ecologische verbindingzones (EVZ's), natuurvriendelijke oevers, vispassages, beekmondingen, het uitvoeren van beekherstel en recreatie.

Voor de taak waterzuiveringsbeheer worden binnen het programma *Schoon water* alle activiteiten verantwoord die te maken hebben met het transporteren en zuiveren van afvalwater en het verwerken van het zuiveringslib.

De input die we hebben begroot voor het subprogramma *Samen, duurzaam, slim en effectief* is verwerkt in de drie hoofdprogramma's. Zo valt een groot deel van wat we doen aan duurzaamheid (winning van grondstoffen, inzet op energieneutraliteit en circulariteit) onder het zuiveringsbeheer.

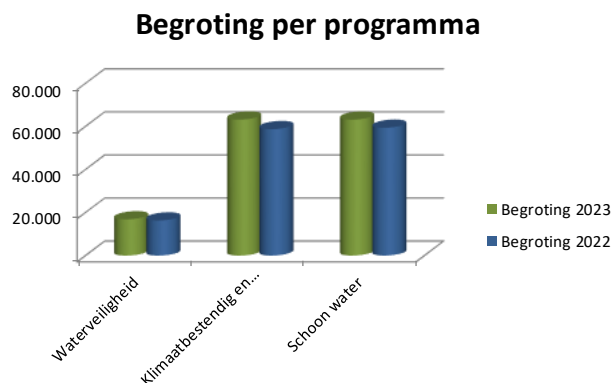
Voor 2023 ziet de totale begroting van de programma's er als volgt uit:

Tabel 1: Programma's naar kostendragers (bedrag * € 1.000)

Programma	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal begroting 2023	Totaal begroting 2022
Waterveiligheid	16.835		16.835	16.304
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	63.158		63.158	58.736
Schoon water		63.153	63.153	59.380
Dividend (dekkingsmiddel)	-752	-113	-865	-865
Netto lasten	79.241	63.040	142.281	133.555
Dekkingsmiddelen (belasting en beschikking reserves)	-79.241	-63.040	-142.281	-133.555
Saldo				

In de bijlage vindt u de verdeling van de Programmabegroting 2023 naar de beleidsvelden.

Grafiek 1: Programmabegroting 2023 (bedrag * € 1.000)

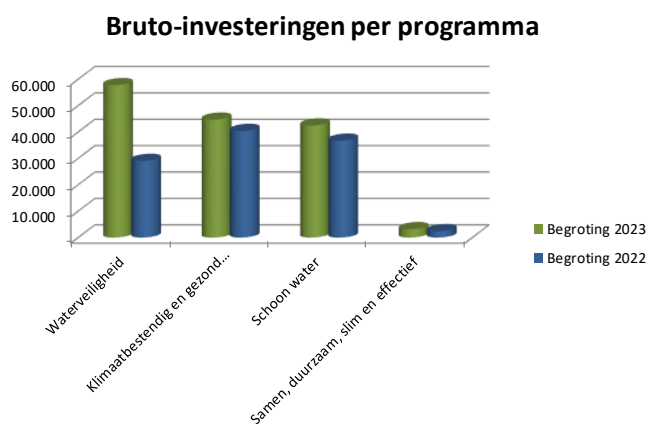
Investerings

In de tabel hieronder ziet u de begroting van de bruto-investeringen voor 2023 ten opzichte van de begroting 2022.

Tabel 2: Bruto-investeringen naar programma (bedrag * € 1.000)

Totaal bruto-investering programma's	Begroting 2023	Begroting 2022
Waterveiligheid	57.739	29.049
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	44.666	40.400
Schoon water	42.478	36.705
Samen, duurzaam, slim en effectief	3.167	2.437
Totaal	148.049	108.590

Grafiek 2: Bruto-investeringen naar programma

In de paragrafen 1.1 tot en met 1.4 lichten we de begroting per programma verder toe.

1.1 Waterveiligheid

Het programma *Waterveiligheid* draait om de bescherming tegen overstromingen vanuit de Maas en het regionale watersysteem. Hiervoor moeten de waterkeringen (dijken en kunstwerken) periodiek worden getoetst aan de veiligheidsnormen. Het programma omvat de versterking van de primaire waterkeringen in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het participatieproces dat daarbij hoort. Daarnaast omvat het programma de zorgplicht voor de instandhouding van deze waterkeringen met alle activiteiten die daarbij horen, inclusief gegevens- en informatiemanagement en een goede afstemming tussen beheer en inrichting. Ook de instandhouding en eventuele versterking van de regionale waterkeringen komt aan bod. Dit hoofdstuk gaat daarnaast in op het samenspel tussen waterkeringen en het watersysteem, binnen het Delta-programma Maas en binnen ons eigen werkgebied. Ook de voorbereidingen op hoogwater en de crisisbeheersing voor de waterkeringen vallen binnen dit programma. Duurzaamheid is bij de aanleg van waterkeringen een punt van aandacht. We kijken naar materiaal en materieel, maar ook naar het effect op de omgeving (mens, milieu, natuur).

1.1.1 Doelstellingen

Dit zijn de maatschappelijke doelstellingen voor het programma *Waterveiligheid*:

- Bewoners en bedrijven zijn optimaal beschermd tegen overstromingen vanuit de Maas.
- De regionale waterkeringen dragen optimaal bij aan de bescherming van inwoners en bedrijven tegen overstromingen vanuit het regionale watersysteem.

1.1.2 Prestaties en activiteiten

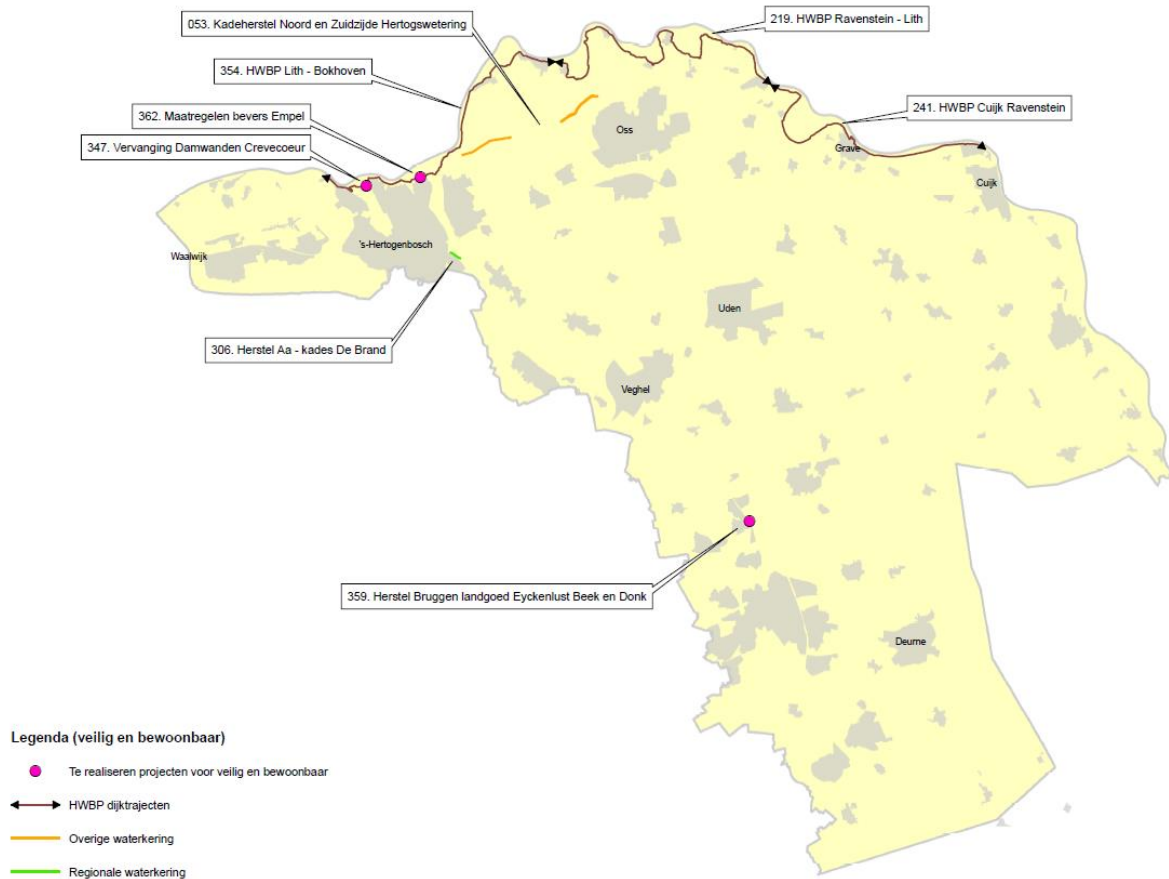
In 2023 leveren we prestaties en voeren we activiteiten uit om onze doelstellingen te halen. Deze vindt u in onderstaande tabel en kaart.

Tabel 3: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Prognose 2022	2023	2024-2027	Doel 2022-2027
Primaire keringen					
<i>Realisatie</i>	km	0	0	26	26
Regionale keringen					
<i>Verbeteren kunstwerken</i>	st	0	1	3	4

Verkenningen en beleid voor 2023	
Planuitwerking Cuijk-Ravenstein: Voorlopig ontwerp	Opstellen
Voorverkenning Lith-Bokhoven: Plan van aanpak Verkenning	Opstellen
Verkenning Lith-Bokhoven: Voorkeursalternatief	Opstellen
Verkenning Doeveren: Voorkeursalternatief	Opstellen

Kaart 1: Geplande prestaties in 2023 binnen het programma Waterveiligheid

Tabel 3 bevat een toelichting op deze kaart.

1.1.3 Toelichting op de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen in 2023

Sinds 1 januari 2017 gelden er nieuwe normen voor de waterveiligheid van de primaire keringen. Daaraan moeten we in 2050 voldoen. Begin 2021 heeft Aa en Maas als eerste waterschap in Nederland alle dijken in zijn beheer beoordeeld volgens deze norm. Conclusie: we hebben een grote versterkingsopgave voor de hele primaire waterkering. Daar zijn we naar verwachting twee decennia mee bezig en dit vraagt een bruto investering van zo'n € 800 miljoen. Met de huidige schaarste van grondstoffen en hoge inflatie zijn de kosten moeilijk te voorspellen. Daarom is de onzekerheid rondom dit bedrag groot. Het risico bestaat dat de kosten fors hoger uitvallen. Door de omvang van de projecten rondom waterveiligheid kan dit impact hebben op de financiën van het waterschap, ondanks de verwachte HWBP-subsidie van 90%. HWBP-projecten worden in 40 jaar afgeschreven. Afhankelijk van de extra kosten moeten we bekijken hoe deze in de komende jaren deel gaan uitmaken van de meerjarige begroting.

Verwachte ontwikkelingen en speerpunten in 2023 zijn:

Voor het instandhouden van de waterkeringen:

- **Aandacht voor de zorgplicht voor de primaire waterkeringen**
Alle elementen van de zorgplicht worden tweemaal per jaar geëvalueerd. Op basis hiervan kunnen we bijsturen om de kwaliteit te waarborgen of te verhogen. Ook *peer reviews* leveren input om onze processen te verbeteren. In 2023 organiseren Rijkswaterstaat Zuid-Nederland en waterschap Limburg een peer review, waarbij waterschap Aa en Maas meedraait als reviewende

partij. In 2024 vindt de volgende review bij waterschap Aa en Maas plaats door collega-waterschappen en Rijkswaterstaat. De onderdelen hiervan moeten we nog bepalen. Daarnaast stellen we in 2023 de jaarlijkse rapportage instandhouding waterveiligheid op, die we delen met het DB en het AB. Deze dient ook als verantwoording richting het Rijk over de toestand van de primaire waterkeringen. Voor de provincie is het een verantwoording voor de toestand van de regionale waterkeringen.

- **Nader onderzoek zwakke plekken in de primaire kering**
De beoordeling die we hebben uitgevoerd, geeft een beeld van de veiligheid van onze primaire waterkeringen voor 2023. Na het hoogwater in juli 2021 en de eerste beoordelingsronde zijn meerdere aandachtspunten en potentiële zwakke plekken in de primaire kering naar voren gekomen. Die onderzoeken we nu, zodat we preventieve beheer- en noodmaatregelen kunnen treffen tot het moment dat de dijkversterking van start gaat. Deze maatregelen werken we de komende jaren stapsgewijs verder uit, waarna we ze uitvoeren en opnemen in het calamiteitenplan. De geotechnische studie naar de *piping* rondom Doeveren wijkt af van deze werkwijze. Deze studie heeft namelijk direct geleid tot een dijkversterkingsproject van drie tot vier kilometer binnen het HWBP.
- **Assetmanagement van de waterkeringen professionaliseren**
We werken toe naar professioneel, risico-gestuurd beheer en onderhoud (assetmanagement) van onze keringen. Daarvoor:
 - doorlopen we de PDCA-cyclus strikter, waarbij we aansluiten op andere domeinen binnen het waterschap.
 - maken we inspectieresultaten visueel.
 - ontwikkelen we in samenwerking met de districten en op basis van uniforme data een kader voor de uitvoering en het onderhoud aan de kunstwerken.
- **Graverij door bevers en dassen**
In 2023 blijven we risicovolle dassen- en beverholten verwijderen. Voor dassen leggen we waar mogelijk binnendijs alternatieve locaties aan. In de uiterwaarden van de Maas leggen we vluchtplaatsen aan voor bevers en dassen, zodat deze dieren niet de dijk in vluchten bij hoogwater. Dit proces zal een aantal jaren duren vanwege de beperkte beschikbaarheid van locaties, de vereiste vergunningen en de toename van het aantal gevallen van graverij. Op kritische plaatsen brengen we gaas of stalen wanden aan. Met deze preventieve maatregelen en herstelmaatregelen is jaarlijks zo'n € 200.000 gemoeid. Deze kosten zijn vanaf 2023 in de programmabegroting opgenomen. Waar mogelijk combineren we dit werk met lopende dijkversterkingsprojecten. Incidenteel kunnen we aanvullende investeringen vragen voor het aanpakken of voorkomen van calamiteiten door graverij.
- **Biodiversiteit van de dijkvegetatie**
Met het maaibeheer en de drukkbe grazing stimuleren we waar mogelijk de biodiversiteit. We maaien bijvoorbeeld in fases, doen proeven met Kleurkeur en markeren waardevolle vegetatie. In 2022 hebben we de ontwikkeling van de vegetatie gemonitord en een beheeradvies opgesteld. Op basis daarvan voeren we in 2023 verbeteringen door. De proef met Kleurkeur wordt voortgezet en uitgebreid, en we vertalen de resultaten hiervan naar het maaibeheer en de drukkbe grazing.

Voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma:

- **Definitief ontwerp Meanderende Maas/Ravenstein-Lith**
Waterschap Aa en Maas is sinds 2017 trekker van het integrale (HWBP- en MIRT-)project Meanderende Maas/Ravenstein-Lith. Daarin komen dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling samen. In 2023 worden de formele besluiten genomen en starten we met de realisatie.

- *Start Planuitwerking Cuijk-Ravenstein*
Medio 2023 willen we het plan van aanpak voor het dijktraject Cuijk-Ravenstein door het algemeen bestuur laten vaststellen. Daarbij vragen we een tweede krediet aan voor de planuitwerking. Ook dienen we voor deze fase van het dijkversterkingsproject een subsidieaanvraag in bij het HWBP.
- *Start Verkenning Lith-Bokhoven*
In 2023 starten we met de verkenningsfase van ons derde dijkversterkingsproject: Lith-Bokhoven. Daarbij zoeken we afstemming met de Hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch (HoWaBo2, voor het regionaal systeem bij Crèvecoeur) en de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW, voor een mogelijk 3e-tranche-project). Met het plan van aanpak vragen we het algemeen bestuur om middelen. Daarnaast dienen we een subsidieverzoek in bij het HWBP.
- *Start Verkenning en Planuitwerking Doeveren*
In 2023 starten we met de gecombineerde verkenningsfase annex planuitwerking van dijkversterkingsproject Doeveren. Daarbij versterken we drie à vier kilometer waterkering tussen de brug bij Heesbeen en Waalwijk. We vragen het algemeen bestuur om middelen. Ook dienen we een subsidieverzoek in bij het HWBP.
- *Gebruik gebiedseigen grond en verkenning gronddepot*
In het projectgebied Meanderende Maas wordt meer klei ontgraven dan binnen het project wordt toegepast of naar de keramische industrie gaat. Daarom zijn we in 2022 een onderzoek gestart naar de mogelijkheid om deze klei toe te passen in eigen projecten, zoals Cuijk-Ravenstein. Dit onderzoek loopt door in 2023 en kan bijdragen aan de duurzaamheid van onze HWBP-projecten. Een belangrijk aandachtspunt dat we nader uitwerken, is de periode tussen de ontgronding en de toepassing van de klei in een dijk. We onderzoeken daarbij ook de mogelijkheid om een gronddepot te vormen.
- *Verduurzaming van de Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW)*
Binnen de HWBP-projecten passen we al langer instrumenten toe uit de aanpak Duurzaam GWW, zoals het ambitieweb en de omgevingswijzer. In 2023 breiden we dit uit met het toetsingskader emissieloos bouwen. Een onderdeel daarvan is de 'Circulaire Peiler', waardoor nog meer inzicht ontstaat in de circulariteit van het werk en de gebruikte materialen. Zo ontwerpen we op een manier die de hoeveelheid emissies reduceert.
- *Vervolgproces voor HWBP-programmering toekomstig dijktraject Maashees-Boxmeer*
Uit de beoordeling van dijktraject 36-1 Boxmeer-Cuijk is gebleken dat de aansluiting van de primaire waterkering op de hoge gronden ten zuiden van Boxmeer fors onvoldoende is. Daardoor moeten we de waterkering richting Maashees verlengen. In 2022 hebben we voor de aansluitingen op de hoge gronden van de Maasdijk ten zuiden van Boxmeer (36-1) én de kade Groeningen (58-1) een voorlopig waterkeringstracé bepaald. Op basis van de voorgenomen norm van het Rijk bereiden we in 2023 de HWBP-programmering van dit toekomstige dijktraject voor.
- *Actualisatie Hydraulische Ontwerpbelastingen*
In 2023 starten we met de planuitwerking Cuijk-Ravenstein en de verkenning Lith-Bokhoven. Daarvoor moeten we de ontwerpbelastingen actualiseren die voor het laatst in 2020 zijn bepaald. Het gaat daarbij om een modelschema van de Maas (vanwege plannen om de rivier te verruimen) en de berekening van waterstanden en golfhoogtes. De actualisatie wordt in 2023 afgerond. Dit gebeurt in samenhang met het nieuwe Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI 2023), dat wordt geleid door Rijkswaterstaat.

Specifiek voor de regionale waterkeringen:

- *Verbetering kunstwerken in de regionale waterkeringen*
De opwaardering van de kunstwerken in de regionale keringen verloopt volgens planning. Het werk bij de Bossche sloot is in 2023 klaar. De resterende twee kunstwerken worden in

samenspraak met de waterschappen Brabantse Delta en De Dommel voorbereid en zijn naar verwachting in 2025 gereed.

- *Herstel Aa-kades De Brand*
De Aa-kades langs De Brand worden in 2023 hersteld.

Voor waterveiligheid in de Maas en interactie met de aanpak van hoogwater in het regionaal systeem:

- *Beleidskader en programma Integraal Riviermanagement – Maas (IRM)*
Wij werken met het Rijk en partners van het Deltaprogramma Maas aan Integraal Riviermanagement. In 2022 hebben we de manier waarop we de doelen het best kunnen halen opnieuw bepaald. Daarna is het programma opnieuw gestart met een hoger abstractieniveau. Dit leidt in 2023 tot een Programma onder de Omgevingswet (POW) met kaderstellende doelen voor de afvoercapaciteit en de bodemdaling van de riviertakken. Met de inbreng van regionale partners, zoals waterschap Aa en Maas, worden gebieden bepaald waar met voorrang (systeem)maatregelen worden uitgevoerd. De afspraken tussen het Rijk en de lagere overheden worden in 2023 vastgelegd in een bestuursovereenkomst.
- *Bijdragen aan projecten om de Maas te verruimen*
Waterschap Aa en Maas blijft actief deelnemen aan projecten van andere partijen die bijdragen aan lagere hoogwaterstanden op de Maas langs ons beheergebied. Daarbij kijken we ook meteen naar natuur- en gebiedsontwikkeling. In 2023 gaat het om twee projecten: de MIRT-planuitwerking en realisatie Ruimte voor de Maas Oeffelt (trekker: provincie Noord-Brabant) en de beoogde MIRT-verkenning Alem (trekkers: gemeente Maasdriel en firma Dekker). De verlaging van de waterstand die met het project Alem wordt bereikt, is belangrijk binnen de dijkversterking Lith-Bokhoven.
Voor de MIRT-verkenning Lob van Gennep (trekker: waterschap Limburg) is de voorkeursbeslissing in 2022 genomen. Daarmee is vastgelegd wat het effect is van de waterberging op de waterstand. Wij blijven bij het vervolg betrokken (de HWBP-planuitwerking in 2022-2024), maar meer op afstand (als agendalid).
- *Onderzoek en beleidsuitwerking vanuit de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater*
Eind 2022 verwachten we het definitieve advies van de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater. Deze is gestart naar aanleiding van het hoogwater van juli 2021 op de Maas en de zijrivieren (in Limburg). Wij hebben hieraan een bijdrage geleverd. Hoewel de vervolgacties voor 2023 nog niet concreet zijn bepaald, houden wij hier wel rekening mee.

En verder:

- *Verder ontwikkelen van de calamiteitenbestrijding*
In 2023 werken we de organisatie van de maatregelen tijdens hoogwater verder uit. Daarbij brengen we in kaart waar onze keringsmaterialen zich bevinden, zodat we snel kunnen handelen tijdens hoogwater. Mogelijk richten we een dijkmagazijn in of breiden we de afspraken met aannemers uit. Daarnaast gaan we nieuwe dijkwachten opleiden en overige opleidingen, trainingen en oefeningen uitvoeren, conform de jaarlijkse planning. We optimaliseren de dijkwacht- en calamiteitenorganisatie, mede via de verbeterpunten uit de evaluatie van het hoogwater van 2021.
- *Actualiseren overstromingsscenario's*
In 2023 zetten we een nieuw modelinstrumentarium op om de overstromingsscenario's vanuit de primaire waterkeringen te actualiseren. Dat doen we samen met waterschap Brabantse Delta en de provincie Noord-Brabant. De vorige scenario's zijn zo'n 15 jaar oud en niet meer actueel. Naar verwachting zijn de nieuwe scenario's in 2024 klaar.

- **Informatiemanagement**

We professionaliseren het informatiemanagement, in lijn met de langetermijnvisie in ons informatieplan. Dat doen we ook voor de dijkversterkingsprojecten. We verbeteren vooral het assetmanagement voor onze kunstwerken; we stroomlijnen het B&O-meldingenproces, sluiten de aangeleverde data van dijkversterkingsprojecten aan op de interne organisatie en richten ons op efficiënter databeheer binnen de HWBP-projecten. Daarnaast zetten we een eerste stap richting een digitale representatie van de waterkeringen (en de bijbehorende ondergrond). Dat gebeurt op basis van de Digital Twin Waterkering en Ondergrond, die eind 2022 wordt opgeleverd.

Door de toename van de activiteiten op het gebied van waterveiligheid hebben we de laatste jaren onze capaciteit uitgebreid. Die uitbreiding loopt nog tot in 2023 door om vervolgens te stabiliseren.

De HWBP-projecten stellen ook nieuwe eisen aan onze ondersteunende processen, zoals juridische advisering. We financieren dit zo veel mogelijk vanuit de investeringen. Daarbij merken we op dat de directe kosten voor HWBP-projecten (inclusief de bemensing) voor 90% worden gefinancierd uit de gemeenschappelijke middelen en dat de eigen projectbijdrage 10% is. Vanzelfsprekend zijn er ook activiteiten die niet onder het HWBP vallen en die we dus zelf moeten financieren. Denk aan maatregelen voor regionale keringen, maatregelen die voortvloeien uit onze zorgplicht en maatregelen vanuit het beheer die we koppelen aan de realisatie van de dijkversterking.

1.1.4 Input Programmabegroting 2023

Om de werkzaamheden binnen dit programma uit te kunnen voeren, is de volgende input nodig.

Investerings

Tabel 4: Investeringsprojecten 2023

Omschrijving investering	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023
Totaal A-investeringen	67.347	18.240	9.066
Totaal B2-investeringen	219.884	31.560	6.982
Totaal C-investeringen	349.453	7.940	3.640
Eindtotaal	636.684	57.739	19.688

De specificatie van de hierboven opgenomen totalen vindt u in bijlage 4.

Het investeringsvolume van het programma *Waterveiligheid* kent in 2023 een verdubbeling ten opzichte van het volume van het vorige begrotingsjaar.

Van het totale investeringsvolume van dit programma is 75% begroot voor HWBP-gerelateerde projecten, waaronder ook de jaarlijkse bijdrage aan het HWBP. In 2023 gaat het dijkverbeteringsproject Ravenstein-Lith, de Meanderende Maas, als eerste HWBP-project over naar de uitvoeringsfase. Bij benadering wordt de helft van het begrote investeringsvolume voor dit programma ingezet voor dit project. Tegelijkertijd bevindt het dijkverbeteringsproject Cuijk-Ravenstein zich in de fase planuitwerking. Hier wordt in 2023 toegewerkt naar een definitief ontwerp.

Ook is 2023 het jaar waarin wordt gewerkt aan de verkenning/planuitwerking van de dijkversterking Doeveren. Hiermee lopen we vooruit op de definitieve programmering van dit project in het HWBP 2024-2035. Naar verwachting start in 2023 ook het dijkverbeteringsproject Lith-Bokhoven.

De overige 25% van dit volume wordt ingezet voor projecten die verder invulling geven aan de waterveiligheid. Dit betreft projecten zoals Gebiedsplan Raam, de integrale aanpak Oeffeltse Raam, het herstellen van de damwanden Crèvecoeur, de hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch en omgeving en de kunstwerken in de regionale keringen.

Exploitatie

Tabel 5: Exploitatie

INPUT WATERVEILIGHEID (* € 1.000)				
Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2022	Realisatie 2021	Vershil t.o.v. B 2022
Totaal lasten	17.173	17.013	15.865	160
Totaal baten	337	626	904	289
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	16.835	16.387	14.961	449
Totaal beschikking bestemmingsreserves		83	43	-83
Netto lasten	16.835	16.304	14.919	532

Belangrijkste ontwikkeling binnen de lasten en baten

De geplande activiteiten binnen dit programma zorgen voor een toename van de lasten van 1% ten opzichte van het vorige begrotingsjaar. De baten nemen af met 46%. Per saldo resulteert dit in een toename van de nettolasten met 3%.

Toelichting lasten

Het begrotingsbudget voor de goederen en diensten en bijdragen aan derden is lager. De bijstelling naar beneden is het gevolg van het wegvallen van de in 2022 opgenomen incidentele budgetten voor bijvoorbeeld de IRM-pilot HoWaBo.

De personeelslasten vallen lager uit. Het aantal direct door te berekenen uren naar de primaire producten zijn lager als gevolg van de intensivering van activiteiten (activeren) binnen de diverse dijkversterkingsprojecten.

Daar staat tegenover dat de kapitaallasten toenemen. De verwachte hogere boekwaarde per ultimo 2022 zorgt voor hogere afschrijvingslasten en de hogere renteomslag-percentages zorgt voor hogere rentelasten in 2023.

Toelichting baten

De bijdrage van derden aan de IRM-pilot HoWaBo, als incidentele baat opgenomen in de begroting van 2022, vervalt per 2023. Het wegvallen van deze post verklaart het grootste deel van de daling aan baten.

De financiële baten compenseren een deel van de daling aan inkomsten, doordat de besparing op eigen financieringsmiddelen hoger uitvalt ten opzichte van het vorige begrotingsjaar.

Zie paragraaf 3.2 voor een nadere toelichting op de lasten en baten.

1.2 Klimaatbestendig en gezond watersysteem

Dit programma draait om een goed functionerend watersysteem in normale én in extreem droge en natte situaties: klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar. Daarbij letten we op de kwantiteit (goede waterpeilen, waterconservering, en het omgaan met wateroverlast en droogte) en op de kwaliteit (chemisch en ecologisch).

Het gaat daarbij niet alleen over het watersysteem zelf. We kijken ook wat we met het watersysteem en met onze aanpak en manier van (samen)werken kunnen en willen bijdragen aan bijvoorbeeld een vitaal platteland, gezondheid, goede biodiversiteit en aan mogelijkheden voor recreatie. Bij de inrichting houden we ook rekening met de uitstoot van broeikasgas uit het systeem en de bodem.

We werken met twee deelprogramma's: *Voldoende water en omgaan met weersextremen* en *Gezond en natuurlijk water*.

1.2.1 Voldoende water en omgaan met weersextremen

1.2.1.1 Doelstellingen

Dit zijn de doelstellingen van het deelprogramma *Voldoende water en omgaan met weersextremen*:

- een klimaatbestendig, robuust en veerkrachtig, stuurbaar watersysteem;
- transparantie en draagvlak voor inrichting en beheer;
- een integrale uitwerking van de verschillende opgaven in gebiedsplannen.

1.2.1.2 Prestaties en activiteiten

In 2023 leveren we prestaties en voeren we activiteiten uit om onze doelstellingen te halen. Deze vindt u in onderstaande tabel en kaart.

Tabel 6: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Prognose 2022	2023	2024-2027	Doel 2022-2027
Investeringsprojecten					
Hydrologie NNB		1.260	14	2.026	3.300
<i>Natura 2000</i>	ha	1.260	14	1.026	2.300
<i>Natte Natuurparels</i>		0	0	1.000	1.000
Droogte, waterconservering	ha	9.508	2469	54.023	66.000
<i>GGOR 2.0 (GGOR landbouw + overige EHS)*</i>					
Wateroverlast**	ha	8	0	250	258
<i>Voldoen aan de normen (uitv.progr. 2 en 3)</i>	st	2	1	19	22
<i>Knelpunten bebouwd gebied</i>	km	76	12	162	250
Wegwerken baggerachterstand ***					

* t/m 2021 werd apart gerapporteerd over ggor-landbouw activiteiten en de overige EHS. Aan die beide opgaven werken we in samenhang en we rapporteren nu over het totaal.

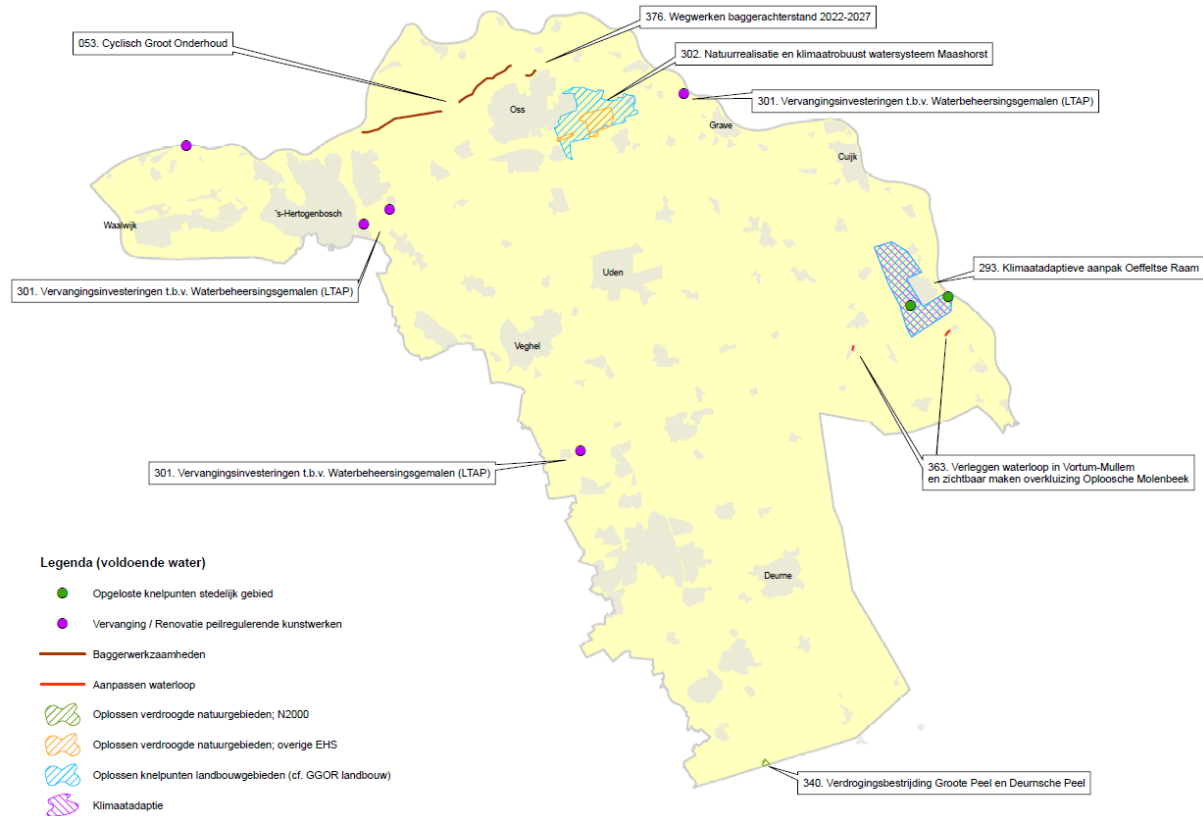
** t/m 2021 werd over wateroverlast gerapporteerd in het programma *Veilig en Bewoonbaar*. Vanwege de grote samenhang met de aanpak van droogte en waterkwaliteit doen we dit nu bij *Voldoende Water en Omgaan met weersextremen*.

***Aan het wegwerken van baggerachterstanden wordt gewerkt conform de aanpak cyclisch groot onderhoud.

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Prognose 2022	2023	2024-2027
Exploitatie				
Maaien	km/jaar	2.450	2.450	2.450
Cyclisch groot onderhoud	km	160	130	600
Wijzer onderhoud	km/jaar	100	200	200

Verkenningen en beleid voor 2023	
Klimaat adaptatie (DHZ en DPRA)	Planvorming/Uitvoering
Brabant Breed grondwaterbeleid (met o.a. beregeningsbeleid)	Planvorming/Uitvoering
Totaalplan maatregelen tbv beregening bufferzones Peelvenen	Planvorming
Kennisontwikkeling rondom droogte / robuust watersysteem	Uitvoering
GGA - visievorming	Uitvoering
GGOR 2.0	Uitwerking concept / Uitvoering

Kaart 2: Geplande prestaties in 2023 binnen het deelprogramma Voldoende water en omgaan met weersextremen

De toelichting op deze kaart vindt u in tabel 6.

1.2.1.3 Toelichting op de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen in 2023

Wateroverlast

In 2023 werken we verder aan maatregelen uit het derde uitvoeringsprogramma wateroverlast naar aanleiding van de watersysteemtoets (NBW-toets) uit 2019. Voor de opgave rond 's-Hertogenbosch verkennen we samen met onze gebiedspartners de kansrijke varianten om te komen tot een voorkeursvariant. Daarbij passen we kennis toe die is ontwikkeld in de pilot Integraal Riviermanagement (IRM). Deze pilot gaat over de interactie tussen de Maas en het regionale systeem van de Aa en de Dommel, de ontwikkelingen op de langere termijn en de mogelijke manieren om hierop in te spelen. Tegelijkertijd zoeken we naar optimalisaties binnen het huidige watersysteem. De besluitvorming over de strategie en de maatregelen voor de komende jaren wordt voorbereid door de Stuurgroep HoWaBo. Vooruitlopend op de besluitvorming is nu een budget beschikbaar voor de (co)financiering van de wateroverlastopgave rondom 's-Hertogenbosch voor de komende jaren. Voor cofinanciering kijken we onder meer naar het Rijk.

Droogte en Grondwater convenant

Binnen het Brabantse Grondwaterconvenant wordt sinds 2022 gewerkt aan twee belangrijke projecten: de herziening van het beregeningsbeleid en inzicht krijgen in de aard en omvang van de kleine onttrekkingen. In 2022 zijn daar gezamenlijk de eerste contouren voor verkend. In 2023 gaan we hiermee door en betrekken daarbij ook de aanbevelingen van de commissie Droogte (Zonder water, geen later). We werken de uitgangspunten uit in een nieuw beregeningsbeleid. Met nieuwe methodieken willen we beter zicht krijgen op de kleine onttrekkingen. Hoewel de activiteiten binnen het convenant om een gezamenlijke inspanning van de partners vragen, ligt het zwaartepunt van

bovengenoemde projecten bij de Brabantse waterschappen. Na de besluitvorming vraagt vooral de implementatiefase om capaciteit en middelen. Op dit moment is het nog niet mogelijk om daar een goede inschatting van te maken, omdat de besluitvorming over de maatregelen pas gepland staat voor de tweede helft van 2022.

Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR 2.0)

In 2023 werken we de GGOR 2.0-pilotprojecten Maashorst en Vitale Peel verder uit. In deze projecten werken we participatief aan ambitieuze en integrale doelstellingen rondom grondwater en oppervlaktewater. Daarbij is het herstel van de grondwaterniveaus een van de belangrijkste doelstellingen. Zo bouwen we aan een klimaatrobuust en veerkrachtig watersysteem.

Peilbesluit

Waterschap Aa en Maas is wettelijk verplicht om actuele peilbesluiten te hebben voor de polders. Na het voorbereidende werk in 2022 starten we in 2023 met de herziening van de peilbesluiten voor Haverleij, Hertogswetering en Koningsvliet. Dit doen wij in samenspraak met de streek. Dit project loopt door tot in 2024.

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA)

- Gemeenten staan voor de enorme taak om de stedelijke omgeving gezond, leefbaar en veilig te houden terwijl het weer steeds extremer wordt. Het waterschap wil de gemeenten helpen bij deze taak. Daarom stellen we ook in 2023 samenwerkingsagenda's op met gemeenten.
- In het kader van de verstedelijkingsstrategie werken we aan een stoplichtenkaart om water en bodem beter onder de aandacht te brengen als leidende principes bij gebiedsontwikkelingen. Aan de hand van deze stoplichtenkaart voeren we gesprekken met gemeenten en regio's over de invulling van de verstedelijkingsakkoorden.
- In 2023 komen de nieuwe klimaatscenario's uit. Samen met de gemeenten en de werkregio's bekijken we wat deze scenario's voor gevolgen hebben voor de gebouwde omgeving. We starten in 2023 met een nieuwe ronde stresstesten.
- Vanuit het DPRA analyseren we de risico's van verschillende klimaatscenario's voor de continuïteit van de samenleving. Voor het waterschap gaat het vooral om risico's rondom de primaire keringen en het functioneren van gemalen en rwzi's. Uit een eerdere inventarisatie is gebleken dat de bestaande calamiteitenplannen onvoldoende rekening hielden met de zogenoemde domino-effecten van een ramp. Hierdoor was nog onvoldoende in beeld hoe snel zaken weer kunnen functioneren na een ramp. Voor het zuiveringsbeheer ontwikkelen we in 2023 een plan met maatregelen, waarbij we ook zicht krijgen op de mogelijke kosten. Dit thema is verder onderwerp van gesprek met de veiligheidsregio's.

Deltaplan Hoge Zandgronden

In 2022 is het tweede uitvoeringsprogramma (2022-2027) van het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) in uitvoering gegaan om de zoetwatervoorziening te verbeteren. Waterschap Aa en Maas neemt ook in 2023 verschillende maatregelen om de zoetwatervoorziening te verbeteren. Dat doen we in samenhang met ons beleid ten aanzien van droogte en grondwater.

Natuurnetwerk Brabant

Wij zetten onze inspanningen voor de realisatie van het natuurnetwerk Brabant voort. In 2023 wordt bij de Groote Peel-West zo'n 14 hectare Natura2000-gebied opgeleverd. Verder ronden we in 2023 geen Natura2000-gebieden of natte natuurepels af. De nadruk in de diverse projecten ligt op het verwerven van de benodigde gronden en op de planvorming. We zijn trekker in de belangrijkste natte natuurepels, zoals die langs de Hooge Raam, Wijboschbroek, en Sang en Goorkens. Ook in de Maashorst en in het gebied Tongelaar langs de Lage Raam hebben wij een trekkende rol. (Deze gebieden zijn beide deel van het Natuurnetwerk Brabant, zonder de status van natte natuurepel).

We nemen deel aan de gebiedsgerichte aanpak rondom Natura2000-gebieden Peelvenen en Strabrechtse Heide. Verder trekken we de verkenning voor de gebiedsgerichte aanpak (GGA) rond het Vlijmens Ven, de Moerputten en Bossche Broek. Afhankelijk van de uitkomsten van die verkenning bepalen wij welke rol en verantwoordelijkheid we nemen in de volgende fase (visievorming).

We stemmen de maatregelen tegen wateroverlast in de regio 's-Hertogenbosch en de GGA Vlijmens Ven, de Moerputten en Bossche Broek op elkaar af (zie ook bij Wateroverlast).

Instandhouding

Door het veranderende klimaat moeten we meer aandacht besteden aan voorraadbeheer en het voorkomen van wateroverlast. Dit doet ook een groter beroep op beheer en onderhoud om bij te dragen aan het bereiken van de ecologische doelen. Het wordt daarmee steeds belangrijker om te kunnen beschikken over actuele systeeminformatie. Ook vanuit diverse andere maatschappelijke doelen wordt een toenemend beroep op beheer en onderhoud gedaan.

- Ook in 2023 blijven we werk maken van toekomstbestendig onderhoud (Wijzer Onderhoud), waarbij we proces en inhoud continu kritisch in het oog houden. In 2023 bekijken we hoe we het draagvlak bij onze ingelanden kunnen vergroten om de noodzakelijke verbeteringen door te kunnen voeren. Dit, mede in het licht van de andere grote opgaven, zoals onze herinrichtingsopgave en de landbouwtransitie, die ook een beroep doen op onze ingelanden. We accepteren dat deze herbezinning tijdelijk kan leiden tot een lagere realisatiegraad dan de 200 km per jaar die we jaarlijks nastreven en die we in tabel 6 hebben opgenomen.
- In 2023 gaan we aan de slag met het verder aanpakken van de baggerachterstanden in het Ossermeer en de Hertogswetering. Dit doen we naast het reguliere cyclisch groot onderhoud zoals we dat in 2023 voor 130 km waterloop hebben ingepland.
- Bij het peilbeheer zetten we de lijn voort van de aangescherpte Nota Peilbeheer. We benutten de beheer- en conserveringsmarge om zo veel mogelijk water vast te houden waar het kan. Tegelijk is er ruimte om te anticiperen op wisselende omstandigheden. Dit vergt een goed samenspel tussen maai-beheer en peilbeheer, vooral omdat maai-beheer ook invloed heeft op het bereiken van de ecologische doelen.
- De pilot data-gestuurd maaiadvies en dataverzameling tijdens het maaien vindt doorgang in 2023.
- We hebben nog een aanzienlijke inrichtingsopgave staan voor beekherstel, EVZ's en natuurvriendelijke oevers. Daarom bereiden we ons voor op een toename van het beheer en onderhoud van het areaal beekbegeleidende beplanting en oeverzones. Daarnaast kijken we hoe we ons beheer en onderhoud verder kunnen optimaliseren voor de EVZ- en KRW-doelstellingen in combinatie met GGOR en veilig werken.
- Als waterschap zijn we verantwoordelijk voor de veiligheid van de bomen op onze eigen grond. Daarom hebben de Brabantse waterschappen in 2021 samen een bomenplan opgesteld voor beheer en onderhoud. In 2022 brengen we al onze bomen in kaart en kiezen we een beheersysteem. In 2023 starten we met de veiligheidscontroles van de bomen langs het watersysteem.
- Een deel van onze onderhoudsbestekken wordt in 2023 opnieuw aanbesteed. Hierin besteden we ook aandacht aan biodiversiteit, circulariteit en het terugdringen van CO₂-emissies. Dit vergt investeringen van onze aannemers, die in de aanbesteding tot uitdrukking komen. Ook de hogere energieprijzen komen hier naar verwachting in terug.
- We willen dat onze stuwen en gemalen altijd goed blijven functioneren. Daarom voeren we onze inspecties en het onderhoud op een gestructureerde manier uit. Dit houden we bij in ons onderhoudsbeheersysteem. We sturen hiermee ook de ontwikkeling en capaciteit van onze technici. Op basis van onze Lange Termijn Asset Planning (LTAP) voeren we in 2023 renovaties uit aan gemaal Beatrixweg in Oss en gemaal Slievenseloop in Someren. Ook voorzien we in 2023

werkzaamheden aan de bruggen rondom landgoed Eyckenlust in Beek en Donk. Deze zijn aan het einde van hun levensduur en voldoen niet meer aan de huidige gebruiks- en veiligheidseisen.

- In 2023 verbeteren we via de PerceelWijzer de communicatie met onze aangelanden over het slootonderhoud.

Kennisvragen

- Strategisch grondwaterbeheer en waterconservering zijn belangrijk om te kunnen anticiperen op klimaatverandering. Het gaat daarbij om onderwerpen als:
 - maximale conservering via het peilbeheer, inclusief de bijbehorende risicobeheersing;
 - (realtime) inzicht in het integrale bodem- en watersysteem (gewasverdamming, bodemvocht, grondwater- en oppervlaktewatersysteem);
 - verdelingsvraagstukken en het benutten van wateraanvoer;
 - de effecten van regelbare drainage- en infiltratiesystemen (ook in zones rondom natuurgebieden);
 - de inzet van effluent voor droogtebestrijding;
 - de noodzaak van ruimtelijke oplossingen, en de effectiviteit van inrichtingsmaatregelen en operationele maatregelen in het watersysteem.
- Vanuit het Grondwaterconvenant streven we ernaar om de grondwaterstanden te verhogen. Dit heeft gevolgen voor het gebruik van die grond en vraagt bij wateroverlast om ruimte voor water: de ruimtelijke ordening en het waterbeheer zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Hiervoor moeten wij ons waterbeheer continu onderbouwen met data en kennis. Dit geldt voor maatregelen en besluiten met effect op de korte én de lange termijn. We herijken meetnetten en vullen die aan met satellietbeelden om realtime voorspellingen te kunnen doen. Daarvoor zijn we medio 2020 gestart met het investeringsproject *Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten* (OMDISK). Via sensoren verzamelen onze meetnetten continu data over de waterstanden, bodemvocht, neerslag en aanvoervolumes. Hiermee optimaliseren we het beheer van het watersysteem en de waterketen. Ook kunnen we (op termijn) beter voorspellen welke situaties zich gaan voordoen. Daardoor kunnen we tijdig de juiste besluiten nemen. Daarnaast volgen we structurele veranderingen en trends in het watersysteem.
- Om het waterbeheer klimaatadaptief te maken, zijn scenariodenken en ontwikkelpaden nodig. Deze onderwerpen werken we samen met andere partijen uit in regionale en landelijke kennisprogramma's, zoals KLIMAP, Sensorgestuurd Boeren en Slim Watermanagement. Zo zorgen we voor extra kwaliteit en doelmatigheid.

Voldoende water en omgang met weersextremen in bebouwd gebied

- We werken met gemeenten aan samenwerkingsagenda's en sturen en adviseren in de verstedelijkingsstrategie en verstedelijkingsakkoorden. Dit doen we onder meer via de stoplichtenkaart. (Zie ook de informatie over DPRA.)
- We blijven maatregelen in het bebouwd gebied subsidiëren die bijdragen aan een klimaatrobuuste inrichting.
- We zoeken in het bebouwde gebied breed de samenwerking op met gemeenten, woningcorporaties, ontwikkelaars, bedrijventerreinen en de bouwsector.

1.2.2 Gezond en natuurlijk water

1.2.2.1 Doelstellingen

Dit zijn de doelstellingen van het deelprogramma *Gezond en natuurlijk water*:

- We treffen (ons deel van) de maatregelen die nodig zijn voor een ecologisch goed functionerend watersysteem (inrichting, stoffen, en beheer en onderhoud).
- We dragen bij aan meer biodiversiteit.
- We vergroten de mogelijkheden voor recreatie in en om het water, zonder dat dit ten koste gaat van de waterdoelen.

1.2.2.2 Prestaties en activiteiten

In 2023 leveren we prestaties en voeren we activiteiten uit om onze doelstellingen te halen. Deze vindt u in onderstaande tabel en kaart.

Tabel 7: Prestaties en activiteiten

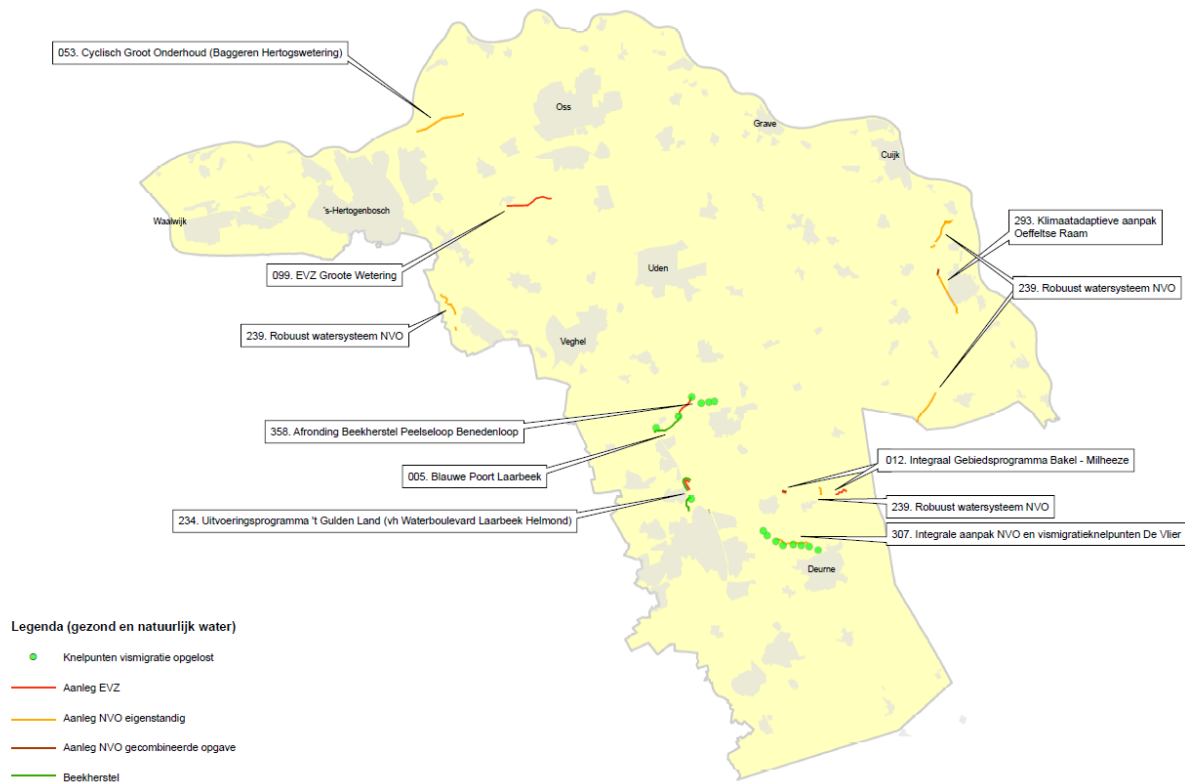
Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Prognose 2022	2023	2024-2027	Doel 2022-2027
Beekherstel	km	9	10	97	116
Natuurvriendelijke oevers eigenstandig	km	4	5	194	203
Natuurvriendelijke oevers gecombineerd*		1	8	34	43
Ecologische verbindingzones	km	2	16	77	95
Beekmondingen	st	1	0	1	2
Vispassages	st	9	26	135	170
Recreatie**	st/jaar	23	18	18	18

* Realisatie i.c.m. EVZ

** Aan recreatie wordt zowel binnen investeringsprojecten als vanuit exploitatiewerkzaamheden invulling gegeven. Het aantal werken per jaar kan verschillen maar blijft binnen de vastgestelde financiële kaders.

Verkenningen en beleid voor 2023	
Uitvoeringsprogramma vitaal platteland incl. bodem	Opstellen
Waterverdeling en waterkwaliteit	Opstellen
Kennisontwikkeling waterkwaliteit (o.a. opkomende stoffen)	Uitvoeren/Opstellen
Beïnvloeden en stimuleren aanpak diffuse bronnen	Uitvoeren

Kaart 3: Geplande prestaties in 2023 binnen het deelprogramma Gezond en natuurlijk water

De toelichting op deze kaart vindt u in tabel 7.

1.2.2.3 Toelichting op de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen in 2023

Een belangrijk onderdeel van het WBP 2022-2027 is het werken aan een ecologisch goed functionerend watersysteem (Kaderrichtlijn Water, KRW). Voor waterschap Aa en Maas gaat het hierbij om:

- inrichtingsmaatregelen;
- maatregelen bij rwzi's om de emissies van stikstof en fosfor terug te dringen (zie hoofdstuk 4);
- maatregelen voor instandhouding (zie paragraaf 3.1);
- de samenwerking met anderen die een aandeel hebben in de aanwezigheid van stoffen die in ons water de normen overschrijden.

Daarnaast bepalen we of en waar het terugdringen van emissies van medicijnresten en andere opkomende stoffen nodig en zinvol is.

Dit zijn de belangrijkste speerpunten voor 2023 om te komen tot gezond en natuurlijk water.

Inrichtingsopgaven KRW

- We hebben tot en met 2027 nog een grote opgave om onze waterlopen zo in te richten dat ze bijdragen aan een ecologisch goed functionerend watersysteem. Het gaat dan om beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages. Daarbij maken we het watersysteem meteen meer klimaatrobuust, zodat het beter is voorbereid op klimaatextremen. Een groot deel van deze maatregelen is al in voorbereiding, maar het is nog een enorme klus om ze uiterlijk in 2027 klaar te krijgen.
- We realiseren in 2023 circa 10 kilometer beekherstel: vooral in en rond Helmond (Groene Punt, 't Gulden Land, Bundertjes en Blauwe Poort Laarbeek) en in de clusteraanpak EVZ Deurne.

- We realiseren circa 16 kilometer EVZ: bij Het Ven, de klimaatadaptieve aanpak Oeffeltse Raam, 't Gulden Land, Blauwe Poort, clusteraanpak EVZ Deurne, langs de Groote Wetering en de Leigraaf en bij de Schijndelse Loop en de Molenheide Loop.
- Veelal gekoppeld aan die EVZ's realiseren we ook natuurvriendelijke oevers. Naar verwachting zo'n 13 kilometer in 2023.
- In 2023 treffen we 26 maatregelen voor vismigratie. Dit doen we in de Peelse Loop, de Vlier, 't Gulden Land, Blauwe Poort, in de Leigraaf en in de clusteraanpak EVZ Deurne.
- Voor deze inrichtingsopgaven is ruimte nodig. Dit is een bepalende factor in de projecten. In het najaar van 2022 stellen we een grondstrategie vast voor de watersysteemprojecten. Deze moet helpen om de inrichtingsprojecten gerealiseerd te krijgen.
- Vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is de komende jaren ruim € 24 miljard beschikbaar. Dit geld is onder meer bedoeld voor de aankoop van agrarische bedrijven, de omvorming naar kringlooplandbouw en een meer klimaatrobuuste inrichting van beekdalen. De provincies vertalen de opgaven uit het NPLG door naar de regio. Medio 2023 moet de provincie gebiedsplannen opleveren die inzicht bieden in de samenhangende opgaven rondom de van problematiek, de KRW en de nitraatrichtlijn. In 2023 wordt ook duidelijk hoe deze opgaven doorwerken in onze eigen projecten. Vanuit onze praktijkervaring denken en sturen we actief mee met de provincie en het Rijk. Daarbij willen we voorkomen dat onze projecten vertraging oplopen door toekomstige aanvullende opgaven. De deadlines vanuit de KRW en het natuurnetwerk laten ook geen ruimte voor een pas op de plaats.
- Vanuit de NPLG-gelden is er € 504 miljoen vrijgemaakt voor versnellingsprojecten die al in 2022 en 2023 worden uitgevoerd. Via de provincie leveren we hiervoor enkele projecten aan in het najaar van 2022. Deze moeten dan in 2023 uitgevoerd worden.

Actieplan biodiversiteit

We voeren het Actieplan biodiversiteit uit, dat in 2021 is opgesteld. Daarmee leggen we een extra accent boven op onze reguliere activiteiten. Daarnaast neemt waterschap Aa en Maas deel aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij BBM (in totaal € 120.000 extra voor de komende 3 jaar).

Recreatief medegebruik

- Met recreatief medegebruik willen we het waterbewustzijn van onze inwoners bevorderen en hen in aanraking brengen met het werk van het waterschap. Ook in 2023 verlenen we subsidie aan externe initiatieven die recreatief medegebruik stimuleren.
- In 2023 blijven we afspraken rondom sportvisserij maken via de Visstandbeheercommissie. Twee thema's blijven daarbij belangrijk: toewerken naar een loodvrije sportvisserij en het instellen van visserijvrije zones.

Schade door bevers en dassen

In ons gebied komen steeds meer bevers en dassen voor. Ecologisch gezien is dit goed nieuws, maar deze dieren zorgen ook voor overlast en veiligheidsproblemen. Bij het programma *Waterveiligheid* laten we zien hoe we duurzaam willen samenleven met deze beschermde diersoorten. Voor de rest van het watersysteem geldt eenzelfde aanpak: met preventieve maatregelen voorkomen dat ze op risicovolle locaties gaan zitten en als er schade ontstaat herstellen wij die conform de afspraken in het Brabantbrede beverprotocol.

Bestrijding van (invasieve) exoten

De bestrijding van (invasieve) exoten blijft een belangrijk aandachtspunt. In 2023 werken we Brabantbreed op operationeel en strategisch niveau samen met de provincie en andere beheerorganisaties. We investeren in betere registratie en kennisdeling. Zo ontstaat meer grip op de populatieontwikkeling van de soorten en op de kosten voor de bestrijding daarvan.

Zwemmen

In 2023 blijven we de waterkwaliteit van zwemplassen meten. Dit is vastgelegd in de provinciale Omgevingsverordening. Vanwege de warmere zomers van de afgelopen jaren hebben we in 2022 onderzocht of er behoefte is aan meer zwemplassen. Op basis van de uitkomsten brengen we in beeld wat dat voor onze inzet betekent. Brabantbreed maken we zo nodig nieuwe afspraken over de samenwerking rondom zwemwater met de provincie, de omgevingsdienst en de waterschappen.

Waterkwaliteit

- We voeren KRW-maatregelen uit, houden veranderingen in wet- en regelgeving in de gaten en blijven onze dossierkennis op peil houden, ook binnen onze netwerken. Op Europees niveau verwachten we herzieningen van onder meer de Richtlijn prioritair stoffen, de Richtlijn stedelijk afvalwater, de Richtlijn duurzaam gebruik pesticiden en het restrictiedossier microplastics in REACH (Europees systeem voor de registratie en toelating van chemische stoffen). We onderzoeken welke mogelijkheden de nieuwe Omgevingswet biedt om onze regels aan te passen en zo de waterkwaliteit te verbeteren. De gevolgen van deze ontwikkelingen voor (de inzet van) het waterschap brengen we in beeld.
- Op de rwzi's zetten we grote stappen om de hoeveelheid stikstof en fosfor te verminderen. Verder onderzoeken we aanvullende zuiveringsstappen, die zijn gericht op medicijnen en opkomende stoffen. Dit maakt het nodig om de Brabantbrede beleidslijn doelmatig zuiveren aan te passen.
- We blijven deelnemen aan projecten om landbouwemissies te verlagen in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Het programma BodemUp wordt hierin een belangrijk instrument. Hiervoor zetten we vanaf 2023 jaarlijks € 50.000 extra in (in totaal € 175.000 per jaar in de periode 2023-2027). Binnen dit programma treffen we bodemaanpak NPLG voor onder andere de waterkwaliteit.
- We werken de systematiek van het werken met de Bedrijfs Bodem en Water Plannen verder uit, waarbij die een meer verplichtend karakter krijgen en naast waterkwantiteit (bijvoorbeeld waterconserverende maatregelen) ook waterkwaliteitsverbeteringen onderdeel van het plan moeten zijn. Binnen het lopende BodemUp programma gebeurt dit nu al op vrijwillige basis: elke deelnemer legt bodem – en waterkwaliteitsmaatregelen per perceel vast in het BBWP.
- Schoon water voor Brabant gaat in vernieuwde vorm verder: als kennisportaal en via vraaggestuurd advies over gewasbeschermingsmiddelen. In 2022 maken we nieuwe afspraken over groenblauwe diensten (agrarische natuur en landschapsbeheer). De nieuwe afspraken lopen van 2023 tot en met 2028. Onze inzet concentreert zich op beheerpakketten die zijn gericht op natuurvriendelijke oevers, bufferstroken en eventueel waterconservering. Waterschap Aa en Maas neemt ook deel aan de Stimuleringsregeling Landschap, met daarin maatregelen voor waterkwaliteit, ecologie en klimaat.
- Om de waterkwaliteit te verbeteren, is het belangrijk om de emissies vanuit de rwzi's terug te dringen. We blijven onderzoek doen en vullen waar nodig onze kennis aan. In 2021 zijn we gestart met een meetnet voor opkomende stoffen in de buurt van zuiveringen en in het oppervlaktewater. Dit meetnet is in 2022 uitgebreid. We evalueren de resultaten en bekijken wat die voor ons waterschap betekenen.
- In 2021 hebben we op meerdere plaatsen de hoeveelheid ammonium gemeten. Daarmee hebben we inzicht gekregen in de bijdrage van diverse bronnen aan overschrijdingen in het oppervlaktewater. We onderzoeken nu hoe we ammoniumnormen in het oppervlaktewater

kunnen vertalen naar gewenste ammoniumconcentraties in het effluent. Hierbij houden we rekening met verschillende bronnen van ammonium en de invloed van regen op het zuiveringsproces. Daarnaast is een landelijk ammonium-programma opgestart. We zetten kennis uit beide sporen in om de juiste maatregelen te kunnen treffen in het systeem en in de keten.

- Realtime meten met sensoren is een belangrijke techniek die steeds gebruikelijker is binnen de organisatie. Inmiddels wordt deze techniek ook toegepast om de effecten van zuiveringen en overstorten te onderzoeken. Zo kunnen we ook problemen traceren door blauwalgen, ammonium en zuurstoftekort.
- Binnen het waterschap meten en monitoren we via sensoren, analyses van chemische stoffen en *non-target screenings* (meten van aanwezigheid van onbekende stoffen). De resultaten hiervan brengen we ook in bij de Schone Maaswaterketen, waar monitoring op het niveau van het stroomgebied plaatsvindt om opkomende stoffen sneller in het vizier te krijgen en bronnen van industriële stoffen te achterhalen.

1.2.3 Input Programmabegroting 2023

Om de werkzaamheden binnen dit programma uit te kunnen voeren, is de volgende input nodig.

Investerings

Tabel 8: Investeringsprojecten 2023

Omschrijving investering	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023
Totaal A-investeringen	93.201	32.398	21.503
Totaal B2-investeringen	87.045	6.393	4.283
Totaal C-investeringen	20.542	5.874	4.650
Eindtotaal	200.788	44.666	30.437

In bijlage 4 vindt u de specificatie van deze totalen.

Binnen dit programma is het totaal begrote investeringsvolume voor 2023 voor 87% bedoeld voor de reeds lopende projecten (de A- én B2-investeringen). Het overige volume (de C-investeringen) is voorzien voor de projecten die in 2023 worden opgestart. De begrote middelen zijn opgenomen om te kunnen voldoen aan bijvoorbeeld de inrichtingsopgaven KRW, de NBW-toets en het WBP 2022-2027.

Verschiedende projecten ondergaan om diverse redenen (maatschappelijk, logistiek en/of organisatorisch) een vertraging in de uitvoering, waardoor de doorlooptijd van de projecten toeneemt. Delen van de uitvoeringskosten worden vanuit begrotingsjaar 2022 doorgeschoven naar 2023. Voorbeelden hiervan zijn de projecten EVZ-tranche Beneden Aa, de integrale aanpak Roode Wetering/Hertogswetering, EVZ Grote Wetering, de NNP's Sang en Goorkens en Wijboschbroek, uitvoeringsprogramma 't Gulden Land en het optimaliseren/automatiseren van het watersysteem. Ook de in 2022 gestarte renovatie aan vijf waterbeheersingsgemalen (LTAP) kennen een langere doorlooptijd, waardoor de uiteindelijke oplevering in 2023 wordt verwacht.

Exploitatie

Tabel 9: Exploitatie

INPUT KLIMAATBESTENDIG EN GEZOND WATERSYSTEEM (* € 1.000)				
Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2022	Realisatie 2021	Vershil t.o.v. B 2022
Totaal lasten	63.926	59.479	58.396	4.447
Totaal baten	768	495	3.169	-273
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	63.158	58.984	55.227	4.174
Totaal beschikking bestemmingsreserves		248	128	-248
Netto lasten	63.158	58.736	55.099	4.422

Belangrijkste ontwikkeling binnen de lasten en baten

De geplande activiteiten binnen dit totale programma zorgen voor een toename van de lasten van 7% ten opzichte van het vorige begrotingsjaar. De baten nemen toe met 55%. Per saldo resulteert dit in een toename van de nettolasten met 8%.

Toelichting lasten

Het exploitatiebudget voor de goederen en diensten en bijdragen aan derden neemt toe ten opzichte van het vorige begrotingsjaar. Voor de aanleg, verbetering en onderhoud van de waterlopen is een hoger budget nodig. Het gaat dan om het herstellen van taluds en beschoeiingen en het onderhouden van de waterlopen en de natuurlijk ingerichte gebieden. In dit begrotingsjaar treden de nieuwe maaicontracten in werking, waarvan de aanbesteding in het laatste kwartaal van 2022 hebben plaatsgevonden. Daarnaast is het reguliere budget voor de baggerwerkzaamheden opgehoogd als gevolg van de prijsontwikkelingen. Aan het beheer van de hoeveelheid water is meer budget toegekend door de hogere energieprijzen en onderhoudskosten aan de peilregulerende kunstwerken.

De personeelslasten nemen toe. Enerzijds door in 2023 rekening te houden met een stijging van de loonkosten van 3,5%, boven op de hogere stijging voortkomend uit het begrotingsjaar 2022 (3,75% in plaats van de begrote 1,5%). Anderzijds is er een toename van het aantal fte's (ambities uit de Voorjaarsnota 2022 en het Bestuursakkoord 2019-2023).

In 2023 wordt rekening met hogere kapitaallasten als gevolg van een verwachte hogere boekwaarde per ultimo 2022. Dit zorgt voor hogere afschrijvingslasten. Een hoger renteomslagpercentage zorgt daarbij voor hogere rentelasten.

Ook de doorberekende kosten voor ondersteuning nemen toe in begrotingsjaar 2023.

Toelichting baten

De toename in de baten is voornamelijk toe te schrijven, doordat de besparing op de eigen financieringsmiddelen hoger uitvalt ten opzichte van het vorige begrotingsjaar.

Zie paragraaf 3.2 voor een nadere toelichting op de lasten en baten.

1.3 Schoon water

In dit programma gaan we in op de ontwikkelingen en activiteiten binnen de afvalwaterketen. Het zuiveren van afvalwater speelt hierin een centrale rol. Dit programma hangt samen met het deelprogramma *Gezond en natuurlijk water*. Met goed gezuiverd afvalwater leveren we immers een belangrijke bijdrage aan een gezond en natuurlijk watersysteem. In ons eigen werkgebied, maar ook in de Maas, die een bron is voor de drinkwatervoorziening van West-Nederland.

1.3.1 Doelstellingen

De doelstelling voor dit programma is een duurzame en doelmatige afvalwaterketen. Hierbij gaan we voldoen aan de eisen die gesteld worden aan de effluentkwaliteit (in het kader van de KRW in 2027) en de opgave om in 2030 energieneutraal en in 2050 klimaatneutraal en circulair te zijn.

1.3.2 Prestaties en activiteiten

In 2023 leveren we prestaties en voeren we activiteiten uit om onze doelstellingen te halen. Deze vindt u in onderstaande tabel en kaart.

Tabel 10: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Wettelijke norm *1	Doel begroting 2023	Doel 2027 Reductie-opgave KRW *2	KRW-norm oppervlakte water
Uitvoering wettelijke taak: zuiveren van afvalwater					
Voldoen aan afnameafpraak, operationele beschikbaarheid	%		> 98	> 98	
Voldoen aan lozingseisen vergunningen	j/n		j	j	
Verbetering effluentkwaliteit					
<i>Zomerhalfjaargemiddelde concentratie fosfor</i>					
rwzi Dinther	mg/l	1,0	0,60	0,39	0,22
rwzi Vinkel	mg/l	2,0	1,10	0,14	0,15
rwzi Aarle-Rixtel	mg/l	1,0	0,60	0,14	0,11
rwzi Asten	mg/l	2,0	0,40	0,30	0,11
rwzi Oijen	mg/l	1,0	*4 0,50	0,69	0,15
rwzi Land van Cuijk	mg/l	*3 1,6	*4 0,80	1,00	0,14
rwzi 's-Hertogenbosch	mg/l	*3 1,0	0,70	0,80	0,11
<i>Zomerhalfjaargemiddelde concentratie stikstof</i>					
rwzi Dinther	mg/l	10	4,0	2,8	2,4
rwzi Vinkel	mg/l	10	4,5	3,7	2,8
rwzi Aarle-Rixtel	mg/l	10	3,5	3,0	2,3
rwzi Asten	mg/l	10	*4 2,0	2,5	2,3
rwzi Oijen	mg/l	10	*4 3,8	4,2	2,8
rwzi Land van Cuijk	mg/l	10	6,0	4,9	2,5
rwzi 's-Hertogenbosch	mg/l	*3 12	11,5	7,0	2,3
Doelmatige en duurzame bedrijfsvoering					
Slibafvoer naar extern	ton		75.800		
Energieopwekking	MWh		*5 19.500		
Energieverbruik	MWh		40.600		
Ergieneutraliteit	%		>80	>80	
Productie biogas	m ³		7.200.000	> 6.700.000	
Bijproducten i.v.m. doelmatige bedrijfsvoering					
Winning struviet	ton		310		
Winning zeefgoed	ton		1.800		

*1 Actuele norm betreft de waarden uit het activiteitenbesluit. Dit zijn voortschrijdende jaargemiddelden voor de nutriënten P en N

*2 De waarden vanuit de reductieopgave en KRW-norm betreffen zomerhalfjaar gemiddelden voor de nutriënten P en N (zomerhalfjaar gemiddelde is periode april t/m september).

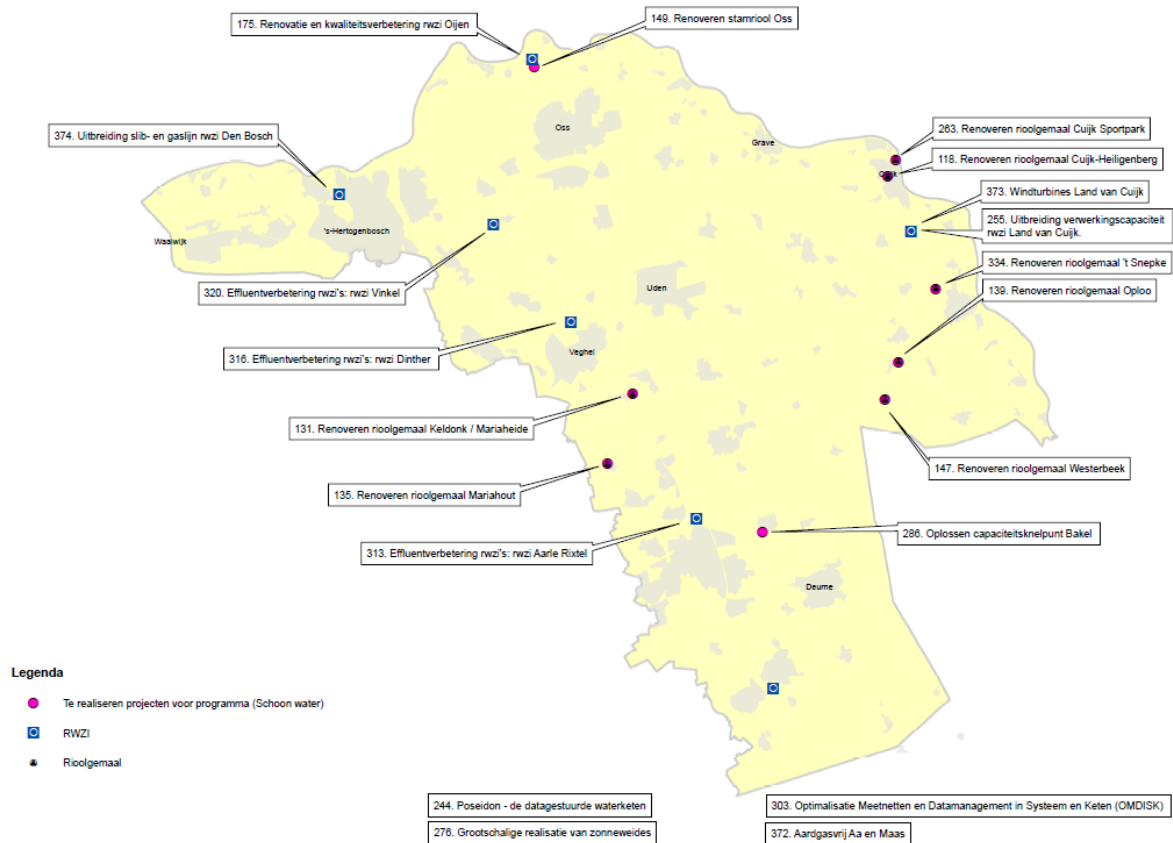
*3 Betreft normen maatwerkvoorschrift

*4 Hier wordt de reductieopgave van 2027 nu al gehaald

*5 Het betreft opwekking waterschapsbreed.

Verkenningen en beleid voor 2023	
Herziening beleidslijn doelmatigheid zuivering (in relatie tot indirecte lozingen)	Opstellen

Kaart 4: Geplande prestaties in 2023 binnen het programma *Schoon water*

Toelichting kaart:

In 2023 gaan we de volgende projecten realiseren voor het programma *Schoon water*:

Rwzi's

- 175. *Renovatie en kwaliteitsverbetering rwzi Oijen*
- 244. *Poseidon - Datagestuurde waterketen*
- 255. *Uitbreiding verwerkingscapaciteit rwzi Land van Cuijk*
- 303. *Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK)*
- 313. *Effluentverbetering rwzi's: rwzi Aarle-Rixtel*
- 316. *Effluentverbetering rwzi's: rwzi Dinther*
- 320. *Effluentverbetering rwzi's: rwzi Vinkel*

Rioolgemalen en transportleidingen

- 118. *Renoveren rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg*
- 131. *Renoveren rioolgemaal Keldonk/Mariaheide*
- 135. *Renoveren rioolgemaal Mariahout*
- 139. *Renoveren rioolgemaal Oploo*
- 147. *Renoveren rioolgemaal Westerbeek*
- 149. *Renovatie stamriool Oss*
- 263. *Renoveren rioolgemaal Cuijk Sportpark*
- 286. *Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel*
- 334. *Renoveren rioolgemaal 't Snekke*

Opwekken energie

- 276. *Realisatie zonneweide rwzi Oijen, Land van Cuijk en Asten*

- 373. *Windturbines Land van Cuijk*
- 374. *Uitbreiding slib- en gaslijn rwzi Den Bosch*

Innovatie

- 372. *Aardgasvrij Aa en Maas*

1.3.3 Toelichting op de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen in 2023

Op alle rwzi's grootschalige werkzaamheden

De afgelopen jaren hebben we steeds gefocust op de aanpak van een rwzi tegelijkertijd. Gelet op de KRW-deadline van 2027 zijn we inmiddels op bijna alle rwzi's tegelijkertijd aan de gang. Ook in 2023 zijn onze inspanningen hierbij gericht op het verder optimaliseren van de bestaande zuiveringen. Daarnaast realiseren we aanvullende zuiveringsstappen om de kwaliteit van het effluent te verbeteren.

De effluentkwaliteit van de rwzi 's-Hertogenbosch blijft achter op de ambities omdat de gerealiseerde technologie nog altijd niet functioneert. Er is nog geen definitief vonnis of een minnelijke oplossing.

In 2023 verwachten we de eerste resultaten van de pilot die we samen met de gemeente 's-Hertogenbosch hebben uitgevoerd. Daarin hebben we een systeem getest om de aanvoer naar de rwzi 's-Hertogenbosch af te vlakken en te regelen.

Voor de rwzi Oijen is de zuiveringsstap voor de verwijdering van medicijnresten in bedrijf en op de rwzi Dinther start de bouw hiervan. Voor de rwzi Vinkel zijn we volop bezig met het ontwerpen van een gecombineerde zuiveringsstap waarmee we nutriënten en medicijnresten kunnen verwijderen.

Om de lozing van nutriënten verder terug te dringen, ontwerpen we voor de rwzi Dinther een aanvullende zuiveringsstap. Voor de rwzi Land van Cuijk loopt de voorbereiding om de rwzi te optimaliseren en te renoveren. Bij de rwzi Oijen is de bouw van het nieuwe influentwerk in volle gang en worden het primair slibgemaal en een van de twee beluchtingscircuits gerenoveerd.

Voor de rwzi Aarle-Rixtel worden voorbereidingen getroffen om een extra lozingspunt richting de Zuid-Willemsvaart te realiseren. Dit doen we mede om bij te dragen aan de ontvlechting van de Aa en de Zuid-Willemsvaart. Uit een integrale studie is namelijk gebleken dat dit een belangrijke bijdrage levert aan de doelrealisatie van de KRW.

Wijzigingen in wet- en regelgeving en impact op waterketen

Op 1 januari 2023 treedt volgens de huidige planning de Omgevingswet in werking. Daarbij vervalt ons bindende advies bij gemeentelijke aanvragen voor indirecte lozingen van bedrijven. De samenwerking met gemeenten en het accountmanagement richting bedrijven wordt hiermee nog belangrijker. Daar anticiperen we nu al op door een intensievere samenwerking.

Het concept van de herziene Europese richtlijn stedelijk afvalwater is naar verwachting in oktober 2022 bekend. De beoordeling van de effecten vindt plaats in 2023. Na de definitieve vaststelling door het Europees Parlement (medio 2024) moet de richtlijn in de Nederlandse wet worden verankerd.

Afhankelijk van de wijzigingen heeft deze richtlijn op termijn directe wettelijke consequenties voor onze zuiveringen. Bijvoorbeeld door eisen aan de effluentkwaliteit, energiebesparing en de reductie van de hoeveelheid broeikasgassen die vrijkomt. De verwachting is dat we hier al (grotendeels) op zijn ingespeeld. We hebben immers al volop maatregelen getroffen tegen medicijnresten en aanvullende zuiveringstappen geïntroduceerd voor stikstof en fosfor. Daarnaast hebben we ambities voor een energieneutrale, klimaatneutrale en circulaire bedrijfsvoering.

Begin 2023 wordt duidelijk of er een landelijke norm blijft bestaan voor ammonium of dat deze stof wordt aangemerkt als een 'biologie ondersteunende parameter', waarbij voor elk KRW-watertype een specifieke norm wordt afgeleid. Een eventuele normwijziging wordt naar verwachting niet voor

2027 ingevoerd (omdat dit niet mogelijk is midden in een KRW-periode). Deze keuze kan consequenties hebben voor de rendementen van onze rwzi's. De norm bepaalt immers welk aandeel van de normoverschrijding van ammonium uit de zuivering afkomstig is. We richten ons dan ook op het bepalen van dit aandeel. Tegelijk blijken de huidige maatregelen voor de reductie van stikstof ook al deels bij te dragen aan de reductie van ammonium. Bij een eventueel resterend aandeel brengen we de mogelijke maatregelen in beeld.

Regie op influent

Om de verbeteringen van het effluent te borgen, is het belangrijk dat we in overleg blijven met de gemeenten, omgevingsdiensten en bedrijven in ons gebied. Daarnaast moeten we de ontwikkelingen in het aanbod van industrieel afvalwater kritisch volgen. In goed overleg met de betreffende bedrijven kunnen we aanvullende eisen stellen aan de (indirecte) lozingen. Eventueel kunnen we op de zuivering aanvullende maatregelen nemen, mits die technisch haalbaar en doelmatig zijn en onze ambities voor de effluentkwaliteit niet in de weg staan.

Ook de hoeveelheid afvalwater is van belang. Daarom volgen we ontwikkelingen in het aanbod (woningbouw, industrie). Daarnaast gaan we met gemeenten in gesprek om te verkennen of we bij droog weer het aanbod af kunnen vlakken door afvalwater te bufferen in de gemeentelijke riolering. Binnen Poseidon doen we ervaring op met de datagestuurde aansturing hiervan. Dit afvlakken draagt bij aan een effectief zuiveringsproces.

Via monitoring willen we meer inzicht krijgen in wat er via het riool op ons afkomt. Meldingen en vergunningen geven immers maar een beperkt inzicht in de aanwezigheid van stoffen in ons afvalwater. Daarnaast zetten we monitoring in om zuiveringen verder te optimaliseren én om aan te tonen wat de verbeteringen opleveren. Dit doen we fysisch/chemisch en ecologisch/biologisch. We volgen de landelijke ontwikkelingen en implementeren methodes voor bemonstering en analyse als dat zinvol is. We gebruiken de monitoring van de medicijnrestenverwijdering op de rwzi Oijen als proeftuin voor deze nieuwe methodes.

Verder nemen we deel aan de Schone Maaswaterketen. Daarin zetten we voor het hele stroomgebied aanvullende monitoring in om medicijnresten en industriële verontreinigingen aan te tonen en de bronnen daarvan op te sporen. Ook hier zetten we in op nieuwe screeningstechnieken en effectmonitoring waar we van kunnen leren. Deze monitoring van het stroomgebied richt zich op nieuwe en bekende stoffen, zoals PFAS. Als we grote bronnen inzichtelijk kunnen maken, kunnen we die gericht aanpakken, bijvoorbeeld via vergunningen.

Om de hoeveelheid medicijnresten in het oppervlaktewater terug te dringen, pakken we ook de bronnen aan. We nemen deel aan de Brabantbrede bronaanpak met overheden en zorgpartijen. Binnen ons werkgebied maken we inwoners bewuster en hebben we contact met ziekenhuizen en zorginstellingen die vanuit de Green Deal duurzame zorg aandacht hebben voor medicijnresten in het afvalwater.

Energieneutraal, Klimaatneutraal en Circulair (EKC)

In 2030 willen we energieneutraal zijn en 50% minder primaire grondstoffen gebruiken. In 2050 willen we klimaatneutraal en circulair zijn. Dat betekent dat ook de afvalwaterketen te maken krijgt met nieuwe doelen en randvoorwaarden, waarmee we nu al volop bezig zijn. De consequenties daarvan hebben we al in beeld gebracht. Denk aan ons energieverbruik en de voetafdruk van de aanvullende zuiveringsstappen. Waar mogelijk blijven we voor duurzamere technieken kiezen. Ook zoeken we hulpstoffen met een kleinere klimaatvoetafdruk. Daarnaast nemen we compenserende maatregelen voor het extra energieverbruik, bijvoorbeeld door meer duurzame energie op te wekken.

Concrete projecten zijn het onderzoek naar lachgas binnen het zuiveringsproces, de pilot Torwash op de rwzi Land van Cuijk (waarbij we de hoeveelheid slib verminderen) en het onderzoek naar de opslag van energie. Met de SNB werken we samen aan een strategie voor slibverwerking in de toekomst. De twee potentiële toetreders van de SNB worden betrokken bij de toekomstige

samenwerking. Breder geldt dat de samenwerking met partners binnen de afvalwaterketen steeds belangrijker wordt om onze doelen op langere termijn te realiseren. Denk aan gemeenten, drinkwaterbedrijven en andere sectoren (voor de afzet van secundaire grondstoffen). Tot slot zien we door nieuwe ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening (vooral bij provincies) dat de ligging van onze transportleidingen vaker in het gedrang komt. Ook hier is overleg in een vroeg stadium van belang om onze belangen te borgen.

Verkoop aandelen SNB

Ten tijde van het opstellen van de programmabegroting 2023 zijn er twee waterschappen die de intentie hebben om aandeelhouder te worden van SNB. De definitieve bestuurlijke besluitvorming hierover vindt plaats begin oktober 2022. Vervolgens is het de bedoeling dat hierover in november 2022 bestuurlijke besluitvorming plaatsvindt bij de huidige aandeelhouders van SNB. De toetreding van nieuwe aandeelhouders betekent dat waterschap Aa en Maas als huidige aandeelhouder een deel van de aandelen verkoopt; hiervoor wordt een bedrag van ruim € 5,7 miljoen ontvangen. Aangezien bestuurlijke besluitvorming nog niet is geëffectueerd, is in de programmabegroting 2023 nog geen rekening gehouden met de financiële opbrengsten van de aandelenverkoop. Als de aandelenverkoop, welke voor januari 2023 is voorzien, heeft plaatsgevonden, zal dat worden verwerkt in de eerste bestuursrapportage over 2023. In deze bestuursrapportage wordt naast het incidentele voordeel ook een structureel voordeel verwerkt als gevolg van lagere slibverwerkingskosten doordat het aantal aandeelhouders is vergroot.

Speerpunten voor 2023

- inregelen van de zuiveringsstap voor medicijnverwijdering op de rwzi Oijen;
- realiseren van de aanvullende zuiveringsstap voor medicijnresten en ontwerpen van de zuiveringsstap voor nutriënten op de rwzi Dinther;
- onderzoek lozing rwzi Aarle-Rixtel Zuid-Willemsvaart/Aa;
- ontwerpen van een gecombineerde zuiveringstap voor de verwijdering van medicijnresten en fosfor op de rwzi Vinkel;
- uitwerken van aanpassingen aan de rwzi Land van Cuijk om de installatie te optimaliseren en te renoveren;
- samenwerkingsverband met de markt voor aanvullende zuiveringsstappen;
- Poseidon: het toepassen van AI in het aanvoerstelsel en de procesbesturing van de rwzi 's-Hertogenbosch, in samenwerking met de gemeente;
- in beeld brengen van de problematiek rondom ammonium in het effluent in relatie tot de ecologische toestand van het watersysteem;
- pilot met een innovatieve methode voor slibverwerking (Torwash) op de rwzi Land van Cuijk;
- onderzoek naar het terugdringen van de hoeveelheid lachgas uit de rwzi's. De hele sector heeft behoefte aan meer inzicht in de processturing, omdat we tot nu toe weinig maatregelen kunnen treffen;
- verdere verkenning van de mogelijkheden om effluent in te zetten voor droogtebestrijding, gebruik in de landbouw en als proces- en gietwater (onder andere waterfabriek Asten);
- voortzetting van het onderzoek naar vergroening en duurzame alternatieven voor polymeren en poederkool gemaakt uit fossiele steenkool. We zoeken alternatieven met een lagere klimaatafdruk, die minder primaire grondstoffen vergen (circulair);
- de uitbreiding van de slib- en gaslijn op de rwzi 's-Hertogenbosch draagt bij aan onze ambities voor energieneutraliteit;
- opwekken extra energie: we zetten in op zonneweides en doen onderzoek naar windmolens;
- waterschap Aa en Maas van het gas af: we willen dat al onze gebouwen gasloos worden;
- waar mogelijk voeren we projecten en renovaties uit via duurzaam GWW/duurzaam bouwen;

- invoeren van de ‘Circulaire Peiler’ om bij projecten en renovaties de circulariteit van de alternatieven kwantitatief in beeld te brengen.

1.3.4 Input Programmabegroting 2023

Om de werkzaamheden binnen dit programma uit te kunnen voeren, is de volgende input nodig.

Investeringsprojecten

Tabel 11: Investeringsprojecten 2023

Omschrijving investering	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023
Totaal A-investeringen	223.475	38.678	38.593
Totaal B1-investeringen	2.695	1.500	1.500
Totaal B2-investeringen	111.650	1.200	1.200
Totaal C-investeringen	154.984	1.100	1.100
Eindtotaal	492.804	42.478	42.393

De specificatie van de hierboven opgenomen totalen vindt u in bijlage 4.

Exploitatie

Tabel 12: Exploitatie

INPUT SCHOON WATER (* € 1.000)				
Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2022	Realisatie 2021	Vershil t.o.v. B 2022
Totaal lasten	71.307	65.671	62.198	5.636
Totaal baten	7.761	4.982	4.654	-2.779
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	63.546	60.689	57.544	2.857
Totaal beschikking bestemmingsreserves	393	1.308	538	-915
Netto lasten	63.153	59.380	57.006	3.772

Belangrijkste ontwikkelingen binnen de lasten en baten

Binnen het programma *Schoon water* zijn meerdere financiële wijzigingen doorgevoerd ten opzichte van de Programmabegroting 2022. De belangrijkste zijn:

- lagere kapitaalslasten;
- hogere personeelslasten;
- meer kosten voor het gebruik van hulpstoffen. Enerzijds door hogere prijzen en anderzijds door de inzet van poederkool voor de extra zuiveringstrap op de rwzi's Oijen en Dinther;
- meer kosten voor SNB, voornamelijk door hogere energiekosten;
- minder kosten voor de dienstverlening van de BSOB;
- meer kosten voor onderzoeken door AQUON;
- lagere lasten voor de inkoop van elektriciteit als gevolg van het opleveren van enkele zonneweides en actualisatie van het energieverbruik en -prijzen;
- hogere kosten voor de inkoop van restwarmte en aardgas;
- hogere kosten voor het onderhoud aan de transportstelsels, zuiveringen en slibverwerkingsinstallaties;
- hogere opbrengst voor de verkoop van biogas;
- hogere opbrengst voor HBE-certificaten;
- lagere bijdrage voor de PACAS-installatie bij de rwzi Oijen;
- geen begrote SDE-subsidie.

1.4 Samen, duurzaam, slim en effectief

Diverse ontwikkelingen en activiteiten van het waterschap zijn programma-overstijgend en passen niet binnen de programma's die we in de paragrafen hiervoor hebben beschreven. Ze gaan over hoe wij willen werken: samen, duurzaam, slim en effectief. In deze paragraaf beschrijven we wat daarvoor nodig is.

1.4.1 Toelichting op de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen in 2023

Samen

- Vanwege de verkiezingen is 2023 voor het waterschap (en voor de provincie) een bijzonder jaar. Door de grote opgaven en harde deadlines moeten we de vaart erin houden. Dat vraagt wat van onze eigen organisatie en zeker ook van de provincie. Denk bijvoorbeeld aan het proces om vóór medio 2023 een gebiedsplan op te stellen dat duidelijk maakt hoe we de komende jaren de opgaven voor onder meer de natuur, stikstof, water, landbouw en klimaat gaan aanpakken.
- Binnen de Gebiedsgerichte Aanpak groenblauwe opgaven werken we samen met onze partners in het landelijk gebied. In 2022 voeren we verkenningen uit in het gebied rondom de Moerputten, het Vlijmens Ven en het Aa-dal-Noord. Ook maken we afspraken over de verdere planuitwerking, die in 2023 plaatsvindt. Tegelijkertijd werken we waar mogelijk in deelprojecten al toe naar de uitvoering hiervan.
- In 2023 blijven we ons bestuurlijk en ambtelijk inzetten binnen diverse regionale netwerken:
 - In de **regio Noordoost-Brabant** verbinden we de regionale opgaven op het gebied van landbouw, natuur, klimaat en energie met elkaar. Daarbij is volop ruimte voor natuur en landschap. Dit doen we onder meer via het Regiodeal-project Puzzelen met ruimte. De afspraken lopen nog tot en met 2024.
 - In de **metropoolregio Eindhoven** wordt gewerkt aan twee verhaallijnen. 'Duurzame Schaalsprong Brainport Eindhoven' richt zich op de gezonde, duurzame verstedelijking van de gebouwde omgeving. Binnen 'Nieuwe Balans in het Landelijke Gebied' worden de grote transitieopgaven rondom klimaat(adaptatie), landbouw, energie, natuur, landschap en biodiversiteit samengebracht.
- De provincie heeft begin 2022 samen met de regio's en de waterschappen de hoofdopgaves en ontwikkelprincipes voor de Brabantse verstedelijkingsopgave opgesteld. Hierin is gekeken hoe we Brabant (opnieuw) willen inrichten op het gebied van onder meer mobiliteit, werklocaties, woningen en natuur. Een van de ontwikkelprincipes daarbij is 'bodem en water sturend'. Dit principe werken we uit in instrumenten als de Watertoets, de klimaatonderlegger en een zogeheten stoplichtenkaart die laat zien waar wel en niet gebouwd kan worden. Zo adviseren we de provincie en de gemeenten hoe en waar er veilig en klimaatrobuust gebouwd kan worden. In november 2022 worden er afspraken met het Rijk gemaakt (BO MIRT; bestuurlijke overleggen meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport), waarmee we als overheden de ruimtelijke puzzel van Brabant verder gaan leggen. Op regionaal niveau wordt voor 's-Hertogenbosch en omstreken en voor de regio Zuidoost-Brabant een verstedelijkingsstrategie opgesteld. Ook hier zijn we intensief bij betrokken.
- Belangrijke aandachtsgebieden zijn de zuidoostelijke zandgronden en De Peel. Hier komen veel van de grote opgaven in het landelijk en stedelijk gebied samen; ze beïnvloeden elkaar en vragen ruimte. De Peel is begin 2021 dan ook definitief aangemerkt als NOVEX-gebied in het kader van de Nationale Omgevingsvisie. Dit gebied gaat – parallel aan het Nationaal Programma Landelijk Gebied – invulling geven aan het coalitieakkoord van het Rijk. Werken als één overheid staat daarbij centraal, zodat we tot integrale afwegingen komen. Waterschap Aa en Maas heeft een leidende rol in de betrokken stuurgroep. Onze opgaven werken we uit binnen diverse projecten, zoals GGA Vitale Peel en GGOR 2.0.

- In 2022 werken we hard door aan de implementatie van de Omgevingswet, zodat we klaar zijn wanneer de wet in werking treedt. De huidige Keur is omgezet naar de Waterschapsverordening. Daarmee voldoen we aan de eisen van de Omgevingswet. De komende periode stemmen we met het bestuur af welke aanvullende wijzigingen in de verordening gewenst zijn, waarna we die doorvoeren.
- Een belangrijk onderdeel van de Omgevingswet is het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Via deze opvolger van het Omgevingsloket online moet iedereen kunnen zien welke regels er op een bepaalde plek gelden. Het beheren van en werken met het DSO vraagt de komende jaren nog veel aandacht. Het vraagt veel capaciteit om met gemeenten en de provincie mee te denken met hun omgevingsvisies en -plannen. Daarnaast maken we de komende periode werkafspraken met onze partners, zodat we een technisch goedwerkend systeem hebben en ook procesmatig het juiste doen.
- De Omgevingswet heeft ook consequenties voor het toezicht vanuit het waterschap. We trainen hiervoor onze toezichthouders.

Duurzaam

- We werken in drie regio's mee aan een Regionale Energiestrategie^[1] (RES). In 2021 heeft het algemeen bestuur ingestemd met de RES'sen 1.0. Op dit moment leveren we onze bijdrage aan de RES'sen 2.0, die in juli 2023 opgeleverd worden. We zoeken daarbij aansluiting bij onze eigen activiteiten die gericht zijn op een energieneutraal waterschap Aa en Maas in 2030.
- In 2023 werken we verder aan de routekaart 'Naar een energieneutraal, klimaatneutraal en circulair waterschap'. We wekken op een duurzame manier energie op voor eigen gebruik. Ook onderzoeken we hoe we minder broeikasgassen kunnen uitstoten (lachgas en methaan). Verder bekijken we hoe we materiaalstromen uit het zuiveringsproces nuttig kunnen inzetten (zoals biogas, struviet en effluent). In 2023 zijn de resultaten bekend van onderzoeken naar de haalbaarheid van extra energieopwek (windturbines) en de productie van groen gas/biogas. De onderzoeksresultaten van de lachgasemissies worden in 2024 verwacht.
- We beoordelen of en hoe onze assets een bijdrage kunnen leveren aan de doelen uit het Klimaatakkoord. Mogelijk kunnen we onze eigen emissies compenseren. Waar mogelijk werken we hierbij samen met (ontwikkel)projecten om ons heen.
- We bekijken of we duurzaamheid mee kunnen nemen in andere programma's binnen het waterschap. We onderzoeken bijvoorbeeld de effecten van hogere grondwaterstanden op de emissies van broeikasgas en de effecten van een hoger gehalte organisch stof in de bodem. Hiermee creëren we win-winsituaties.
- We onderzoeken de emissies uit het watersysteem en bekijken of een klimaatrobuuste herinrichting bijdraagt aan een reductie hiervan. Minder bagger en schoner water kunnen een positief effect hebben.
- We gaan door met het optimaliseren van onze (inkoop)processen. Daarbij letten we vooral op energie-efficiëntie, het (her)gebruik van materiaal en CO₂-emissie en -beprijzing.
- In 2023 houden we het certificaat van de CO₂-prestatieladder actueel. Daarmee blijven we voldoen aan de eisen vanuit dit kwaliteitsmanagementsysteem. De CO₂-prestatieladder helpt ons bij de bewustwording en het verder terugdringen van de hoeveelheid broeikasgas die we uitstoten.

^[1] De regio Hart van Brabant (waarvan Heusden en Waalwijk deel uitmaken) heeft ervoor gekozen om een Regionale Energie- en Klimaatstrategie (REKS) vast te stellen.

Slim: innovatief, digitaal, datagedreven waterbeheer

Dit is een van de drie thema's uit het WBP 2022-2027 die gaan over hoe wij onze doelen behalen. Dat doen we door kennisontwikkeling, door digitaal te transformeren en door te innoveren.

- Bij de inhoudelijke programma's hebben we al beschreven hoe we met de nieuwste technieken steeds meer data en kennis verzamelen om de juiste besluiten te kunnen nemen. Binnen het programma OMDISK zijn alle nieuwe meetnetten sinds 2022 operationeel. De datastromen worden verwerkt en geïntegreerd tot informatie die via (web)portalen toegankelijk is. Het project Sensorgestuurd Boeren, waarvan de eerste fase in 2022 wordt afgerond, krijgt een vervolgfase. Daarin rollen we de ontwikkelde kennis over het gebruik van sensoren voor het monitoren van de waterkwaliteit verder uit. Daarbij werken we nauw samen met onze regionale en nationale partners.
- Een essentieel platform binnen alle onderzoeksinitiatieven en informatievraagstukken is ons Datalab. Hier worden diverse datastromen omgezet naar informatie, die via dashboards binnen en buiten de organisatie beschikbaar is. Ook regionaal verkennen we de samenwerking. Daarnaast ontwikkelen we voorspelmodellen, veelal in nauwe samenwerking met collega-waterschappen en marktpartijen. Dat gebeurt ook in 2023 vanuit het landelijk netwerk DEEP (Data Science & Engineering Expert Programma), dat wij hebben geïnitieerd en dat wordt uitgerold via Het Waterschapshuis. Omdat de technische en inhoudelijke ontwikkelingen (zoals sensoren, datavalidatie en realtime sturing) snel gaan, blijven we duurzaam investeren in meetinfrastructuur en data- en informatiemanagement.
- Daarbij moeten we ook voldoen aan de eisen op het gebied van informatieveiligheid (cybersecurity) en aan wet- en regelgeving. In 2023 blijven we werken aan de BIO (Baseline Informatie Overheid) en de BBO (Baseline Basis op Orde). Daarnaast bereiden we ons voor op nieuwe wet- en regelgeving, zoals het gebruik van basisregistraties, de Woo (Wet open overheid), de aansluiting op MijnOverheid.nl en Single Digital Gateway.

Dit zijn de belangrijkste onderwerpen op het gebied van innovatie die de komende jaren gaan spelen:

- **Droogte en klimaatadaptatie**
De droogte maakt van het effluent van rwzi's een aantrekkelijke alternatieve zoetwaterbron. Voor de rwzi's Oijen en Asten vinden verkenningen plaats die in 2023 tot extra investeringen kunnen leiden (samen met Brabant Water). Voor de toepassing van effluent in de landbouw onderzoeken we samen met Wageningen University & Research het effect op voedselveiligheid. Verder verkennen steeds meer gemeenten decentrale zuiveringsopties om water lokaal vast te houden. Zo wordt voor de wijk De Groote Wielen (in de gemeente 's-Hertogenbosch, 3.000 woningen) de optie verkend voor grijswaterscheiding (en decentrale zuivering). Tot slot zoeken we naar innovatieve manieren om de regio te betrekken bij de droogte en het klimaat. We verkennen daarvoor een nieuwe participatiemethode, ontwikkeld door de TU Delft.
- **Circulair en grondstoffen**
In 2023 werken we met een pilotinstallatie van Torwash (een STOWA-project) om slib bij hoge druk en temperatuur vergaand te ontwateren. Verder onderzoeken we of maaisel kan worden opgewerkt tot substraat voor de insectenteelt (samen met de WUR, de STOWA en waterschap De Dommel).
- **Data Science**
Op het gebied van Data Science ontwikkelen we meerdere initiatieven, zoals voor Big Brown Data (pilots op wijkniveau, samen met de STOWA en het RIVM), een perceelwijzer voor burgers (samen met Het Waterschapshuis), de inzet van satellietbeelden voor onze bedrijfsvoering (www.nlveranderdetectie.nl) en een autonome datagedstuurde afvalwaterketen (Poseidon). Ook investeren we in moderne ontsluitingsvormen, zoals virtual reality (project Vakmanschap op Afstand).

- **Landbouw**

We vervolgen het project Sensorgestuurd Boeren en de pilot Natte teelten. We verkennen vernieuwende manieren om klimaatadaptief boeren te stimuleren.

- **Energie**

We onderzoeken hoe we onze biogasproductie kunnen vergroten en bekijken de opties voor aquathermie uit oppervlaktewater/rioolwater en de kansen voor waterstof.

Effectief

- In 2022 voerden we verschillende onderzoeken en analyses uit, zoals:
 - een medewerkerstevredenheidsonderzoek;
 - een onderzoek naar inclusie;
 - internationaal onderzoek naar lerende organisaties;
 - een analyse van alle talenten binnen onze organisatie.

De uitkomsten hiervan hebben we vertaald naar thema's op het gebied van organisatieontwikkeling. De meest urgente thema's zijn: de arbeidsmarkt, duurzame inzetbaarheid, samenwerking en realisatiekracht. In 2023 werken we hieraan verder. Dan maken we onder meer werk van ontwikkeltrajecten voor medewerkers om stappen te zetten in hun loopbaan en persoonlijke ontwikkeling. Binnen de districten en zuiveringen lopen trajecten om medewerkers door te ontwikkelen naar een senior rol en om hen voor te bereiden op toekomstige veranderingen.

- Het eerste kwartaal van 2023 staat in het teken van de verkiezingscampagne. Daarmee laten we onze inwoners weten dat er verkiezingen zijn en dat het belangrijk is om te gaan stemmen. We gebruiken de campagne zeker ook om het waterbewustzijn te vergroten. Dat is een van de speerpunten uit onze communicatiestrategie, net zoals het communicatiever maken van onze organisatie en het versterken van de online omgeving. Om het waterbewustzijn te vergroten, volgen in de loop van 2023 meer campagnes.

Om de organisatie communicatiever te maken, brengen we het huisstijlhandboek actief onder de aandacht van collega's, zodat we als organisatie eenduidige uitingen en middelen ontwikkelen. Ook gaan we collega's trainen en begeleiden om hen actiever in te kunnen zetten bij educatie en voorlichting. Online blijven we zorgen voor relevante en aantrekkelijke verhalen, zodat we ons werk goed laten zien. Om onze uitingen nog beter aan te laten sluiten op de behoeften van onze inwoners, zetten we in op meer onderzoek en data- en omgevingsanalyses. Als we weten wat er buiten speelt, kunnen we daar beter op inspelen. Voor de overkoepelende activiteiten die samenhangen met de communicatiestrategie is centraal budget beschikbaar. Voor de doorwerking in projecten worden middelen uit het projectbudget ingezet.

- Digitale instrumenten helpen ons om efficiënter te werken bij toezicht en handhaving. De toenemende hoeveelheid data is een bron van informatie. Door deze data te analyseren en te verrijken, kunnen we het toezicht gericht uitvoeren en het naleefgedrag effectief beïnvloeden. De processamenwerking in de keten is bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet nog een uitdaging, bijvoorbeeld als het gaat om het mandaat voor handhaving en integraal toezicht. Dit vraagt ook in 2023 om intensieve afstemming. Een stevigere inzet op preventie draagt bij aan de bescherming van de fysieke leefomgeving en leidt tot minder handhavend optreden.
- Het werven van toezichthouders en handhavers is in de huidige overspannen arbeidsmarkt niet eenvoudig. Om de continuïteit en de kwaliteit van onze dienstverlening te borgen, ontwikkelen we samen met andere waterschappen een opleidingsprogramma voor handhavers.
- Vergunningen, toezicht en handhaving (VTH) zijn belangrijke instrumenten om te zorgen voor de naleving van de regels en daarmee bij te dragen aan onze doelen. In 2023 vernieuwen we het beleidsplan Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving. Daarmee houden we onze handhavingstrategie in lijn met de maatschappelijke en beleidsmatige ontwikkelingen.
- Het opleiden, trainen en oefenen voor calamiteiten gaat in 2023 onverminderd verder. We actualiseren de Brabantbrede beleidsvisie crisisbeheersing en stellen die opnieuw vast. Hiermee

ligt er een solide basis voor een meerjarenplan voor crisisbeheersing. In 2023 besteden we extra aandacht aan de bestrijdingsplannen voor de uitval van businessapplicaties en vormen van agitatie. Tot slot verkennen we de mogelijkheden voor een Brabantbrede samenwerking binnen de calamiteitenorganisatie.

- De Omgevingswet wijzigt het proces en de besluitvorming rondom projecten. Dit heeft onder andere impact op de vergunningverlening. Het waterschap kan voor een deel van de projecten kiezen tussen het aanvragen van een omgevingsvergunning bij de eigen dienst of het voorbereiden van een projectbesluit. Hierdoor neemt het aantal vergunningaanvragen naar verwachting toe. In 2023 maken we verder inzichtelijk wat alle wijzigingen binnen dit onderwerp concreet betekenen voor onze organisatie.

1.4.2 Input Programmabegroting 2023

Om de werkzaamheden binnen dit programma uit te kunnen voeren, is de volgende input nodig.

Investerings

Tabel 13: Investeringsprojecten 2023

Omschrijving investering	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023
Totaal A-investeringen	3.373	1.213	1.213
Totaal B1-investeringen	5.509	1.184	1.184
Totaal C-investeringen	4.570	770	770
Eindtotaal	13.452	3.167	3.167

In bijlage 4 vindt u de specificatie van deze totalen.

In ons nieuwe Waterbeheerplan 2022-2027 is 'Slim: innovatief, digitaal, datagedreven waterbeheer' een thema dat gaat over hoe wij ons doelen realiseren. Het digitaal transformeren en innoveren maakt ook onderdeel uit van investeringsprojecten als OMDISK (optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten).

De overige investeringen voor dit programma hebben min of meer hetzelfde niveau als de vorige periode.

Exploitatie

Er is rekening gehouden met diverse mutaties die samenhangen met de activiteiten die in dit hoofdstuk beschreven zijn. Het gaat vooral om toegenomen licentiekosten (€100.000).

Er is rekening gehouden met extra capaciteit gericht op het flexibel kunnen opereren in een krappe arbeidsmarkt en middelen voor interne opleiding (€ 500.000).

2. De paragrafen

Hieronder lichten we onze uitgangspunten, de hoofdlijnen van ons beleid voor 2023 en de financiële gevolgen daarvan verder toe in afzonderlijke paragrafen. Dat doen we conform artikel 4.11 van het Waterschapsbesluit.

2.1 Ontwikkelingen sinds vorig boekjaar

Vorig jaar schreven we nog over de ontwikkelingen van het coronavirus. Het Nederlandse financiële stelsel heeft de coronacrisis goed doorstaan en kan toekomstige schokken opvangen, zo is gebleken. Voor waterschap Aa en Maas beperken de financiële gevolgen zich tot de belastingopbrengsten, maar een beroep op coronacompensatie kan de gevolgen beperken.

De inflatie is dit jaar in veel landen tot recordhoogtes gestegen. Dit komt door een sterke stijging van de vraag naar goederen en diensten na de coronapandemie in combinatie met een achterblijvend aanbod door verstoringen in productieketens. Door de oorlog in Oekraïne zijn de prijzen en daarmee de inflatie verder gestegen. De inflatie is op dit moment hoog, maar daalt naar verwachting in 2023. De Europese Centrale Bank (ECB) kan er met haar beleid voor zorgen dat de inflatieverwachtingen voor de middellange termijn in de eurozone stabiel rond de 2% zijn. Het risico op een instabiele en hoge inflatie met een loonprijsspiraal is klein.

Deze begroting is de laatste van het huidige coalitieakkoord. We zijn hierbij uitgegaan van continuïteit en de voorzetting van onze normale taken en ambities. Wel zijn er twee toetsmomenten geweest, waaruit bleek dat waterschap Aa en Maas voldoende in staat is om schokken in de begroting door hogere kosten op te vangen. We hebben deze begroting opgesteld met de best mogelijke inschattingen van kosten en inkomsten.

Deze begroting is de eerste die gebaseerd is op het nieuwe waterbeheerplan (WBP 2022-2027). In het WBP-traject worden keuzes gemaakt die impact hebben op de kostenontwikkeling vanaf 2023. Ondanks de (economische) omstandigheden waarin wij ons bevinden, gaat deze meerjarenraming uit van de eerdere vastgelegde ambities uit het WBP.

Vanaf 2023 zien we onder meer deze ontwikkelingen op ons afkomen:

- Waterschap Aa en Maas is sinds 2017 trekker van de integrale (HWBP- en MIRT-)project Meanderende Maas/Ravenstein-Lith waarin dijkversterking, rivierversuiming en gebiedsontwikkeling samen komen. In 2023 worden de formele besluiten genomen en wordt gestart met de realisatie.
- We streven ernaar om medio 2023 het plan van aanpak voor de planuitwerking van het dijktraject Cuijk-Ravenstein door het algemeen bestuur vast te laten stellen en een tweede krediet voor de planuitwerking aan te vragen. Tevens wordt voor deze fase van het dijkversterkingsproject een subsidieaanvraag ingediend bij het HWBP.
- In 2023 gaan we gezamenlijk (met waterschap Brabantse Delta en provincie Noord-Brabant) een nieuw modelinstrumentarium opzetten om de overstromingsscenario's vanuit de primaire waterkeringen te actualiseren.
- In 2023 komen de nieuwe klimaatscenario's uit. Dit zal betekenen dat opnieuw samen met de gemeenten en werkregio's geanalyseerd zal worden wat deze scenario's voor gevolgen hebben voor de gebouwde omgeving. Een nieuwe ronde stresstesten zal in 2023 worden gestart.
- Vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is voor de komende jaren ruim € 24 miljard beschikbaar voor onder andere aankoop van agrarische bedrijven, omvorming naar kringlooplandbouw en meer klimaatrobuuste inrichting van beekdalen. De provincies staan aan de lat om de opgaven uit het NPLG door te vertalen naar de regio. Medio 2023 moet de provincie

gebiedsplannen opleveren die inzicht bieden in de samenhangende opgaven rondom de stikstofproblematiek, de KRW, de nitraatrichtlijn, etc. In 2023 wordt ook duidelijk hoe deze opgaven doorwerken in onze projecten.

- Per 1 januari 2023 treedt volgens de huidige planning de Omgevingswet in werking, waarbij ons bindend advies bij gemeentelijke aanvragen voor indirecte lozingen van bedrijven vervalt. De samenwerking met gemeenten en het accountmanagement bedrijven wordt hiermee nog belangrijker, derhalve wordt daar nu al op geanticipeerd door intensievere samenwerking.
- Inregelen prestaties zuiveringsstap medicijnverwijdering op de rwzi Oijen;
- Voor de zuiveringen geldt het volgende; er wordt een aanvullende zuiveringsstap voor medicijnresten en ontwerpen zuiveringsstap voor nutriënten op rwzi Dinther gerealiseerd; nader onderzoek gedaan voor het creëren van een extra lozingspunt rwzi Aarle-Rixtel in Zuid-Willemsvaart ten behoeve van de ontvlechting van de Aa en wordt een gecombineerde zuiveringstap voor verwijdering medicijnresten en fosfor op de rwzi Vinkel ontworpen.
- 2023 is voor het waterschap (en voor de provincie) een bijzonder jaar vanwege de verkiezingen.

2.2 Uitgangspunten en normen

Algemene uitgangspunten

In deze paragraaf gaan we in op de uitgangspunten en normen voor deze programmabegroting. We bouwen voort op de Programmabegroting 2022, de Voorjaarsnota 2022 en het Bestuursakkoord 2019-2023. Verder hebben we rekening gehouden met de uitgangspunten van het WBP 2022-2027.

Het bestuursakkoord bepaalt dat de totale nettolasten voor het watersysteem worden gebaseerd op de inflatie en de ontwikkeling van het aantal ingezetenen. Voor de begroting hanteren we waar mogelijk de juniraming van het Centraal Planbureau. Dit cijfer corrigeren we naar de werkelijke inflatie uit de jaarrekening van het voorafgaande jaar. In 2022 is de juniraming van het CPB niet gepubliceerd. Daarom hebben we in plaats daarvan een publicatie van De Nederlandse Bank gebruikt. Daarnaast mogen de kapitaallasten vanuit het HWBP uitgezonderd worden via een correctie op de huidige kapitaallasten.

Voor het waterzuiveringsbeheer mogen gedurende deze bestuursperiode de tarieven jaarlijks met 2% stijgen, inclusief inflatie. Lasten worden zo min mogelijk doorgeschoven naar de toekomst en werkzaamheden die jaarlijks terugkomen, hebben we zoveel mogelijk in de exploitatie opgenomen. We verminderen onze schulden zo veel mogelijk en verkleinen potentiële renterisico's op de middellange termijn.

Voor de Meerjarenraming 2022-2032 hebben we de uitgangspunten van het WBP 2022-2027 gehanteerd. Ook hebben we rekening gehouden met de effecten van het koersdocument 'Weer, een uitdaging' en de beleidsnota Klimaatbestendigheid. Voor de jaren na 2023 bouwen we voort op specifieke interne en rekentechnische maatregelen (zie hierna).

De watersysteemheffing is gebaseerd op de kosten voor het watersysteembeheer. Deze kosten zijn toegedeeld volgens de betreffende verordening. Die komt voort uit de Waterschapswet (artikel 119, lid 5) en is in 2020 herzien.

Naast het Bestuursakkoord 2019-2023 hebben we in de Nota financieel beleid 2022 de volgende criteria vastgelegd:

- We willen komen tot een gelijkmatige en maatschappelijk verantwoorde kostenontwikkeling.
- We willen komen tot een gelijkmatig en maatschappelijk verantwoord verloop van onze heffingen.

- We willen komen tot een kostendekkend tarief (waarbij de opbrengsten uit de belastingheffing gelijk zijn aan de netto-kosten).
- We willen in vijf jaar tijd de categoriereserves tot nagenoeg nul terugbrengen. Daarbij staan we toe dat reserves in een bepaald jaar een negatief saldo kunnen hebben, mits deze voor dat jaar opgevangen worden binnen de totale reserves van die betreffende taak.
- We willen de egalisatiereserves verantwoord inzetten, waarbij we een minimale reserve hanteren van 8% voor watersysteembeheer en 7% voor waterzuivering.
- We hebben de voorwaarden van het voorbereidingskrediet verruimd. De doorlooptijd is nu 24 maanden en het krediet mag maximaal € 100.000 bedragen.
- De loonkosten van medewerkers mogen geactiveerd worden vanaf de ontwerpfase.
- Het toerekenen van rente aan de reserves komt ten gunste van de exploitatie.

Interne en rekentechnische maatregelen

We hebben onderstaande interne en rekentechnische maatregelen ingevoerd, waarbij we rekening houden met de uitgangspunten en normen hierboven.

Investeringsvolume

De volumes vanuit het WBP 2022-2027 dienen als basis voor het doorgerekende netto investeringsvolume. Daarbij hebben we ook rekening gehouden met de uitgangspunten van het Bestuursakkoord 2019-2023. We hebben de volumes aangepast naar aanleiding van de financiële ontwikkelingen op de investeringsmarkt. Dit alles leidt voor het meerjarig kader tot de volgende netto volumes:

Bovenstaande leidt voor het meerjarig-kader tot de volgende netto volumes:

*(bedragen * € 1.000)*

WBP-periode						2028	2029	2030	2031	2032	2033
2022	2023	2024	2025	2026	2027						
51.900	64.445	64.370	66.230	64.280	65.353	65.353	65.353	65.353	65.353	65.353	65.353

Autonome ontwikkelingen

Bij de berekening van de kosten voor de meerjarenraming 2023-2033 hebben we rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

Algemeen:

- De bestemming van het saldo van de Jaarrekening 2021 is verwerkt.
- Het verwachte begrotingsresultaat van de Programmabegroting 2022 is doorgerekend.
- We kijken in 2023 op één punt af van de criteria in de Nota financieel beleid 2022. De tarieven voor het watersysteembeheer dekken de kosten voor 95%. De overige 5% onttrekken we uit de egalisatiereserve en de categoriereserves watersysteembeheer.

Per kostensoort:

- Kapitaallasten
 - We hebben de kapitaallasten bepaald volgens het investeringsvolume dat bij de interne rekentechnische beheersmaatregelen is bepaald.
 - We hebben voor 2023 gerekend met een renteomslagpercentage van 1,82% (meerjarig: 2,0%). Daarbij hebben we rekening gehouden met de geldlening van € 60 miljoen die we in 2023 afsluiten.
 - Het rentepercentage voor kredietaanvragen voor investeringen is in 2023: 1,82%.
 - Het percentage bespaarde rente is marktconform (bron: Nederlandse Waterschapsbank N.V.). Dit wordt toegepast bij rentetoerekening aan reserves en voorzieningen, en bij de bepaling van de rentebesparing op eigen financieringsmiddelen. Voor de programmabegroting zijn we voor deze rentetoerekening uitgegaan van 1,5%.

Bij het opstellen van de programmabegroting rekenen we voor de kapitaallasten in een meerjarig kader met een verwachte gemiddelde looptijd per taak. Voor de watersysteemtaak gaan we hierbij uit van een geleidelijke daling: van 40 jaar naar gemiddeld structureel 25 jaar vanaf 2027. Bij de waterzuiveringstaak hanteren we de gemiddelde afschrijvingstermijnen van 15 jaar voor het mechanische deel en 30 jaar voor het bouwkundige deel. Voor de overige algemene investeringen rekenen we tot 2026 met een termijn van 7 jaar en vanaf 2027 met een termijn van 5 jaar.

- **Personeelslasten**
 - De rekeneenheid voor de basisformatie voor de gehele organisatie is gesteld op een formatie van 516,10 fte. Dit is inclusief 31,23 fte voor het HWBP (die voor 90% subsidiabel zijn) en 37,97 fte waarvan de uren geactiveerd worden op andere investeringsprojecten.
 - Te realiseren opbrengsten van uitgeleend personeel zijn als opbrengst verantwoord en vormen samen het geheel van de personeelslasten.
 - De ureninzet voor de uitvoering van de HWBP-projecten wordt volledig geactiveerd.
 - De huidige cao-afspraken gelden tot en met 2022. Voor 2023 hebben we rekening gehouden met een stijging van 3,5%. Voor het meerjarig kader hebben we eveneens rekening gehouden met een stijging van 3,0% van de loonkosten voor 2024 en met 2% voor 2025 en verder.
- **Goederen en diensten en bijdrage aan derden**
 - Voor 2023 hebben we gerekend met een inflatiepercentage van 3,9%.
 - Noodzakelijke verhogingen en (OOO) posten zijn opgenomen, mits ze voldoende onderbouwd waren.
 - In het meerjarig kader hebben we gerekend met een inflatiepercentage van 2,4%.
 - De effecten uit de Voorjaarsnota 2022 en het Bestuursakkoord 2019-2023 zijn volledig doorgerekend.
- **Opbrengsten vanuit personeelsbaten, goederen en diensten en bijdrage van derden**
 - We hebben de cijfers geactualiseerd, waarbij we ook rekening hebben gehouden met de effecten uit de Voorjaarsnota 2022.

2.3 Incidentele lasten en baten

Tabel 14: Incidentele lasten

Kostendrager	Incidentele last
Ondersteuning	-
Watersysteembeheer	1.148.800
Waterzuiveringsbeheer	1.875.000
Totaal	3.023.800

Enkele noemenswaardige posten binnen de taak watersysteembeheer betreffen het herstellen/her profileren van de zwaairom aan de Soemeersingel in Helenaveen, het renoveren/vervangen van enkele stuwen in het kader van een stuurbaar en robuust watersysteem, de bijdrage aan het herstel van de Buitengracht van Fort Isabella, de bijdrage voor de deelname aan het project LIFE IP NAS en het verrichten van onderzoek naar potentiële zwakke plekken in de waterkeringen.

Bij waterzuiveringsbeheer vormen het smartpiggen (inspecteren) van enkele transportleidingen, het amoveren van de slibgisting in Asten, de aanleg van chemicaliën doseerleidingen op de rwzi Aarle-Rixtel en de bijdrage voor de deelname aan Torwash de grootste kostenposten.

Tabel 4: Incidentele baten

Kostendrager	Incidentele baat
Ondersteuning	-
Watersysteembeheer	44.000
Waterzuiveringsbeheer	-
Totaal	44.000

De incidentele baten betreft de bijdrage vanuit het Rijk voor het exploitatieproject LIFE IP NAS.

2.4 Kostentoe rekening

De kostentoe rekening is het systeem waarmee de kosten van kostensoorten, kostenplaatsen en producten worden doorberekend aan (andere) kostenplaatsen op basis van bedrijfseconomische criteria. Daarmee worden de kosten van primaire beheerproducten, beleidsproducten, beleidsvelden en uiteindelijk de waterschapstaken bepaald. Daarbij streven we naar efficiency en een kostenbewuste grondhouding.

Ons voornaamste uitgangspunt is het voorzichtigheidsprincipe bij het waarderen van de activa en passiva. Andere uitgangspunten zijn het realisatieprincipe en het matchingprincipe. Bij het realisatieprincipe gaan we ervan uit dat de lasten worden opgenomen als ze te voorzien zijn en baten worden opgenomen wanneer ze te realiseren zijn. Bij het matchingprincipe begroten we lasten in dezelfde periode als de bijbehorende baten.

Kostentoe rekening vindt plaats naar:

- programma: de programmabegroting;
- kostendrager: de hoofdtaken van het waterschap;
- kosten- en opbrengstsoorten.

Programmabegroting

De programmabegroting bestaat uit drie bestuurlijke programma's: *Waterveiligheid*, *Klimaatbestendig en gezond watersysteem* en *Schoon water*.

De kosten van de beleids- en beheerproducten (BBP) worden over deze programma's verdeeld conform de Nota financieel beleid 2022. Per programma zijn de totale netto kosten weergegeven (zie de paragrafen Input Programmabegroting 2023 in hoofdstuk 1).

Kostendragers

We rekenen de kosten zo veel mogelijk toe naar de kostendragers: watersysteembeheer en waterzuiveringsbeheer. Kosten waarvoor dat niet mogelijk is, verdelen we conform de Nota financieel beleid 2022. Dat is vooral belangrijk voor de bepaling van de belastingtarieven. De BBP-producten worden verdeeld op basis van verdeelsleutels. De ondersteunende producten zijn verdeeld volgens onderstaand overzicht.

Tabel 15: Verdeling ondersteunende producten

Ondersteunende producten	Doorverdeling op basis van				
	totaal directe uren per product per taak	totaal directe kosten per product per taak	per m ² naar afdelingen	kosten per werkplek naar afdelingen	per licentie naar afdelingen
Centraal management	x				
Management- en bestuursrapportages		x			
Organisatiebeleid en -beheer	x				
Algemeen bestuurlijke en juridische ondersteuning	x				
Interne voorlichting	x				
Concern control en financieel beleid		x			
Meerjarenraming en begroting		x			
Comptabiliteit		x			
Informatiebeleid en automatisering				x	
Centraal (geo)grafische informatie					x
Personeelsbeleid en -beheer	x				
Huisvesting			x		
Interne faciliteiten	x				
Kwaliteitszorg, arbo en milieu	x				
Bemonstering en analyse	x				

Kosten- en opbrengstsoorten

De toerekening naar kosten- en opbrengstsoorten voeren we uit op basis van de richtlijnen uit de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (RBVW). Deze indeling maakt het mogelijk om vergelijkingen te maken. Daarnaast gebruiken we deze gegevens voor de Europese rapportageverplichtingen die voortvloeien uit de deelname aan de Economische en Monetaire Unie (EMU).

2.5 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Overige bestemmingsreserves

Overige bestemmingsreserves zijn bedoeld voor een incident dat zeker plaatsvindt, maar waarvan nog onduidelijk is wanneer en met welke financiële consequenties.

Tabel 16: Bestemmingsreserves (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente, die niet is toegevoegd Bedrag
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne			
		Rente	Mutaties	Rente	Mutaties		
Bestemmingsreserves							
Natschadeloket peilopzet Maas	1.427	21		21		1.427	21
IBP 2016-2021	250	4		4		250	4
Instandhouding rwzi Oijen	384	6		6		384	6
Extra afschrijving renovatie rwzi Oijen	518	8		8	393	125	8
Bestemmingsreserve Waterveiligheid	2.464	37		37		2.464	37
Totaal bestemmingsreserves	5.043	76		76	393	4.650	76

De mutaties bestaan uit onttrekkingen uit de bestemmingsreserves voor de instandhouding en extra afschrijving vanwege de renovatie van rwzi Oijen. De overige bestemmingsreserves worden bijgewerkt via het jaarverslag op basis van de realisatie.

Voorzieningen

Met voorzieningen bedoelen we vermogen dat is bestemd voor:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, maar redelijkerwijs toch is in te schatten;
- risico's rondom verwachte verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijk is in te schatten;

- kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits die kosten in een eerder begrotingsjaar afgesproken zijn en via de voorziening gelijkmatig verdeeld worden over een aantal begrotingsjaren;
- arbeidsgerelateerde verplichtingen voor ambtenaren en bestuurders.

Tabel 17: Voorzieningen (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente, die niet is toegevoegd Bedrag
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne			
		Rente	Mutaties	Rente	Mutaties		
Voorzieningen							
Vz arbeidsgerelateerde vpl wachtgelden	118	2		2		118	2
Vz arbeidsgerelateerde vpl pensioenen	297	4		4		297	4
Totaal voorzieningen	415	6		6		415	6

2.6 Waterschapsbelastingen

De waterschapsbelasting kent verschillende soorten heffingen:

- Watersysteemheffing:
 - Ingezetenen;
 - Gebouwd;
 - Agrarisch en overig ongebouwd;
 - Natuurterreinen;
 - Verontreinigingsheffing voor directe lozingen op het oppervlaktewater;
- Zuiveringsheffing voor indirecte lozingen.

Kostentoedelingsverordening

De watersysteemheffing is gebaseerd op de kosten die we maken voor het watersysteembeheer. Deze kosten verdelen we volgens de kostentoedelingsverordening. Deze is een uitvloeisel van de Waterschapswet (artikel 119, lid 5) en is in 2020 herzien.

Kwijtscheldingsbeleid

Op grond van artikel 144 van de Waterschapswet bedraagt de kwijtscheldingsnorm 100%. Bij een inkomen dat gelijk of lager is dan 100% van het norminkomen vindt volledige kwijtschelding plaats. Hierbij sluiten we aan bij de gemeentelijke toetsing. We verlenen alleen kwijtschelding voor de watersysteemheffing voor ingezetenen en de zuiveringsheffing voor particulieren.

Mate van kostendekkendheid

Hierbij wordt ingegaan op de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de bestemmingsreserves voor tariefegalisatie. De bestemmingsreserves voor tariefegalisatie (egaliseringsreserve watersysteembeheer en waterzuiveringsbeheer) dienen om ongewenste schommelingen op te vangen in de belastingtarieven en worden niet specifiek besteed. De minimumomvang van de egaliseringsreserve is vastgesteld op 8% van de netto kosten watersysteembeheer en 7% van de netto-kosten waterzuiveringsbeheer. De categoriereserve wordt gebruikt om de jaarlijkse hoeveelheidsverschillen binnen de categorieën te verrekenen.

Om te komen tot volledige kostendekkendheid worden in onderstaande staat de mutaties binnen de betreffende categoriereserves en bestemmingsreserve voor tariefegalisatie watersysteem en waterzuiveringsbeheer gepresenteerd.

Tabel 18: Tariefegalisatiereserves (* € 1.000)

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente, die niet is toegevoegd Bedrag
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne			
		Rente	Mutaties	Rente	Mutaties		
Reserves Watersysteembeheer							
Categoriereserve ingezetenen	859	13			208	664	
Categoriereserve gebouwd	8.446	146			112	8.481	
Categoriereserve ongebouwd	-68	-1	69				
Categoriereserve natuurterreinen	5				1	4	
Weerstandsvermogen watersysteembeheer	1.600	24		24		1.600	24
Egalisatiereserve watersysteembeheer	9.165	136		136	2.070	7.095	136
Totaal tariefegalisatiereserve watersysteembeheer	20.006	318	69	160	2.390	17.843	160
Reserves Zuiveringsbeheer							
Weerstandsvermogen zuiveringsbeheer	1.750	26		26		1.750	26
Egalisatiereserve zuiveringsbeheer	27.301	407	1.542	407		28.843	407
Totaal tariefegalisatiereserve waterzuiveringsbeheer	29.051	433	1.542	433		30.593	433

Invorderingsopbrengsten

De invorderingsopbrengsten worden verantwoord als belastingopbrengsten naar de verschillende categorieën.

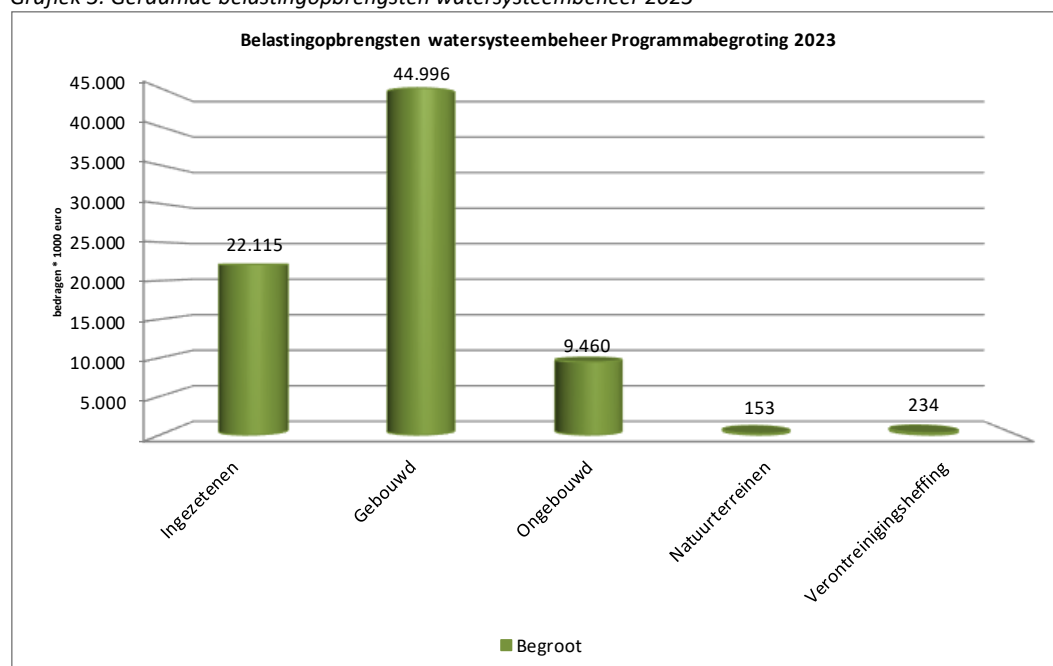
Geraamde opbrengsten

De raming van de opbrengsten per taak wordt voor een deel bepaald door de eenheden. Het aantal eenheden wordt aangeleverd door de BSOB. Daarnaast houden we per heffingssoort rekening met kwijtschelding en invorderingsopbrengsten. In onderstaande overzichten staan de geraamde opbrengsten per taak, uitgesplitst naar soort heffing.

Tabel 19: Geraamde belastingopbrengsten watersysteembeheer 2023

Bedrag * € 1.000	Bruto belastingopbrengst	Kwijtschelding	Invorderingsopbrengst	Totaal belastingopbrengst
Ingezetenen	22.878	-941	179	22.115
Gebouwd	44.898		98	44.996
Ongebouwd	9.448		12	9.460
Natuurterreinen	153			153
Verontreinigingsheffing	234			234
Totaal	77.611	-941	288	76.958

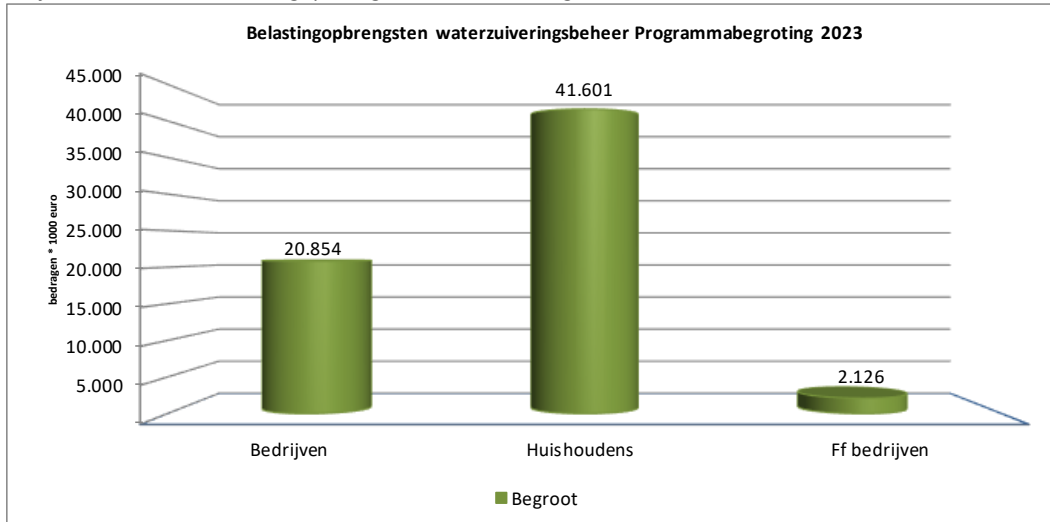
Grafiek 3: Geraamde belastingopbrengsten watersysteembeheer 2023

Tabel 20: Geraamde belastingopbrengsten waterzuiveringsbeheer 2023

Bedrag * € 1.000	Bruto belastingopbrengst	Kwijtschelding	Invoeringsopbrengst	Totaal belastingopbrengst
Bedrijven	20.801		54	20.854
Huishoudens	42.575	-1.276	302	41.601
Ff bedrijven	2.099		27	2.126
Totaal	65.475	-1.276	382	64.581

Grafiek 4: Geraamde belastingopbrengsten waterzuiveringsbeheer 2023

Tariefontwikkeling

De tariefontwikkeling is afhankelijk van drie factoren:

- De kostenontwikkeling is gebaseerd op:
 - de uitgangspunten van de Voorjaarsnota 2022;
 - de extra benodigde budgetten die niet waren voorzien in de Voorjaarsnota 2022.
- De ontwikkeling van de heffingseenheden: voor de ontwikkeling van het aantal eenheden hebben we de prognoses van de BSOB aangehouden.
- De relatie met de reservepositie: de egaliseringsreserves mogen niet lager zijn dan de norm van 8% (watersysteembeheer) en 7% (waterzuiveringsbeheer).

Bovengenoemde financiële uitgangspunten leiden tot de volgende kostenontwikkeling voor 2023:

Tabel 21: Kostenontwikkeling per taak

KOSTEN	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	Gemiddeld
Watersysteembeheer													
Kosten absoluut (x € 1000)	74.287	79.241	82.048	84.648	87.227	89.787	92.259	94.398	97.412	100.214	103.515	106.641	
Kostenstijging (in %) cum. t.o.v. 2022		6,7%	10,4%	13,9%	17,4%	20,9%	24,2%	27,1%	31,1%	34,9%	39,3%	43,6%	4,0%
Waterzuiveringsbeheer													
Kosten absoluut (x € 1000)	59.267	63.040	66.432	69.515	73.755	76.394	80.843	86.777	91.287	93.294	98.924	102.732	
Kostenstijging (in %) cum. t.o.v. 2022		6,4%	12,1%	17,3%	24,4%	28,9%	36,4%	46,4%	54,0%	57,4%	66,9%	73,3%	6,7%
Totaal													
Kosten absoluut (x € 1000)	133.555	142.281	148.480	154.163	160.982	166.181	173.102	181.176	188.699	193.508	202.440	209.372	
Kostenstijging (x € 1000) t.o.v. jaar -1		8.726	6.199	5.683	6.819	5.199	6.921	8.074	7.523	4.810	8.931	6.933	
Kosten stijging (in %) t.o.v. jaar -1		6,5%	4,4%	3,8%	4,4%	3,2%	4,2%	4,7%	4,2%	2,5%	4,6%	3,4%	
Cum. kostenstijging (x € 1000) t.o.v. jaar -1		8.726	14.925	20.608	27.427	32.626	39.547	47.621	55.144	59.954	68.885	75.818	
Cum. kostenstijging (in %) cum. t.o.v. 2022		6,5%	11,2%	15,4%	20,5%	24,4%	29,6%	35,7%	41,3%	44,9%	51,6%	56,8%	5,2%

Daarmee komt de gemiddelde jaarlijkse kostenstijging in de planperiode 2023-2033 uit op 5,2%.

Tabel 22: Tariefontwikkeling per categorie

TARIEVEN	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	Gemiddeld
Watersysteembeheer													
Tariefsstijging ingezetenen		4,3%	3,9%	4,0%	3,0%	2,0%	1,9%	1,7%	2,1%	2,2%	2,4%	2,2%	2,7%
Tariefsstijging gebouwd		-5,6%	-2,6%	-1,1%	-1,3%	-1,9%	-1,8%	-0,5%	-1,8%	-1,9%	-2,0%	-1,7%	-2,0%
Tariefsstijging per herleide ha. in %		6,8%	5,1%	4,1%	3,3%	3,1%	3,0%	2,6%	3,2%	3,3%	3,4%	3,3%	3,7%
Tariefsstijging natuurterrein		5,9%	5,3%	4,1%	3,3%	3,1%	2,8%	2,6%	3,1%	3,0%	3,2%	3,2%	3,6%
Waterzuiveringsbeheer													
Tariefsstijging per v.e. in %		2,0%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	3,4%	3,4%	3,4%	3,4%	3,1%	3,3%
Totaal													
Totaal belastingopbrengst	134.927	141.540	146.950	153.158	159.272	164.960	170.929	177.608	184.053	190.648	197.513	204.858	
Gemiddelde opbrengststijging		4,9%	3,8%	4,2%	4,0%	3,6%	3,6%	3,9%	3,6%	3,6%	3,6%	3,7%	3,9%

De gemiddelde opbrengststijging is voor 2023 4,9% en voor de hele planperiode (2023-2033) 3,9%.

Dit is nodig om:

- het saldo van de reserves op de gewenste minimumniveaus te houden conform de Nota financieel beleid 2022;
- de financiële effecten van de Voorjaarsnota 2022 en het Bestuursakkoord 2019-2023 verder door te voeren;
- de extra kosten voor 2023 op te vangen waarvan het volledige effect nog niet bepaald of voorzien kon worden in de Voorjaarsnota 2022.

Lastendruk

De lastendruk voor de burger is omgerekend naar de volgende belastingprofielen:

Tabel 23: Overzicht belastingprofielen

Kenmerken profiel	Lastendruk		Toename in %
	Belastingdruk 2022	Belastingdruk 2023	
Meerpersoonshuishouden: 2022 3 VE, 2023 3 VE, 2022 WOZ € 250.000, 2023 WOZ € 250.000	€ 302,15	€ 303,46	0,4%
Eenpersoonshuishouden: 2022 1 VE, 2023 1 VE, 2022 WOZ € 250.000, 2023 WOZ € 250.000	€ 200,15	€ 199,30	-0,4%
Agrarische onderneming: 2022 3 VE, 2023 3 VE 2022 WOZ opstallen € 500.000, 2023 WOZ opstallen € 500.000 2022 Ongebouwd ha 50, 2023 Ongebouwd ha 50	€ 4.764,39	€ 5.057,47	6,2%
Natuurterreinbeheerder: 2022 Ongebouwd ha 1000, 2023 Ongebouwd ha 1000	€ 5.720,00	€ 6.060,00	5,9%
Groothandel: 2022 7 VE(à 150 gr O2), 2023 7 VE(à 150 gr O2), 2022 WOZ opstallen € 2.600.000, 2023 WOZ opstallen € 2.600.000	€ 1.227,83	€ 1.186,24	-3,4%
Middelgroot metaalbedrijf: 2022 300 VE(à 150 gr O2), 2023 300 VE(à 150 gr O2), 2022 WOZ opstallen € 13.000.000, 2023 WOZ opstallen € 13.000.000	€ 19.654,16	€ 19.732,40	0,4%

In het overzicht van de belastingprofielen gaan we uit van gelijkblijvende waarde. De waardeontwikkeling van de bezittingen van de profielen kan anders zijn.

In onderstaand overzicht zijn de belastingprofielen opgenomen waarbij rekening is gehouden met de WOZ-waarde die past bij het gebied Noord-Oost Brabant (gebied Aa en Maas). De gemiddelde waarde in 2021, peildatum voor de WOZ-waarde 2022, was (afgerond) € 374.000. Met de stijging van 2022 naar 2023 voor de WOZ-waarde is rekening gehouden met een gemiddelde waardestijging van 16%. Deze stijging wordt gehanteerd door de BSOB. De gemiddelde WOZ-waarde van een woning in 2023 komt uit op € 433.840 en hiermee is gerekend in onderstaande belastingprofielen.

Tabel 24: Overzicht belastingprofielen aangepaste WOZ-waarden

Kenmerken profiel	Lastendruk		Toename in %
	Belastingdruk 2022	Belastingdruk 2023	
Meerpersoonshuishouden: 2022 3 VE, 2023 3 VE, 2022 WOZ € 374.000, 2023 WOZ € 433.840	€ 343,69	€ 361,56	5,2%
Eenpersoonshuishouden: 2022 1 VE, 2023 1 VE, 2022 WOZ € 374.000, 2023 WOZ € 433.840	€ 241,69	€ 257,40	6,5%

Tabel 25: Overzicht belastingprofielen

Belastingcategorie	Tarief 2022	Tarief 2023	Toename in %
Watersysteemheffing			
Ingezetenen	€ 65,42	€ 68,21	4,3%
Gebouwd % van WOZ-waarde	0,03349%	0,03160%	-5,6%
Ongebouwd	€ 87,57	€ 93,50	6,8%
Natuurterreinen	€ 5,72	€ 6,06	5,9%
Waterzuiveringsheffing			
Per Vervuilingseenheid	€ 51,00	€ 52,08	2,0%

Het uitvoeren van de ambities van de Voorjaarsnota 2022 en het Bestuursakkoord 2019-2023, aangevuld met de niet voorziene extra noodzakelijke kosten en opbrengsten, rekening houdend met de financiële beleidsuitgangspunten, veroorzaken de noodzakelijke tarief effecten (dalingen- en stijgingen van de tarieven) in 2023.

2.7 Weerstandsvermogen

Met *weerstandsvermogen* bedoelen we het vermogen van het waterschap om financiële tegenvallers op te kunnen vangen, zodat we onze taken kunnen voortzetten. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de algemene reserve en de financiële risico's.

Algemene reserve

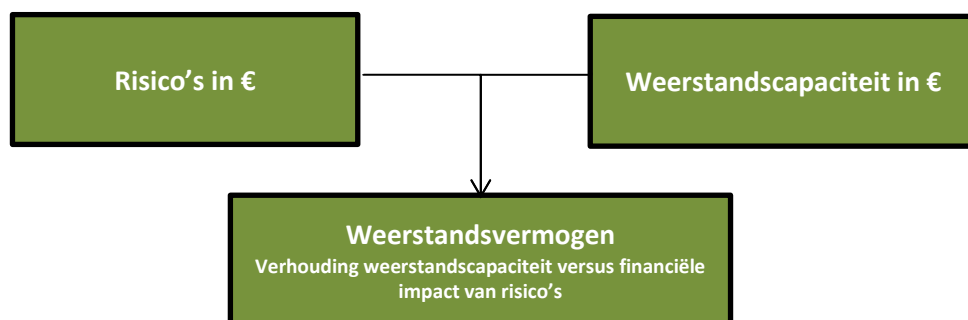
De algemene of weerstandsreserve is bedoeld om risico's bij calamiteiten op te vangen. Binnen het waterschap is per taak een norm bepaald voor de hoogte van de algemene reserve:

- Watersysteembeheer € 1.600.000
- Waterzuiveringsbeheer € 1.750.000

Voor de hoogte van het weerstandsvermogen is in de RBVW geen norm gesteld. Bovengenoemde bedragen hebben we bepaald volgens de vastgestelde Nota financieel beleid en we beoordelen deze jaarlijks opnieuw.

Weerstandsvermogen

Om het weerstandsvermogen te bepalen, beoordelen we de risico's regelmatig opnieuw. Daarbij bepalen we de financiële omvang daarvan op basis van de kans en de financiële impact. We vergelijken onze weerstandscapaciteit met de financiële omvang van deze risico's:

We hebben drie scenario's doorgerekend voor deze risico's: optimistisch, gematigd en pessimistisch. Afhankelijk van het gekozen scenario, is de totale financiële impact van de risico's na het nemen van preventieve, repressieve en correctieve maatregelen als volgt:

Financiële impact van de risico's

Scenario	Financiële omvang van alle risico's
Optimistisch	€ 1.700.500
Gematigd	€ 2.563.000
Pessimistisch	€ 3.425.500

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit van waterschap Aa en Maas bestaat in 2023 uit de volgende componenten:

- een reserve van € 3.350.000 als specifieke weerstandsreserve;
- overige algemene reserves;
- het vermogen om extra inkomsten te genereren door de belastingen te verhogen;
- het vermogen om de uitgaven te verminderen via bezuinigingen en het temporiseren van uitgaven (het creëren van extra begrotingsruimte).

Dit levert het volgende beeld op, waarbij we de weerstandscapaciteit voor het gemak hebben beperkt tot de specifieke weerstandsreserve. De weerstandscapaciteit is afgezet tegen de geldwaarde van de risico's. Het weerstandsvermogen is voldoende als deze hoger is dan 1.

Scenario	Financiële weerstandsvermogen
Optimistisch	1,97
Gematigd	1,31
Pessimistisch	0,98

Conclusie

Voor 2023 hebben we de risico's verder in beeld gebracht. Dat heeft niet geleid tot een aanpassing van de reserves. De specifieke weerstandsreserve van € 3.350.000 is in het pessimistische scenario niet meer toereikend. Dit als gevolg van de risico's die recentelijk ontstaan zijn als gevolg van de energiecrisis en de sterk opgelopen inflatie. Het financiële weerstandsvermogen is in werkelijkheid echter groter. Dit komt doordat we in de berekening nog geen rekening hebben gehouden met de overige algemene reserves, het vermogen om extra inkomsten te genereren én het vermogen om uitgaven te verminderen.

Risico's

De risicoparaagraaf toont de risico's waarvoor we geen maatregelen hebben getroffen en de risico's die van betekenis kunnen zijn voor onze financiële positie. De risico-inschatting is gebaseerd op subjectieve aannames, waarbij het inzicht sterk afhankelijk is van vele onzekere factoren. Door deze onzekerheid kunnen we hier geen voorziening voor vormen.

Van onderstaande risico's geven we waar mogelijk een schatting van het risicobedrag. De risico's zijn als volgt verdeeld:

- nieuw ontstane risico's;
- doorlopend uit voorgaande jaren (geactualiseerd);
- doorlopend uit voorgaande jaren (ongewijzigd).

Nieuw ontstane risico's

Coronacompensatie

Door de coronamaatregelen heeft het waterschap over 2020 en 2021 minder belastinginkomsten ontvangen. Het gaat dan vooral om lagere opbrengsten vanuit de zuiveringsheffing voor bedrijven. De Unie van Waterschappen heeft – samen met de andere koepels van decentrale overheden – gesproken over een mogelijke compensatie vanuit het Rijk. De waterschappen hebben immers gehoor gegeven aan de oproep van het kabinet om inwoners en bedrijven zo veel mogelijk financieel te ontzien. Het kabinet heeft toegezegd dat de waterschappen compensatie kunnen krijgen voor deze inkomstenderving door de coronacrisis. Een verzoek daartoe mag in 2023 worden ingediend, waarbij de Unie van Waterschappen een coördinerende rol speelt. Een eventuele compensatie over 2021 komt ten gunste van het boekjaar 2023. In de begroting hebben we daar nog geen rekening mee gehouden.

Veenkade

De oostkade van het Kanaal van Deurne bestaat over een traject van 4,5 kilometer uitsluitend uit een veenkade met een kruinbreedte van 4 meter. Dit traject grenst direct aan het Natura2000-gebied Deurnsche Peel. Met onze onderhoudsspecialisten en betrokken aannemer is een zorgvuldige veiligheidsafweging gemaakt en een pakket aan randvoorwaarden opgesteld om het onderhoud veilig en toekomstbestendig te kunnen uitvoeren op deze kade. In het EBOM (eigendommen-, beheer-, onderhoud-, en monitoringsplan) van de Peelkanalen wordt de monitoring en het handelingskader van de veenkade vastgelegd.

Omdat de kade uitsluitend uit veen bestaat, is onvoldoende inzichtelijk hoe de kade zich zal ontwikkelen op termijn. De kans op zetting en oxidatie is groot. De eerstkomende jaren bestaat daarom het risico dat de in veenlagen aangebrachte kades inzakken. Onzeker en onduidelijk is in welke mate dit gaat gebeuren, over de gehele linie of lokaal én in hoeverre deze inzakken. Dat maakt ook onduidelijk wat de hoogte van de kosten zal zijn als herstel moet plaatsvinden. Naar mate de tijd vordert, zal het risico van inzakken afnemen en daarmee ook de hoogte van de kosten. De hoogte van de geschatte kosten varieert (met de kennis van nu) tussen de € 200.000 en € 500.000.

Inning belastingaanslagen

Onlangs heeft BSOB de verwachting uitgesproken dat er voor 2023 waarschijnlijk problemen gaan ontstaan met betrekking tot de inning van de belastingaanslagen.

De mate waarin is o.a. afhankelijk van eventuele compensatiemaatregelen voor de hoge energielasten vanuit de Rijksoverheid.

Uitgaande van de huidige hoge inflatie en vooral de hoge energierekeningen verwacht BSOB dat er huishoudens zijn die niet (geheel) in staat zijn om de belastingaanslag over 2023 te betalen.

BSOB verwacht dan ook een toename in het aantal te treffen betalingsregelingen.

Dit betekent dat naar verwachting de belastingopbrengsten over een langere periode worden ontvangen en de debiteurenstand eind 2023 hoger zal zijn dan normaal.

Daarnaast verwacht BSOB in 2023 een toename van het aantal kwijtscheldingsverzoeken.

Naar verwachting neemt het aantal toegekende kwijtscheldingen niet evenredig toe. Dit komt doordat volgens de kwijtscheldingsnormen getoetst wordt aan het inkomen en vermogen van belastingplichtigen. Het probleem is echter dat door het lagere netto besteedbare inkomen a.g.v. de fors hogere inflatie en energierekening een toenemend aantal huishoudens problemen ondervindt om de belastingaanslag te betalen.

Stijging projectkosten door prijsstijgingen op de grondstoffenmarkt

Door een tekort aan grondstoffen (door COVID-19, extreem winterweer in Amerika, capaciteitsproblemen bij zeetransport, de hoge prijs van ruwe olie) is de productie en levering van

bepaalde producten vertraagd en soms tijdelijk tot stilstand gekomen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om kunststoffen, metalen en hout.

Hierdoor kunnen aannemers de prijzen niet meer garanderen. En gaan ze over op dagprijzen voor hun materialen. Het effect is dat kosten voor ons omhooggaan (bijvoorbeeld voor kunststoffen met 80%). Omdat het hier overmacht betreft, mogen de aannemers hun prijzen in veel gevallen ook verhogen.

Ook wanneer er al een aanbidding ligt en een project al is aanbesteed. Hierdoor zullen ook de levertijden langer worden. De stijging van kosten kan per project sterk verschillen en is moeilijk te voorspellen, maar kan oplopen tot 10% van de totale projectbegroting. Voor bestaande kredieten is een post voor onvoorzien opgenomen. Materialen en leveranties maken ook maar een deel uit van de totale kosten van het project en het krediet. Wanneer de uitvoering door de prijsstijging van materialen niet past binnen het bestaande krediet, wordt het algemeen bestuur zo snel mogelijk en specifiek voor dat project hierover geïnformeerd. Het is onduidelijk bij welke projecten dit zich voordoet. Temporiseren om minder financieel risico te lopen zou betekenen dat de doelstellingen vanuit de begroting en het WBP direct in het gedrang komen. Wij hebben juist geïntensiveerd bij voorbereidingen en projecten om aan de ambities en doelstellingen van het algemeen bestuur en afspraken met derden (zoals HWBP) te kunnen voldoen. Temporiseren leidt hierbij ook tot verliezen in efficiëntie en kan leiden tot beperking van de activering van de personele inzet en daarmee toename van de exploitatiekosten en effect hebben op andere contracten (zoals ingenieursdiensten). Er is besloten om voorlopig niet te temporiseren. We investeren continu in onze assets en realiseren projecten in zowel hoogconjunctuur als laagconjunctuur. Met de doorlooptijd van de meeste projecten is hier niet direct op in te spelen en met de spreiding ervaren wij zowel voordelen als soms ook nadelen.

Risico's doorlopend uit voorgaande jaren (geactualiseerd)

Risico's SNB

SNB is door haar maatschappelijke functie en met haar ondernemende bedrijfsvoering blootgesteld aan strategische, operationele, financiële en compliance risico's. Risicomanagement is daarom een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. Het nemen van risico's is inherent aan ondernemen. Door een bewuste afweging te maken tussen doelstellingen en de risico's die SNB bereid is te nemen, streeft SNB naar een bestendige en maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering. Dit betekent dat SNB maximaal een laag tot gematigd risico accepteert. Het risicomanagementsysteem van SNB heeft tot doel significante risico's te identificeren, de realisatie van doelstellingen te bewaken en het naleven van relevante wet- en regelgeving te waarborgen. Het risicomanagement is geïntegreerd in de gehele bedrijfsvoering en de planning- en controlecyclus. In de keten zullen partijen afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. Waterschap Aa en Maas tracht deze afstemming met SNB en de overige aandeelhouders te vinden.

Fiscale risico's

Zoals aangegeven in de risicoparagraaf van de jaarrekening 2021 van het waterschap heeft de Belastingdienst de afspraken uit 2010 over de toepassing van de btw-koepelvrijstelling per 1 januari 2021 opgezegd, waarbij de Belastingdienst heeft aangegeven dat onder bepaalde voorwaarden de vrijstelling gecontinueerd kan worden. SNB past vanaf 2021 deze voorwaarden toe. De Belastingdienst heeft aangegeven niet langer afspraken hierover schriftelijk te willen vastleggen in een vaststellingsovereenkomst, zoals in het verleden wel het geval was. Ook over 2022 past SNB deze voorwaarden toe. Het is nog onduidelijk of de Belastingdienst de handelswijze voor 2021 volgt. Het niet kunnen toepassen van de koepelvrijstelling over 2021 leidt tot een extra btw-last bij de aandeelhouders over 2021 van € 1 miljoen.

Bedrijfsvoeringsrisico

SNB heeft voor het op- en afstoken van de verbrandingsovens aardgas nodig, alsmede om tijdens de verbranding de ovens op temperatuur te houden. Een mogelijk tekort aan aardgas kan daarom gevolgen hebben voor de bedrijfsvoering. Een onderzoek naar een alternatief is opgestart. De verwachting is dat een alternatief niet voorhanden is. In dit kader is, via de Vereniging Afvalbedrijven, nogmaals het vitale belang van de slibverwerking in Nederland onder de aandacht gebracht van de minister van Klimaat en Energie.

Verkoop aandelen SNB

Ten tijde van het opstellen van de programmabegroting 2023 zijn er 2 waterschappen die de intentie hebben om aandeelhouder te worden van SNB. De definitieve bestuurlijke besluitvorming hierover vindt plaats begin oktober 2022. Vervolgens is het de bedoeling dat hierover in november 2022 bestuurlijke besluitvorming plaatsvindt bij de huidige aandeelhouders van SNB. De toetreding van nieuwe aandeelhouders betekent dat waterschap Aa en Maas als huidige aandeelhouder een deel van de aandelen verkoopt. Aangezien bestuurlijke besluitvorming nog niet is geëffectueerd, is in de programmabegroting 2023 nog geen rekening gehouden met de financiële opbrengsten van de aandelenverkoop. Als de aandelenverkoop, welke voor januari 2023 is voorzien, heeft plaatsgevonden, zal dat worden verwerkt in de eerste bestuursrapportage over 2023.

Fluctuaties energieprijzen

De energiemarkt is volop in beweging. Sinds dit jaar zijn de gasprijzen (TTF) blijvend hoog, maar niet stabiel tussen de € 80 en € 350 per MWh. De opbrengsten uit de verkoop van biogas stijgen daardoor ook. In de begroting hebben we de verkoopopbrengsten conservatief ingeschat. De kans bestaat dus dat de opbrengsten hoger uitvallen. Daar staat tegenover dat het SDE-subsidierecht voor biogas naar verwachting helemaal verdwenen is in 2023. Mochten de gasprijzen dalen, dan hebben we mogelijk ook weer recht op SDE-subsidie.

Ook de elektriciteitsprijzen zijn volop in beweging. In 2023 lijken de gevolgen voor de begroting nog beperkt, maar voor 2024 en verder is de kans groot dat we aanzienlijk meer moeten betalen voor elektriciteit.

Calamiteiten en handhavingszaken

Het waterschap loopt het risico op onvoorziene kosten door handhavingszaken. Denk aan het opruimen van afvalstoffen (zoals drugsafval) en herstelkosten bij calamiteiten waarbij de kosten niet op derden verhaald kunnen worden.

Om de continuïteit en kwaliteit van toezicht en handhaving te garanderen, moeten we – zeker in de huidige arbeidsmarkt – vaker gebruikmaken van inhuur. Daarnaast investeren we in recruitment en het opleiden van schoolverlaters. Dit alles heeft grote consequenties voor de personeelslasten.

Coronacrisis

De coronacrisis heeft grote impact gehad op onze bedrijfsvoering. Het waterschap heeft inmiddels maatregelen getroffen, zodat we ondanks beperkende maatregelen en omstandigheden toch onze wettelijke taken uit kunnen blijven voeren. Inmiddels zijn (nagenoeg) alle coronamaatregelen opgeheven. In de begroting 2023 hebben we geen rekening gehouden met nieuwe beperkende maatregelen vanwege het coronavirus.

Risico's rond renovatie rwzi 's-Hertogenbosch

Technologie

De innovatieve technologie die de aannemer in zijn inschrijving presenteerde, functioneert niet op de rwzi 's-Hertogenbosch.

Contract

Doordat deze technologie niet functioneert, kan de aannemer het werk niet opleveren. Op 14 september 2020 heeft een kort geding plaatsgevonden waarin het waterschap eiste dat de aannemer een ontwerp zou indienen waarmee de rwzi aan de eisen gaat voldoen. Dit kort geding heeft het waterschap gewonnen. De aannemer heeft hoger beroep aangetekend, dat op 4 april 2021 heeft plaatsgevonden. De eisen van de aannemer in het hoger beroep zijn afgewezen. Parallel loopt de bodemprocedure, die vooral gaat over de contractuele schades en boetes. Die zitting heeft op 22 maart 2022 plaatsgevonden. Het vonnis wordt op z'n vroegst medio 2023 bekend.

Eind 2021 heeft Besix zijn organisatiestructuur gewijzigd, waardoor het waterschap het risico loopt dat een toegewezen vordering in een lege bv terechtkomt. Daarom heeft het waterschap in Nederland conservatoir beslag laten leggen op projecten van Besix. Besix heeft op zijn beurt een bankgarantie verstrekt die dekking verleent voor een deel van onze vordering. Daarmee is het conservatoir beslag opgeheven.

In 2022 heeft een zitting in Brussel plaatsgevonden, waarbij het waterschap aanvullende zekerheid eist van Besix om dekking te creëren voor de hele vordering (minus de verkregen bankgarantie). Naast het juridische traject vinden gesprekken plaats om tot een mogelijke minnelijke schikking te komen. Onze sterke juridische positie op basis van het contract biedt vertrouwen in de uitkomsten van dit traject.

Afwerkpunten

Omdat de aannemer het werk zo goed als verlaten heeft, pakt het waterschap een aantal zaken zelf op. Deze zaken komen uit een validatie- en verificatieproces dat we door een extern adviesbureau hebben laten uitvoeren. Eind 2022 zijn deze zaken afgewerkt. De kosten voor deze installatie worden in de bodemprocedure ten laste van de aannemer ingebracht.

PFAS in waterbodems

Het risico op meerkosten door PFAS blijft ook in 2023 aanwezig. De reden hiervoor is dat PFAS nog steeds een ongrijpbare stofgroep is. Het is moeilijk te voorspellen waar we PFAS in de waterbodem aantreffen. Dit maakt dat de afvoerkosten per jaar enorm kunnen verschillen. Wat inmiddels wel goed ingeschat kan worden, zijn de meerkosten voor PFAS-onderzoek. Deze zijn sinds een jaar structureel geborgd in de exploitatiebegroting.

Aanleg ecologische verbindingzone

In 2019 heeft de provincie Noord-Brabant vanuit het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) subsidie verleend voor de aanleg van EVZ's. De vergoeding voor de waterschappen is 50%, voor gemeenten is dit 75%. Nu het merendeel van de EVZ-trajecten uit de beschikking in uitvoering is, worden de werkelijke kosten voor verwerving en inrichting duidelijk. Daaruit blijkt dat de maximale vergoeding van € 50.000 per hectare niet toereikend is. Het waterschap is daarom met de provincie in gesprek over oplossingen. Door de hogere kosten bestaat het risico dat gemeenten alsnog afhaken. Mocht de realisatie achterblijven, dan is de projectperiode met drie jaar te verlengen.

Risico's doorlopend uit voorgaande jaren (ongewijzigd)

Kosten voorzieningen rijksoverheid

De Unie van Waterschappen heeft gemeld dat de rijksoverheid steeds meer voorzieningen direct gaat factureren bij de waterschappen en belastingkantoren. Dit betreft onder andere kosten voor: Mijn overheid, DigiD, (digi)koppelingen en de Basisregistratie Personen (BRP).

Afhaak-aanhaakvraagstuk

Als grote bedrijven besluiten om hun afvalwater zelf te zuiveren, kan dat een negatieve invloed hebben op de zuiveringsheffing van de overige belastingbetalers. Om dit risico te verkleinen, hebben we ervoor gekozen om de relatie met industriële lozers actief te onderhouden. Samen met de bedrijven verkennen we kansen voor samenwerking en inventariseren we problemen, waarbij we waar nodig advies geven. Hierbij streven we naar win-winsituaties.

De huidige regeling loopt tot maximaal 1 januari 2024. Overleg met de Europese Commissie over verlenging van een alternatief heeft tot op heden nog niet geleid tot zicht op voortzetting of nieuwe regeling. Als er geen nieuwe regeling komt, verlopen de huidige subsidieverleningen en de grondslag voor het maken van afspraken. Hiermee ontstaat het risico op afhaken.

Exoten

De bestrijding van invasieve exoten (plaagsoorten) loopt gelijk op met de maaiactiviteiten in het groeiseizoen. Vooral de grote waternavel en watercrassula vragen in het voorjaar veel tijd en geld. Maatregelen voor andere soorten komen later op gang. Jaarlijks geven we zo'n € 300.000 uit aan de bestrijding van plaagsoorten. Dit bedrag is sterk afhankelijk van de groeiomstandigheden, vooral bij de grote waternavel. Deze kosten zijn dus structureel, maar kunnen jaarlijks sterk variëren. Tot nu toe werden deze kosten op verschillende manieren geboekt. Daarom hebben we intern een eenduidige registratiemethode afgesproken om de kosten scherper in beeld te krijgen.

Graverij door dieren

Door de sterke toename van het aantal bevers en dassen neemt ook de bedreiging toe voor de waterveiligheid (door graverij) en het watersysteem (door het bouwen van dammen). Daarmee nemen ook de kosten toe voor preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Hoewel deze kosten structureel zijn, kunnen ze jaarlijks sterk variëren. Naar schatting gaat het per jaar om € 200.000 (exploitatie). Daarnaast verwachten we de komende jaren extra investeringen te doen.

Schadevergoeding waterberging

Door de inzet van waterbergingsgebieden kan schade ontstaan. Hiervoor heeft het waterschap een schadevergoedingsregeling. Vooraf is niet in te schatten of de waterbergingsgebieden in een bepaald jaar worden ingezet en of er schadevergoedingen moeten worden uitgekeerd.

Subsidierisico's

Voor diverse projecten ontvangen we subsidies vanuit Europese, nationale of provinciale regelingen. In een aantal gevallen trekken we daarbij samen op met partners. Het risico hierbij is dat deze partners niet leveren wat we vooraf hebben afgesproken. Om de subsidie te ontvangen, moeten we voldoen aan de (aanvullende) voorwaarden van de subsidiegever. In veel gevallen zijn separate accountantsverklaringen nodig. De subsidiegelden worden definitief uitbetaald als het project tijdig is uitgevoerd, voldoet aan de inhoudelijke randvoorwaarden en op de juiste manier financieel verantwoord is. Het waterschap moet de relevante documenten bewaren en is verplicht om het project in stand te houden. Tot slot kunnen activiteiten staatssteun gevoelig zijn. Als we op één of meer punten afwijken, kan dit leiden tot financiële kortingen en boetes.

Wateroverlast

Door de extreem hevige neerslag in mei en juni 2016 is vooral in het zuidoosten van ons werkgebied veel schade ontstaan door wateroverlast. Het waterschap heeft hiervoor 270 schadeclaims ontvangen. De laatste twee zijn in mei 2021 binnengekomen. De totale (gewas)schade bedraagt naar schatting zo'n € 8 miljoen, met een bandbreedte van € 2 miljoen. Het merendeel van de schadeclaims is inmiddels beoordeeld door het waterschap en de verzekeraar. Momenteel staan er nog vier claims open, waarbij op verzoek van de wederpartijen een deskundig onderzoek is gelast voor de rechtbank. De deskundige die in eerste instantie is benoemd, is op verzoek van de

wederpartijen van zijn taken ontheven. Inmiddels heeft de rechtbank een nieuwe deskundige benoemd. De wederpartijen moeten naar aanleiding van het hydrologisch rapport besluiten of ze de procedure voort willen zetten of willen staken.

Het waterschap heeft in het merendeel van de gevallen de aansprakelijkheid afgewezen. In elf gevallen hebben we onze aansprakelijkheid erkend. Acht van deze claims zijn aangemerkt als één gebeurtenis en vallen onder de dekking van onze aansprakelijkheidsverzekering. Hiervoor geldt een eigen risico van € 50.000. Daarnaast hebben we in vier gevallen besloten om tot vergoeding van nadeelcompensatie over te gaan. In totaal hebben we zo'n € 108.000 uitgekeerd, inclusief het eigen risico dat we aan onze aansprakelijkheidsverzekeraar moeten betalen.

Naar aanleiding van de afwijzingen heeft het waterschap elf dagvaardingen ontvangen (de laatste dateert van 21 december 2020) en vijftien verzoeken om nadeelcompensatie op grond van artikel 7.14 van de Waterwet. De laatst ingediende verzoeken om nadeelcompensatie zijn in augustus 2021 ingediend en hebben betrekking op een beekherstelproject. Deze verzoeken liggen voor advies bij Stichting Adviesbureau Onroerende Zaken (SAOZ). Voor de overige verzoeken loopt nog één hoger beroep. In de andere gevallen is de afwijzing van het verzoek om nadeelcompensatie inmiddels onherroepelijk. Wat betreft de dagvaardingsprocedures is in vijf gevallen hoger beroep ingediend. In twee gevallen moet nog een vonnis worden gewezen in eerste aanleg.

2.8 Financiering

De Wet financiering decentrale overheden (Fido) stelt voorwaarden aan ons financieringsbeleid. Waterschappen zijn verplicht om een treasurystatuut op te stellen met de beleidsmatige kaders voor de uitvoering van de treasuryfunctie.

Het belangrijkste uitgangspunt is het beheersen van financiële (rente)risico's. Hiervoor zijn twee instrumenten geïntroduceerd:

- de kasgeldlimiet (renterisico vlottende schuld);
- de renterisiconorm (renterisico vaste schuld).

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is ingesteld om het risico bij financieringen op korte termijn (< 1 jaar) te beperken. De limiet geeft aan tot welk bedrag lagere overheden hun activiteiten met korte middelen mogen financieren. Voor waterschappen ligt die limiet op 23% van de totale begroting. Voor 2023 is de kasgeldlimiet € 32,725 miljoen (gemiddeld over 3 maanden). Elk kwartaal wordt de gemiddelde kortlopende schuld getoetst aan de kasgeldlimiet. Als die limiet voor het derde kwartaal op rij wordt overschreden, moet de provincie als toezichthouder op de hoogte worden gesteld. Het waterschap moet dan een verbeterplan opstellen en aan de provincie voorleggen voor akkoord.

Het besluit om voor 2023 een rekeningcourantovereenkomst aan te gaan met de Nederlandse Waterschapsbank is in deze programmabegroting opgenomen. De hoogte van deze overeenkomst staat echter los van de hoogte van de kasgeldlimiet, zolang we voldoen aan een gemiddelde kasgeldlimiet van € 32,725 miljoen per jaar. Mede door het verplichte schatkistbankieren en in overleg met de Nederlandse Waterschapsbank is de rekeningcourantlimiet vastgesteld op € 45 miljoen. Voor 2023 wordt een rentepercentage van 0,125% gehanteerd op deze limiet.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is ingesteld om het risico bij financieringen op lange termijn (> 1 jaar) te beperken. Voor alle lagere overheden geldt een risiconorm van 30% van de totale begroting. Het verschuldigde jaarbedrag aan aflossingen, plus de leningen die voor renteherziening in aanmerking komen, mag niet hoger zijn dan de risiconorm.

Tabel 26: Berekening en toetsing renterisiconorm 2023

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld in jaar 2023 (bedragen x € 1.000)					
		2023	2024	2025	2026
1	Renteherzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -
2	Aflossingen	€ 30.446	€ 31.646	€ 34.246	€ 36.446
3	Renterisico (1+2)	€ 30.446	€ 31.646	€ 34.246	€ 36.446
4	Renterisiconorm (4a*4b)	€ 42.684			
5a = (4>3)	Ruimte onder renterisiconorm	€ 12.238			
5b = (3>4)	Overschrijding renterisiconorm				
RENTERISICONORM					
Berekening					
4a	Begrotingstotaal	€ 142.281			
4b	Bij ministerie vast gesteld %	30%			

In tabel 26 wordt het renterisico op de vaste schuld bepaald (3). Dit doen we door de netto renteherziening (1) en de aflossingen (2) bij elkaar op te tellen. De renterisiconorm (4) wordt vastgesteld door het begrotingstotaal (4a) te vermenigvuldigen met het percentage dat door het ministerie is vastgesteld (30%, 4b).

Rentevisie

Onze beschouwing van de renteontwikkelingen is gebaseerd op de rentepercentages die de Nederlandse Waterschapsbank hanteert. We lichten de verwachte renteontwikkelingen hieronder verder toe.

Geldmarkt

Op de geldmarkt vinden transacties plaats met een korte looptijd (< 1 jaar). De verwachting in de markt is dat de kortlopende rente, die begin september 2022 1,298% bedroeg (6 maanden Euribor), in 2023 zal stijgen met ongeveer 0,5%.

Kapitaalmarkt

Op de kapitaalmarkt worden financieringsmiddelen met een lange looptijd (> 1 jaar) verhandeld. Het gedrag op de kapitaalmarkt (op de langere termijn) wordt vooral beïnvloed door institutionele beleggers. Begin september 2022 lagen de tarieven voor langlopende geldleningen rond de 2,5% (10 jaar fix). De verwachting voor 2023 is dat dit zo blijft.

Liquiditeitsprognose

De liquiditeitsprognose is gemaakt om adequaat te kunnen reageren op de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt. Deze prognose is gebaseerd op de Programmabegroting 2023, aangevuld met recente ontwikkelingen op het gebied van investeringen.

Investeringen

Voor de liquiditeitsprognose zijn we uitgegaan van een verwachte netto investeringsuitgave van € 64 miljoen.

Financieringsbehoefte

We voorzien dat we in 2023 een nieuwe geldlening moeten afsluiten van € 60 miljoen. Dat komt door het verwachte negatieve saldo van € 30 miljoen per 1 januari 2023 en de rekeningcourantverhouding van € 45 miljoen. Voor deze financieringsbehoefte hebben we als bijlage het besluit opgenomen. Dit besluit machtigt het dagelijks bestuur om in 2023 een langlopende geldlening aan te gaan tot een maximumbedrag van € 60 miljoen.

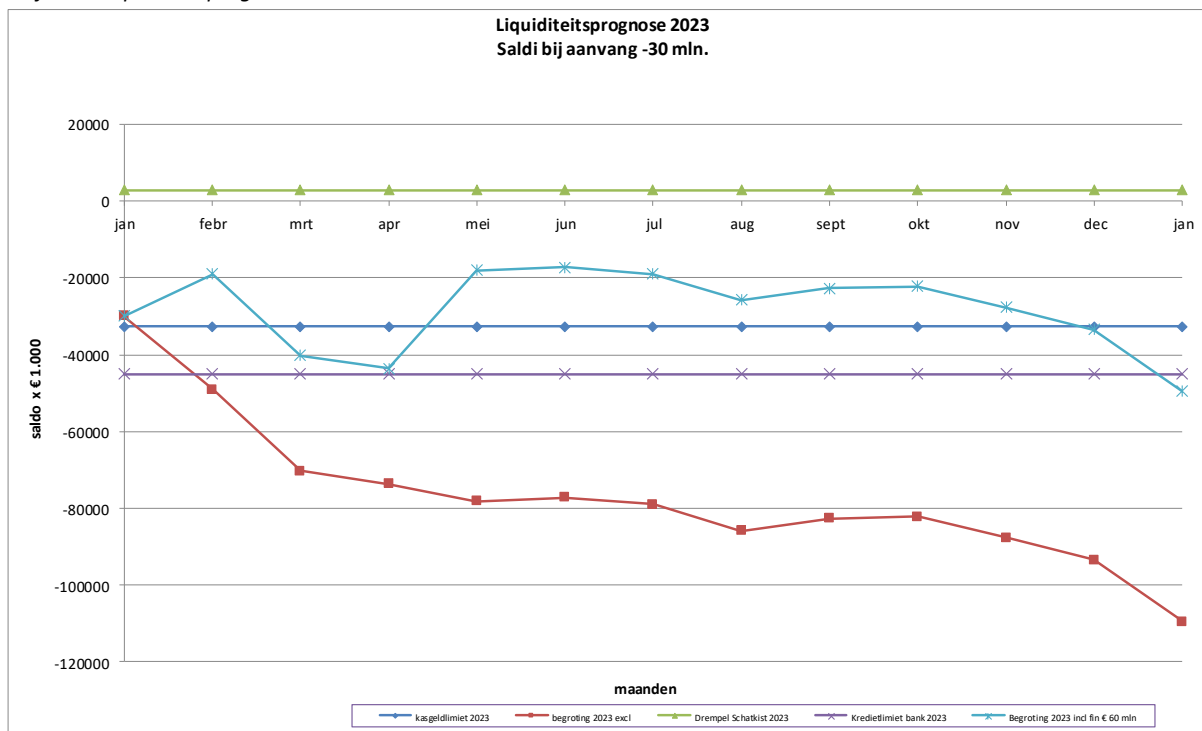
Schatkistbankieren

Het schatkistbankieren is met ingang van 1 januari 2014 opgenomen in de Wet financiering decentrale overheden (Fido) en verplicht gesteld

Voor decentrale overheden betekent schatkistbankieren dat zij al hun overtollige middelen aanhouden in de schatkist (rekening courant) bij het ministerie van Financiën. Hierbij is een drempel van 2% toepassing met een minimum van € 1.000.000. Voor waterschap Aa en Maas betekent dit een bedrag van € 2.846.000.

In onderstaande grafiek staat per maand het eindsaldo van de liquide middelen ten opzichte van de toegestane kasgeldlimiet. Ook is hierin het verwachte verloop van de Programmabegroting 2023 inzichtelijk gemaakt ten opzichte van de kredietlimiet van de bank.

Grafiek 5: Liquiditeitsprognose

Schuldenpositie

Het verloop van de vaste schulden is weergegeven in onderstaande grafiek.

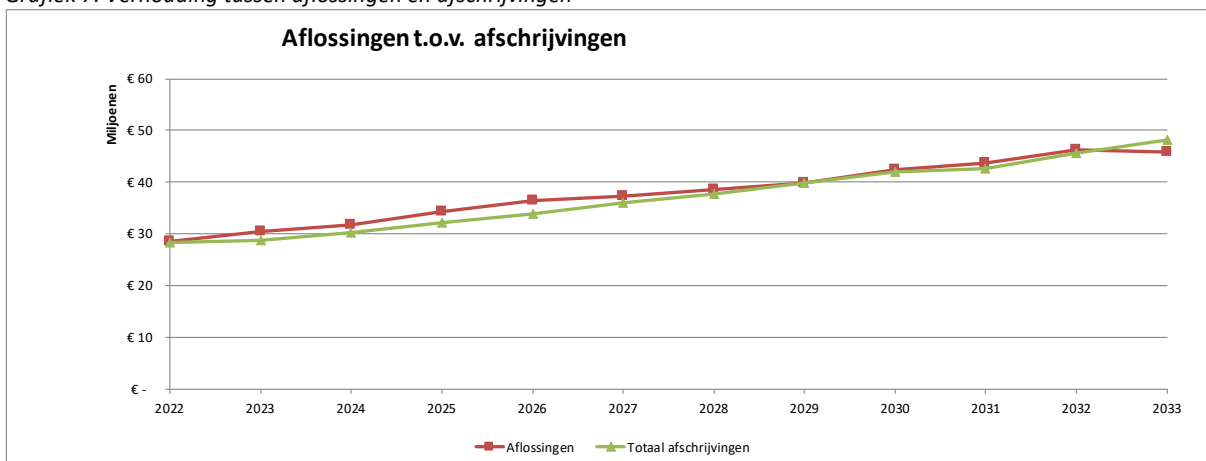
Grafiek 6: Lang vreemd vermogen

De stijging is het gevolg van de leningen die we moeten afsluiten om de verwachte investeringen voor komende jaren te dekken. We gaan uit van een gemiddeld benodigde lening van € 65 miljoen per jaar om de investeringen in het kader van het WBP (2022-2027) en het Bestuursakkoord 2019-2023 uit te voeren. Voor 2023 is gerekend met een lening van € 60 miljoen.

De verhouding tussen de aflossingen en de afschrijvingen staat in onderstaande grafiek.

Grafiek 7: Verhouding tussen aflossingen en afschrijvingen

De aflossingen en afschrijvingen zijn jaarlijks nagenoeg gelijk. Dit wordt mede veroorzaakt door de extra afschrijving vanuit het project renovatie rwzi Oijen. De verschillen tussen de lijnen vanaf 2023 hebben twee oorzaken: de aflossingen van de hierboven beschreven nieuwe leningen en de structurele aflossing van de geldlening die we in 2015 hebben ingezet om het leningenpakket opnieuw te financieren. De toename van de afschrijvingen wordt veroorzaakt door de verwachte investeringsuitgaven.

De verhouding tussen langlopend vreemd vermogen en de belastinginkomsten staat in onderstaande tabel.

Tabel 27: Schuldenpositie

Omschrijving (bedragen * €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Bedrag langlopende schuld 31 december	381.352	410.906	444.260	475.013	503.567	531.371	557.824	582.928	605.432	626.835	645.639	664.843
Belastinginkomsten totaal	134.927	141.540	146.950	153.158	159.272	164.960	170.929	177.608	184.053	190.648	197.513	199.168
Verhoudingsgetal (A gedeeld door B)	2,83	2,90	3,02	3,10	3,16	3,22	3,26	3,28	3,29	3,29	3,27	3,34

2.9 Verbonden partijen

Waterschap Aa en Maas heeft bestuurlijke en financiële belangen in partijen, waaronder gemeenschappelijke regelingen en (andere) rechtspersonen. Deze verbonden partijen voeren beleid uit voor het waterschap. Onder bestuurlijk belang verstaan we een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Van financieel belang is sprake wanneer het waterschap middelen ter beschikking heeft gesteld en die kwijt is als de verbonden partij failliet gaat of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op het waterschap.

Ons beleid ten aanzien van verbonden partijen is vastgelegd in de beleidsnota Verbonden partijen/Good Governance, vastgesteld door het algemeen bestuur op 16 december 2011.

De eventueel aanwezige financiële risico's met betrekking tot de verbonden partijen zijn verder uitgewerkt in § 2.7 Weerstandsvermogen.

Hieronder beschrijven we de belangrijkste (beleids)ontwikkelingen:

1. NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Eind 2019 hebben de aandeelhouders al overeenstemming bereikt over een nieuwe systematiek om de kosten te verdelen. In 2020 hebben zij ook ingestemd met aanpassingen in de governance en eigen financiering van SNB. Ook heeft SNB in 2020 een nieuw ondernemingsplan opgesteld voor de periode 2021-2026. In 2021 heeft SNB een toetredingsstrategie voor nieuwe aandeelhouders vastgesteld. Inmiddels hebben twee waterschappen aangegeven dat ze per 1 januari 2023 aandeelhouder willen worden van SNB. In het laatste kwartaal van 2022 nemen de algemene besturen van de huidige aandeelhouders hierover een besluit.

2. AQUON

Het algemeen bestuur van AQUON heeft op 3 maart 2020 unaniem besloten tot centralisatie van AQUON's laboratoria door middel van nieuwbouw van een eenlaags-pand op een centrale locatie. Het algemeen bestuur van AQUON heeft op 29 maart 2021 besloten het nieuw te bouwen laboratorium te gaan vestigen in de gemeente Houten. Nadat het algemeen bestuur van AQUON in 2021 een krediet beschikbaar heeft gesteld voor de grondaankoop in Houten heeft zij op 4 juli 2022 een realisatiekrediet beschikbaar gesteld voor de bouw van het nieuwe bedrijfsgebouw. Vooralsnog wordt uitgegaan dat AQUON eind 2024 kan verhuizen naar de nieuwbouwlocatie.

3. Het Waterschapshuis (hWh)

Het koersplan van hWh loopt eind 2022 af. HWh is begin 2022 samen met de waterschappen in gesprek gegaan over hoe de waterschappen nog meer profijt kunnen hebben van hWh. Hierbij stonden de volgende 3 onderwerpen centraal:

1. Ondersteunen Digitale Transformatie;
2. Leveren basisdiensten;
3. Doorontwikkeling huidige sturing.

De uitkomsten van deze gesprekken vormen input voor strategische sessie(s) met bestuur van hWh en OGT die moeten leiden tot een herijkt koersplan.

4. Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)

Het Rijk heeft besloten om per 1 januari 2024 bestuurlijk terug te treden uit alle 11 regionale historische informatiecentra, waaronder het BHIC. Na de uittreding blijft het BHIC de overgebrachte papieren rijksarchieven beheren en blijft de bijdrage hiervoor bestaan. Door het uitreden van het Rijk moet de gemeenschappelijke regeling BHIC aangepast moeten en verandert de samenstelling van het bestuur. Hiervoor moet conform de Wet gemeenschappelijke regelingen een zienswijzeprocedure worden doorlopen.

Het BHIC heeft een eigen e-depot aangeschaft. Tot nu toe betalen deelnemers hier nog geen bijdrage voor. Vanaf 2024 neemt het BHIC het e-depot op in de deelnemersbijdrage en groeit zij toe naar een kostendekkend tarief in 2027. Voor waterschap Aa en Maas betekent dit dat onze bijdrage stijgt van € 121.100 in 2023 naar € 145.200 in 2027 (exclusief inflatiecorrectie).

In onderstaand overzicht staan de bijdragen die we in 2023 leveren aan verbonden partijen.

Tabel 28: Verbonden partijen

Verbonden partijen (bedragen *€1.000)	Deelname / belang*	Begroet 2023
Gemeenschappelijke Regeling Afvalwater Vught met waterschap De Dommel	n.v.t.	-€ 1.728
Aquaminerals	546 aandelen (€ 40)	n.v.t.
AQUON	11,1%	€ 3.800
BHIC (Brabants Historisch Informatiecentrum)	2%	€ 121
BSOB (Belastingsamenwerking Oost-Brabant)	34%	€ 3.061
HWH (Het Waterschapshuis)	5,6%	€ 1.200
Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant	33%	€ 896
NBWB (Noord-Brabantse Waterschapsbond)	31%	€ 38
NWB Bank (Nederlandse Waterschapsbank NV)	627 aandelen (€ 211)	€ -865
SNB (NV Slibverwerking Noord-Brabant)	29,42%	€ 6.213
STOWA (Stichting toegepast onderzoek water) **	5%	€ 513
UVW (Unie van Waterschappen) **	4,2%	€ 465
Totalen		€ 13.714

* aandeel Aa en Maas in het begrotingstotaal van de verbonden partij

** van STOWA en UVW is nog geen begroting voor 2023 ontvangen, het opgenomen bedrag is een inschatting

Voor nadere toelichting op de afzonderlijke verbonden partijen, zie Bijlage 5: Verbonden partijen.

2.10 Openbaarheidsparagraaf

De Wet open overheid (Woo) is op 1 mei 2022 in werking getreden en verplicht bestuursorganen om informatie actief openbaar te maken. Op grond van artikel 3.5 van de Woo zijn bestuursorganen verplicht om in hun begroting aandacht te besteden aan de beleidsvoornemens van de Woo. In deze paragraaf beschrijven we op hoofdlijnen wat we in 2023 doen binnen de thema's actieve en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding.

Actieve openbaarmaking voor de verplichte categorieën documenten

Het waterschap is in afwachting van het koninklijk besluit waarin de fasering geregeld wordt. De openbaarmaking vindt in 2023 plaats via het landelijke Platform Open OverheidsInformatie (PLOOI), dat door het ministerie van BZK is ontwikkeld. In 2023 willen we de volgende gegevens publiceren:

- bereikbaarheidsgegevens van het waterschap op de website;
- vergaderstukken van ons algemeen bestuur;
- convenanten;
- Woo-verzoeken, inclusief de beslissingen op de verzoeken en de daarbij verstrekte informatie.

De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de verplichte categorieën

We richten ons eerst op de verplichte categorieën via PLOOI. Daarmee volgen we de lijn van de Unie van Waterschappen.

Passieve openbaarmaking

Onder passieve openbaarmaking verstaan we het openbaar maken van informatie na een verzoek vanuit de samenleving, zoals een Woo-verzoek. We houden daarbij rekening met het anonimiseren van persoonsgegevens.

De informatiehuishouding

Om onze informatiehuishouding te verbeteren, gaan we in 2023 het volgende doen:

- **Communicatie, begeleiding medewerkers**
In 2023 organiseren we voorlichtingssessies om medewerkers bewust te maken van de Woo, hun rol hierin en de ondersteuning die ze daarbij kunnen verwachten.
- **Archivering**
Het goed opslaan van informatie is essentieel voor de openbaarmaking daarvan. Daarom begeleiden we in 2023 medewerkers in het goed archiveren van informatie in de juiste systemen.
- **Systemen en procedures**
In 2023 werken we verder aan het optimaliseren van systemen en procedures. We actualiseren ons beleid en onze werkafspraken op het gebied van de informatiehuishouding en informatievoorziening.

Aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon

De Woo schrijft voor dat ieder bestuursorgaan één of meer contactpersonen heeft om vragen van burgers te beantwoorden over de beschikbaarheid van publieke informatie. Per 1 mei 2022 heeft het bestuur van waterschap Aa en Maas al een Woo-contactpersoon aangewezen. Deze rol wordt in 2023 geëvalueerd.

2.11 Bedrijfsvoering

De stand van zaken en de beleidsvoornemens voor onze bedrijfsvoering staan in paragraaf 1.4.

2.12 EMU-saldo

In onderstaand overzicht is het EMU-saldo van het waterschap gespecificeerd weergegeven overeenkomstig de bij ministeriële regeling gestelde regels.

Tabel 29: Opbouw EMU-saldo

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Opbouw EMU-saldo (bedragen x € 1.000)												
1 <u>EMU-exploitatiesaldo:</u>	€ 1.372	-€ 741	-€ 1.529	-€ 1.005	-€ 1.710	-€ 1.221	-€ 2.173	-€ 3.568	-€ 4.646	-€ 2.860	-€ 4.927	-€ 4.515
2 <u>Invoed investeringen:</u>												
bruto-investeringsuitgaven	-/ € 64.586	€ 100.394	€ 141.801	€ 145.705	€ 164.837	€ 114.490	€ 219.173	€ 65.353	€ 65.353	€ 65.353	€ 65.353	€ 65.353
investeringsubsidies	+ € 12.686	€ 35.949	€ 77.431	€ 79.475	€ 100.557	€ 49.137	€ 153.820	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
verkoop materiële en immateriële activa												
afschrijvingen	+ € 28.276	€ 28.733	€ 30.320	€ 30.312	€ 29.953	€ 30.489	€ 30.200	€ 30.448	€ 30.354	€ 29.056	€ 31.422	€ 31.033
3 <u>Invoed voorzieningen:</u>												
toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	+											
onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-/											
onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-/											
4 <u>Deelnemingen en aandelen:</u>												
boekwinst	-/											
boekverlies	+											
EMU-saldo volgens begroting	-€ 22.252	-€ 36.453	-€ 35.579	-€ 36.923	-€ 36.037	-€ 36.085	-€ 37.326	-€ 38.473	-€ 39.645	-€ 39.157	-€ 38.858	-€ 38.835
Toegestaan EMU-saldo volgens referentiewaarde Unie	-€ 17.500	-€ 20.900	-€ 21.100	-€ 21.400	-€ 21.600	-€ 21.900						
	-€ 4.752	-€ 15.553	-€ 14.479	-€ 15.523	-€ 14.437	-€ 14.185	-€ 37.326	-€ 38.473	-€ 39.645	-€ 39.157	-€ 38.858	-€ 38.835

Met een verwacht tekort voor 2023 van € 15,6 miljoen verwacht het waterschap een overschrijding ten opzichte van de indicatieve referentiewaarde (tekort € 20,9 miljoen). Het verschil tussen het exploitatieresultaat en het EMU-saldo wordt veroorzaakt doordat de Wet Hof uitgaat van het kasstelsel, terwijl waterschappen hun begroting baseren op het systeem van baten en lasten. Vooral de investeringsvolumes van de waterschappen zijn dus bepalend voor het EMU-saldo.

De bruto investeringsuitgaven en het subsidiepatroon zijn mede gebaseerd op het Projectenboek 2023-2033. De netto investeringsuitgaven sluiten aan bij de financieel-technisch gehanteerde volumes, conform de interne rekentechnische maatregelen op pagina 44.

3. Begroting naar kostendragers

Hieronder geven we de financiële effecten weer naar kostendrager van het bestaande beleid en het nieuwe beleid in deze programmabegroting. Vanuit de totale kostenverdeelstaat wordt per kostendrager een toelichting gegeven en wordt de opbouw van het tarief in een meerjarig kader voor 2023-2033 inzichtelijk gemaakt.

3.1 Kostenverdeelstaat 2023

Tabel 30: Kostenverdeelstaat 2023

(Bedrag x € 1.000)	Totaal	Afdelingskosten- plaats	Ondersteuning	Watersysteem- beheer	Zuiverings- beheer	Geactiveerde kosten
<i>Totaal lasten</i>	163.879	1.081	458	81.099	71.307	9.934
<i>Totaal baten</i>	21.598	1.081	458	1.857	8.267	9.934
<i>Netto lasten</i>	142.281			79.241	63.040	
<i>Totaal belastingopbrengsten</i>	141.540			76.958	64.581	
<i>Totaal beschikking reserves</i>	741			2.283	-1.542	
<i>Totaal dekkingsmiddelen</i>	142.281			79.241	63.040	
Saldo						

3.2 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager watersysteembeheer

Tabel 31: Kostenverdeelstaat watersysteembeheer

(Bedrag x € 1.000)	Watersysteembeheer		
	2023	2022 (incl. wijziging)	Vershil
Lasten			
Kapitaallasten	16.056	14.389	1.667
Personeelslasten (direct)	325	273	52
Personeelslasten (uren verantwoording)	30.085	28.925	1.159
Goederen en diensten van derden	24.599	20.796	3.802
Bijdragen aan derden	1.799	4.386	-2.587
Reserveringen	158	9	149
Voorzieningen			
Onvoorzien	150	150	
Doorberekende kosten ondersteuning	7.927	7.562	365
Totaal lasten	81.099	76.492	4.607
Baten			
Financiële baten	1.133	774	359
Personeelsbaten	78	78	
Goederen en diensten aan derden	537	501	36
Bijdragen van derden	110	520	-411
Onttrekking aan bestemmingsreserves		331	-331
Onttrekkingen aan voorzieningen			
Totaal baten	1.857	2.204	-347
Netto lasten	79.241	74.287	4.954
Belastingopbrengsten			
Gederfde baten agv kwijtscheldingen	-941	-837	-104
Gederfde baten agv oninbaarverklaringen			
Opbrengst invorderingskosten ingezetenen	179	179	
Opbrengst invorderingskosten gebouwd	98	98	
Opbrengst invorderingskosten ongebouwd	12	12	
Opbrengst ingezetenenomslag	22.878	21.543	1.335
Opbrengst omslag gebouwd	44.898	43.612	1.285
Opbrengst omslag ongebouwd	9.448	8.869	580
Opbrengst natuurterreinen	153	145	9
Opbrengst verontreinigingsheffing t.b.v. watersysteembeheer	234	230	5
Totaal belastingopbrengsten	76.958	73.849	3.109
Beschikking reserves			
Beschikking categoriereserve ingezetenen	208	297	-89
Beschikking categoriereserve gebouwd	112	-911	1.022
Beschikking categoriereserve ongebouwd	-69	30	-99
Beschikking categoriereserve natuurterreinen	1	1	-1
Beschikking egalisereserve watersysteembeheer	2.032	1.020	1.011
Totaal beschikking reserves	2.283	438	1.845
Totaal dekkingsmiddelen	79.241	74.287	4.954
Saldo	0	0	0

3.2.1 Toelichting lasten

Kapitaallasten

De kapitaallasten, bestaande uit rente en afschrijving, zijn een gevolg van de geactiveerde investeringen voor de verbetering van het watersysteem. De kapitaallasten zijn per saldo € 1.667.000 hoger. Dit is het gevolg van de verwachte hogere boekwaarde per ultimo 2022 met als gevolg hogere afschrijvingslasten. Tegelijkertijd is er sprake van een hoger rente-omslagpercentage ten opzichte van het vorig begrotingsjaar, waardoor ook de rentecomponent hoger uitvalt.

Personeelslasten

De berekende personeelslasten bestaan enerzijds uit direct aan de taak toe te rekenen lasten en anderzijds uit de doorberekende tarieven van de diverse afdelingen op de primaire producten voor watersysteembeheer.

Ten opzichte van het vorige begrotingsjaar nemen de personeelslasten toe. Enerzijds door in 2023 rekening te houden met een stijging van de loonkosten van 3,5%, boven op de hogere stijging voortkomend uit de cao van 2022 (3,75% in plaats van de begrote 1,5%). Anderzijds neemt het aantal fte's toe (ambities uit de Voorjaarsnota 2022 en het Bestuursakkoord 2019-2023).

Goederen en diensten van derden/bijdragen aan derden

Om de (kern)activiteiten van het waterschap met betrekking tot het watersysteembeheer te kunnen uitvoeren, wordt binnen de jaarlijkse exploitatiebegroting budget opgenomen voor goederen en diensten en bijdragen aan derden. Enerzijds wordt dit bepaald vanuit de kaders van de Voorjaarsnota 2022 en anderzijds vanuit het Bestuursakkoord 2019-2023. Dit wordt verder aangevuld met middelen voor noodzakelijke en/of incidentele activiteiten. Dit resulteert in verschillen ten opzichte van de Begroting 2022. De noemenswaardige verschillen worden hieronder toegelicht:

- Voor de aanleg, verbetering en onderhoud van de waterlopen is € 870.000 meer budget opgenomen. Dit betreft het herprofileren (herstellen taluds en beschoeiingen) en het onderhouden van de waterlopen en de natuurlijk ingerichte gebieden. Onder andere worden dit begrotingsjaar de maaibestekken opnieuw aanbesteed.
- Het regulier budget voor de baggerwerkzaamheden is opgehoogd met € 250.000 als gevolg van de prijsontwikkelingen.
- Aan het beheer van de hoeveelheid water is € 580.000 meer budget toegekend door de hogere energieprijzen en hogere onderhoudskosten aan de peilregulerende kunstwerken.
- Het budget voor aanleg en onderhoud aan de waterkeringen neemt per saldo af met € 180.000. In voorgaande begrotingen is rekening gehouden met (incidentele) budgetten voor bijvoorbeeld geohydrologisch onderzoek en monitoring en de IRM-pilot HoWaBo, deze vervallen per 2023. Daarentegen is bij de Voorjaarsnota 2022 aangegeven dat vanaf 2023 structureel budget nodig is voor de calamiteitenbestrijding waterkering, met name voor het nemen van preventieve maatregelen tegen bevers en dassen.
- Als laatste zorgen diverse geringe bijstellingen per saldo voor een afname van € 305.000.

3.2.2 Doorberekende kosten ondersteuning

Op basis van het aandeel in de directe kosten of als aandeel in de directe uren zijn de kosten voor de ondersteunende producten doorbelast naar de primaire producten die betrekking hebben op het watersysteembeheer. De kosten voor ondersteuning zijn geactualiseerd, waarbij rekening is gehouden met de financiële kaders en uitgangspunten uit de Voorjaarsnota 2022. Ten opzichte van het vorige begrotingsjaar zijn deze kosten toegenomen.

3.2.3 Toelichting baten

De baten in 2023 zijn per saldo lager in vergelijking met het vorig begrotingsjaar, in dat jaar is sprake van een incidentele opbrengst van € 375.000 voor de door het waterschap getrokken IRM-pilot HoWaBo en voor de evaluatie Moerputten Vlijmens Ven van € 45.000.

Naar verwachting nemen de opbrengsten voor onderhoud aan de ecologische verbindingszones van derden toe met € 10.000 en zijn de opbrengsten voor huur/pachten gronden € 35.000 hoger dan in 2022.

De financiële baten zijn in vergelijking met het vorig begrotingsjaar € 359.000 hoger, doordat de besparing op eigen financieringsmiddelen hoger uitvalt.

3.2.4 Toelichting dekkingsmiddelen

De nettolasten van de watersysteemtaak moeten worden betaald uit de belastingcategorieën die belang hebben bij deze taak. Via de kostentoedelingsverordening wordt bepaald welk aandeel de verschillende belastingcategorieën moeten bijdragen aan de bekostiging van de watersysteemtaak. In het AB van 9 oktober 2020 is de kostentoedelingsverordening met ingang van 01 januari 2021 vastgesteld. In de Programmabegroting 2023 is rekening gehouden met de kostentoedelingsverordening. Daarbij is de toerekening van de percentages van de kosten aan de belastingcategorieën als volgt: ingezetenen (29,0%), gebouwd (58,6%), ongebouwd (12,2%) en natuurterreinen (0,2%).

Belastingeenheden

De prognose van de belastingeenheden worden elk jaar opnieuw beoordeeld in samenwerking met BSOB. Op deze wijze wordt een zo realistisch mogelijk beeld gegeven van de tariefontwikkeling van het begrotingjaar en de meerjarenraming. Hierbij is rekening gehouden met de verwachte opbrengst van de belastingen in 2022 zoals deze in september bij BSOB is verwerkt op basis van de aanslagheffing inclusief de prognose van de nog op te leggen aanslagen.

In onderstaande tabel zijn de prognoses opgenomen van de heffingseenheden voor 2023 en volgende jaren.

Tabel 32: Heffingseenheden watersysteembeheer

Heffingseenheden Watersysteembeheer	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Ingezetenen (bruto aantal)	329.300	335.400	338.400	341.400	344.400	347.400	350.400	353.400	356.400	359.400	362.400	365.400
Ingezetenen (kwijschelding)	12.800	13.800	13.900	14.000	14.100	14.200	14.400	14.500	14.600	14.700	14.900	15.000
Ingezetenen (netto aantal)	316.500	321.600	324.500	327.400	330.300	333.200	336.000	338.900	341.800	344.700	347.500	350.400
WOZ-areaal (waarde gebouwd x € 1.000.000)	130.212	142.067	149.313	156.928	164.931	173.342	182.182	191.473	201.238	211.501	222.288	233.625
Herleide ha.	101.275	101.050	100.875	100.675	100.475	100.275	100.075	99.875	99.675	99.475	99.275	99.075
Natuurterrein (ha.)	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300
VE Indirecte lozingsen tbv watersysteembeheer	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500

De volgende uitgangspunten zijn hierbij gehanteerd:

Categorie Ingezetenen

Het aantal ingezetenen wordt jaarlijks verhoogd met 3.000. Daarbij wordt rekening gehouden met een correctie voor het aantal verleende kwijscheldingsverzoeken. Gelet op de ontwikkelingen is het percentage kwijscheldingsverzoeken gesteld op 4,1% per jaar van het aantal ingezetenen.

Categorie Gebouwd

De categorie gebouwd wordt bepaald aan de hand van de WOZ-waarde. Door de economische ontwikkelingen is de WOZ-waarde per woning het afgelopen jaar sterk gestegen. Voor het totale WOZ-areaal binnen het gebied van het waterschap is gerekend met een waardeinstijging van 12,5%. De WOZ-waarde voor 2023 komt hiermee op ruim € 142 miljard.

Categorie Ongebouwd

Het aantal herleide ha voor 2023 is gebaseerd op de begroting 2022 met een afname van 200 ha per jaar. Totaal aantal herleide ha voor 2023 is berekend op 101.050 ha. De jaarlijkse afname heeft betrekking op het omzetten van landbouwgrond naar bouwgrond, natuur of wegen. Onder herleide ha wordt verstaan het aantal ha die in de heffing worden betrokken. Dit betreffen naast de landbouwgrond in het gebied, de ongebouwde ha die in het buitendijks gebied liggen. Hiervan wordt 25% van het aantal ha in de heffing betrokken. Daarnaast wordt het aantal ha voor de wegen door de tariefdifferentiatie verdubbeld (toename 100%).

Categorie Natuur

Het aantal ha voor natuur is voor 2023 en volgende jaren gelijk gehouden vanwege de geringe jaarlijkse mutaties. Momenteel wordt 25.300 ha als natuurgrond in de heffing betrokken.

Verontreinigingsheffing indirecte lozingen voor het watersysteembeheer

De verwachting is dat, door inzet van extra capaciteit de geplande eenheden gerealiseerd kunnen worden.

Tariefontwikkeling

Bij de prognose van het meerjarenperspectief in relatie tot de heffingseenheden zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

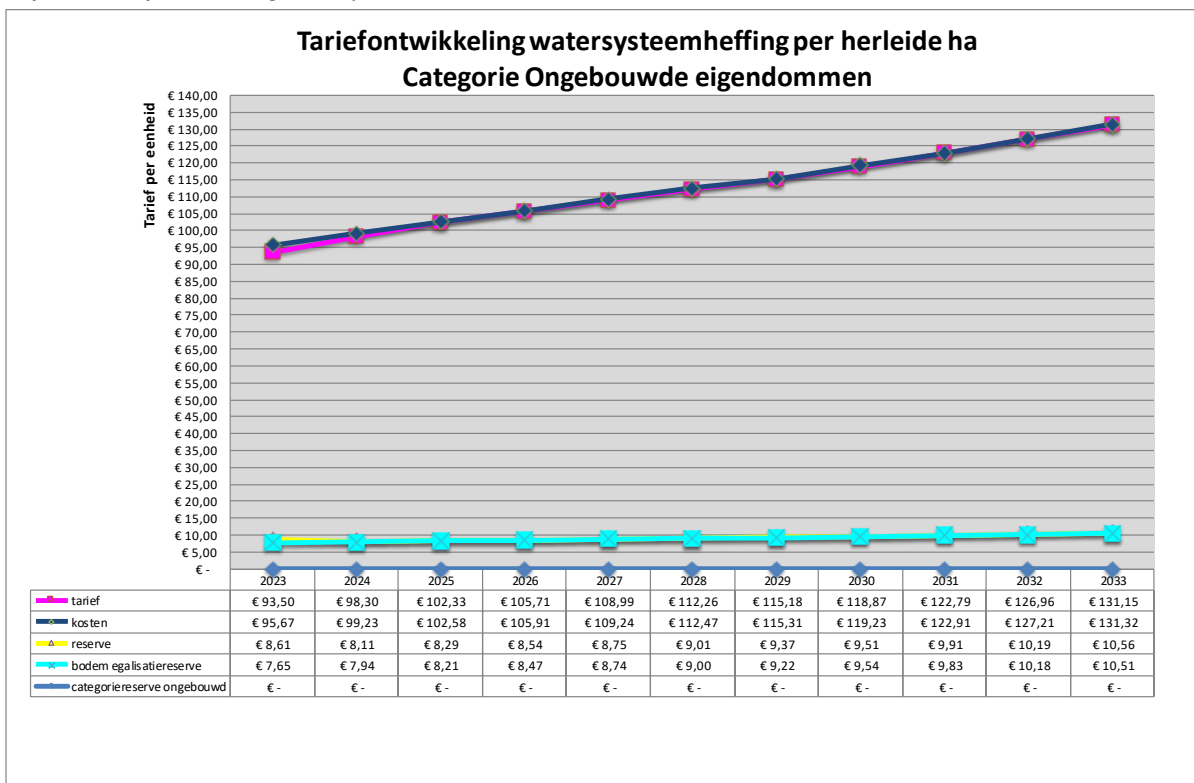
- Nota financieel beleid 2022;
- Voorjaarsnota 2022;
- WBP 2022-2027.

De volgende effecten zijn hierin meegenomen:

- Geen lasten naar de toekomst verleggen;
- Structurele werkzaamheden geleidelijk in de exploitatie brengen.

De financiële consequenties op de tariefontwikkeling zijn in de grafiek opgenomen. Hierin worden de onderscheidende getallen voor het watersysteembeheer gepresenteerd.

Grafiek 8: Tariefontwikkeling watersysteembeheer

Voorstel

Verwerking van alle financiële feiten leidt voor watersysteembeheer ten opzichte van 2022 tot de volgende tariefaanpassingen.

Tabel 33: Tarief watersysteembeheer

Belastingcategorie	Tarief 2022	Tarief 2023	Toename in %
Watersysteemheffing			
Ingezetenen	€ 65,42	€ 68,21	4,3%
Gebouwd % van WOZ-waarde	0,03349%	0,03160%	-5,6%
Ongebouwd	€ 87,57	€ 93,50	6,8%
Natuurterreinen	€ 5,72	€ 6,06	5,9%
Waterzuiveringsheffing			
Per Vervuilingseenheid	€ 51,00	€ 52,08	2,0%

3.2.5 Mutaties reserves/meerjarenprognose watersysteemheffing nettolasten in relatie tot tariefontwikkeling

Via de resultaatbestemming wordt het begrote resultaat toegevoegd of onttrokken uit de categoriereserves en de egalisereserve watersysteembeheer.

Onderstaande tabel toont de meerjarenprognose watersysteemheffing in relatie tot de tariefontwikkeling. Per belastingcategorie is in beeld gebracht wat de nettolasten zijn en hoe deze worden gedekt via de belastingopbrengsten (tarief * eenheden) enerzijds en met welke beschikkingen uit de categoriereserve/egalisereserve (toevoegingen/onttrekkingen) anderzijds. Bovenaan de tabel is een en ander getotaliseerd weergegeven, waarna ook nog het percentage egalisereserve, het percentage kostendekking ongebouwd en het percentage kostendekking wordt weergegeven.

Tabel 34: Meerjarenprognose watersysteemheffing

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
TOTAAL WATERSTEEBEBEER												
Egalisatieserve per 1-1	€ 10.185.087	€ 9.164.619	€ 7.133.018	€ 6.701.781	€ 6.843.520	€ 7.030.846	€ 7.190.495	€ 7.390.823	€ 7.668.308	€ 7.768.107	€ 8.077.291	€ 8.288.341
Netto lasten	€ 74.287.429	€ 79.241.346	€ 82.047.585	€ 84.647.678	€ 87.227.168	€ 89.786.649	€ 92.259.355	€ 94.398.336	€ 97.412.223	€ 100.214.474	€ 103.515.366	€ 106.640.602
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 517.905	€ 522.765	€ 531.405	€ 540.045	€ 549.225	€ 558.405	€ 568.125	€ 577.845	€ 588.105	€ 598.365	€ 609.165	€ 619.425
Af: Beschikking egalisatieserve	€ 1.020.468	€ 2.031.601	€ 431.237	€ -141.739	€ -187.326	€ -159.648	€ -200.328	€ -277.485	€ -99.799	€ -309.185	€ -211.050	€ -290.600
Af: Beschikking categoriereserve	€ -582.196	€ 251.474	€ 2.073.275	€ 1.891.486	€ 1.449.932	€ 1.382.922	€ 1.210.775	€ 62.855	€ -24.707	€ -33.065	€ 79.821	€ -62.686
Opbrengst belastingen	€ 73.331.252	€ 76.435.506	€ 79.011.668	€ 82.357.886	€ 85.415.337	€ 88.004.970	€ 90.680.783	€ 94.035.121	€ 96.948.624	€ 99.958.358	€ 103.037.430	€ 106.374.463
% egalisatieserve 31-12	12,3%	9,0%	8,2%	8,1%	8,1%	8,0%	8,0%	8,1%	8,0%	8,1%	8,0%	8,0%
% kostendekking ongebouwd	97,9%	97,7%	99,1%	99,8%	99,8%	99,8%	99,8%	99,9%	99,7%	99,9%	99,8%	99,9%
Percentage kostendekking	98,7%	96,5%		97,3%	97,9%	98,0%	98,3%	99,6%	99,5%	99,7%	99,5%	99,8%
INGEZETENEN												
Saldo categoriereserve 31-12	€ 858.569	€ 659.439	€ 240.642	€ 41.832	€ 32.779	€ 28.791	€ -460	€ 3.019	€ 796	€ 55	€ 3.250	€ -1.880
% aandeel categorie in netto lasten	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%
Aandeel netto lasten	€ 21.543.354	€ 22.979.990	€ 23.793.800	€ 24.547.827	€ 25.295.879	€ 26.038.128	€ 26.755.213	€ 27.375.518	€ 28.249.545	€ 29.062.197	€ 30.019.456	€ 30.925.775
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 150.193	€ 246.774	€ 249.280	€ 251.786	€ 254.448	€ 257.110	€ 259.929	€ 262.748	€ 265.723	€ 268.698	€ 271.830	€ 274.806
Af: Beschikking egalisatieserve	€ 295.936	€ 589.164	€ 125.059	€ -41.104	€ -54.325	€ -46.298	€ -58.095	€ -80.471	€ -28.942	€ -89.664	€ -61.204	€ -84.274
Af: Beschikking categoriereserve	€ 296.624	€ 207.716	€ 425.391	€ 201.217	€ 9.471	€ 4.316	€ 29.539	€ -3.484	€ 2.253	€ 750	€ -3.195	€ 5.163
Opbrengst belastingen	€ 20.705.430	€ 21.936.336	€ 22.994.070	€ 24.135.928	€ 25.086.285	€ 25.823.000	€ 26.523.840	€ 27.196.725	€ 28.010.510	€ 28.882.413	€ 29.812.025	€ 30.730.080
Aantal wooneenheden	316.500	321.600	324.500	327.400	330.300	333.200	336.000	338.900	341.800	344.700	347.500	350.400
Netto lasten per woning	€ 68,07	€ 71,46	€ 73,32	€ 74,98	€ 76,58	€ 78,15	€ 79,63	€ 80,78	€ 82,65	€ 84,31	€ 86,39	€ 88,26
Tarief per woning	€ 65,42	€ 68,21	€ 70,86	€ 73,72	€ 75,95	€ 77,50	€ 78,94	€ 80,25	€ 81,95	€ 83,79	€ 85,79	€ 87,70
Toename tarief in %		4,3%	3,9%	4,0%	3,0%	2,0%	1,9%	1,7%	2,1%	2,2%	2,4%	2,2%
GEBOUWDE EIGENDOMMEN												
Saldo categoriereserve 31-12	€ 8.446.185	€ 8.418.808	€ 6.856.444	€ 5.235.824	€ 3.848.470	€ 2.508.831	€ 1.353.113	€ 1.300.339	€ 1.340.170	€ 1.387.438	€ 1.318.407	€ 1.399.361
% aandeel categorie in netto lasten	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%
Aandeel netto lasten	€ 43.532.433	€ 46.435.429	€ 48.079.885	€ 49.603.539	€ 51.115.121	€ 52.614.976	€ 54.063.982	€ 55.317.425	€ 57.083.563	€ 58.725.682	€ 60.660.004	€ 62.491.393
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 303.493	€ 235.393	€ 240.456	€ 245.519	€ 250.899	€ 256.278	€ 261.974	€ 267.670	€ 273.682	€ 279.695	€ 286.023	€ 292.036
Af: Aandeel in egalisatieserve	€ 597.994	€ 1.190.518	€ 252.705	€ -83.059	€ -109.773	€ -93.554	€ -117.392	€ -162.606	€ -58.482	€ -181.182	€ -123.675	€ -170.292
Af: Aandeel in categoriereserve	€ 389.439	€ 111.840	€ 1.646.551	€ 1.689.185	€ 1.439.712	€ 1.378.124	€ 1.180.807	€ 66.305	€ -26.828	€ -33.866	€ 82.905	€ -67.770
Opbrengst belastingen	€ 43.612.455	€ 44.897.678	€ 45.940.173	€ 47.751.894	€ 49.534.283	€ 51.074.128	€ 52.738.594	€ 55.146.056	€ 56.895.191	€ 58.661.035	€ 60.414.751	€ 62.437.419
Waarde WOZ areaal x 1.000.000	€ 130.212	€ 142.067	€ 149.313	€ 156.928	€ 164.931	€ 173.342	€ 182.182	€ 191.473	€ 201.238	€ 211.501	€ 222.288	€ 233.625
Netto lasten % WOZ-waarde	0,03343%	0,03269%	0,03220%	0,03161%	0,03099%	0,03035%	0,02968%	0,02899%	0,02837%	0,02777%	0,02729%	0,02675%
Tarief percentage WOZ	0,03349%	0,03160%	0,03077%	0,03043%	0,03003%	0,02946%	0,02895%	0,02880%	0,02827%	0,02774%	0,02718%	0,02673%
Toename tarief in %		-5,6%	-2,6%	-1,1%	-1,3%	-1,9%	-1,8%	-0,5%	-1,8%	-1,9%	-2,0%	-1,7%
ONGEBOUWDE EIGENDOMMEN												
Saldo categoriereserve 31-12	€ 86.385	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0
% aandeel categorie in netto lasten	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%
Aandeel netto lasten	€ 9.063.066	€ 9.667.444	€ 10.009.805	€ 10.327.017	€ 10.641.715	€ 10.953.971	€ 11.255.641	€ 11.516.597	€ 11.884.291	€ 12.226.166	€ 12.628.875	€ 13.010.153
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 63.184	€ 40.128	€ 41.182	€ 42.236	€ 43.356	€ 44.476	€ 45.662	€ 46.848	€ 48.099	€ 49.351	€ 50.669	€ 51.920
Af: Aandeel in egalisatieserve	€ 124.497	€ 247.855	€ 52.611	€ -17.292	€ -22.854	€ -19.477	€ -24.440	€ -33.853	€ -12.175	€ -37.721	€ -25.748	€ -35.453
Af: Aandeel in categoriereserve	€ -123.941	€ -68.878	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Opbrengst belastingen	€ 8.868.652	€ 9.448.175	€ 9.916.013	€ 10.302.073	€ 10.621.212	€ 10.928.972	€ 11.234.420	€ 11.503.603	€ 11.848.367	€ 12.214.535	€ 12.603.954	€ 12.993.686
Aantal herleide hectaren	101.275	101.050	100.875	100.675	100.475	100.275	100.075	99.875	99.675	99.475	99.275	99.075
Netto lasten per herleide hectare	€ 89,49	€ 95,67	€ 99,23	€ 102,58	€ 105,91	€ 109,24	€ 112,47	€ 115,31	€ 119,23	€ 122,91	€ 127,21	€ 131,32
Tarief per herleide hectare	€ 87,57	€ 93,50	€ 98,30	€ 102,33	€ 105,71	€ 108,99	€ 112,26	€ 115,18	€ 118,87	€ 122,79	€ 126,96	€ 131,15
Toename tarief in %		6,8%	5,1%	4,1%	3,3%	3,1%	3,0%	2,6%	3,2%	3,3%	3,4%	3,3%
NATUURTERREINEN												
Saldo categoriereserve 31-12	€ 4.571	€ 3.984	€ 2.691	€ 1.635	€ 902	€ 429	€ 4	€ -30	€ 102	€ 51	€ -58	€ 20
% aandeel categorie in netto lasten	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%
Aandeel netto lasten	€ 148.575	€ 158.483	€ 164.095	€ 169.295	€ 174.454	€ 179.573	€ 184.519	€ 188.797	€ 194.824	€ 200.429	€ 207.031	€ 213.281
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 1.036	€ 469	€ 486	€ 503	€ 522	€ 540	€ 559	€ 579	€ 599	€ 620	€ 642	€ 662
Af: Aandeel in egalisatieserve	€ 2.041	€ 4.063	€ 862	€ -283	€ -375	€ -319	€ -401	€ -555	€ -200	€ -618	€ -422	€ -581
Af: Aandeel in categoriereserve	€ 1.359	€ 633	€ 1.333	€ 1.084	€ 749	€ 482	€ 429	€ 35	€ -132	€ 51	€ 110	€ -79
Opbrengst belastingen	€ 144.716	€ 153.318	€ 161.414	€ 167.992	€ 173.558	€ 178.871	€ 183.931	€ 188.738	€ 194.557	€ 200.376	€ 206.701	€ 213.279
Aantal hectaren	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300
Netto lasten per hectare	€ 5,87	€ 6,26	€ 6,49	€ 6,69	€ 6,90	€ 7,10	€ 7,29	€ 7,46	€ 7,70	€ 7,92	€ 8,18	€ 8,43
Tarief per hectare	€ 5,72	€ 6,06	€ 6,38	€ 6,64	€ 6,86	€ 7,07	€ 7,27	€ 7,46	€ 7,69	€ 7,92	€ 8,17	€ 8,43
Toename tarief in %		5,9%	5,3%	4,1%	3,3%	3,1%	2,8%	2,6%	3,1%	3,0%	3,2%	3,2%

Toelichting:

1. Het verschil tussen de stand van de categoriereserves per 31-12 van het ene jaar ten opzichte van het volgende jaar betreft de berekende onttrekking/toevoeging en de toerekening van de rente aan de categoriereserve.
In 2023 komt het kostendekkingspercentage op 96,5% (belastingopbrengst/netto lasten). Het inzetten van de positieve saldo's van de categoriereserve maakt het mogelijk dat onder het percentage van 100% kostendekking gebleven wordt.

3.3 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager waterzuiveringsbeheer

Tabel 35: Kostenverdeelstaat waterzuiveringsbeheer

(Bedrag x € 1.000)	Waterzuiveringsbeheer		
	2023	2022 (incl. wijziging)	Vershil
Lasten			
Kapitaallasten	18.404	18.866	-461
Personeelslasten (direct)	390	83	307
Personeelslasten (uren verantwoording)	13.911	13.351	560
Goederen en diensten van derden	32.028	25.541	6.487
Bijdragen aan derden	2.121	3.675	-1.554
Reserveringen			
Voorzieningen			
Onvoorzien	150	150	
Doorberekenende kosten ondersteuning	4.302	4.005	297
Totaal lasten	71.307	65.671	5.636
Baten			
Financiële baten	565	145	420
Personeelsbaten	23	23	
Goederen en diensten aan derden	4.225	897	3.328
Bijdragen van derden	3.061	4.030	-969
Onttrekking aan bestemmingsreserves	393	1.308	-915
Onttrekkingen aan voorzieningen			
Totaal baten	8.267	6.403	1.864
Netto lasten	63.040	59.267	3.772
Belastingopbrengsten			
Gederfde baten agv kwijtscheldingen	-1.276	-1.199	-77
Gederfde baten agv oninbaarverklaringen			
Opbrengst invorderingskosten bedrijven	54	54	
Opbrengst invorderingskosten huishoudens	302	302	
Opbrengst invorderingskosten ff bedrijven	27	27	
Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	20.801	19.865	936
Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	42.575	39.989	2.586
Opbrengst zuiveringsheffing forfaitaire bedrijven	2.099	2.040	59
Totaal belastingopbrengsten	64.581	61.077	3.504
Beschikking reserves			
Egalisatiereserves zuiveringsbeheer	-1.542	-1.810	268
Totaal beschikking reserves	-1.542	-1.810	268
Totaal dekkingsmiddelen	63.040	59.267	3.772
Saldo	0	0	0

3.3.1 Toelichting lasten

In de Programmabegroting 2023 zijn binnen het programma *Schoon water* de in de Voorjaarsnota 2022 aangekondigde posten opgenomen en indien nodig bijgesteld. Bij de uitwerking van alle plannen is steeds rekening gehouden met de bestuurlijke kaders van de stijging van de nettolasten van de zuiveringstaak.

Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn het gevolg van de geactiveerde investeringen voor verbetering en optimalisering van het zuiveringsproces. In 2023 zijn minder kapitaallasten begroot (€ 461.000). De belangrijkste oorzaak hiervan is de versnelde afschrijving van delen van de rwzi Oijen. In 2023 is hier € 393.000 voor begroot tegenover € 882.000 in 2022 (€ 479.000 lager). Hier staat ook een lagere onttrekking tegenover uit de daarvoor gevormde bestemmingsreserve.

Personeelslasten

De berekende personeelslasten bestaan enerzijds uit direct aan de taak toe te rekenen lasten en anderzijds uit de doorberekende tarieven van de diverse afdelingen op de primaire producten voor zuiveringsbeheer.

Ten opzichte van het vorige begrotingsjaar nemen de personeelslasten toe. Enerzijds door in 2023 rekening te houden met een stijging van de loonkosten van 3,5%, boven op de hogere stijging voortkomend uit de cao van 2022 (3,75% in plaats van de begrote 1,5%). Anderzijds neemt het aantal fte's toe (ambities uit de Voorjaarsnota 2022 en het Bestuursakkoord 2019-2023).

Goederen en diensten van derden

Bij de goederen en diensten van derden zijn de exploitatielasten verantwoord die gemaakt worden voor het uitvoeren van het zuiveringsproces: transporteren, zuiveren en slibverwerking.

Het saldo van de post goederen en diensten is in 2023 € 6.487.000 gegroeid in vergelijking met 2022. Enkele grote mutaties zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van het verschil.

Voor hulpstoffen voor het zuiveringsproces is € 2.049.000 meer nodig dan in 2022. De belangrijkste oorzaak hiervan zijn de prijsstijgingen van hulpstoffen.

De bijdrage aan de SNB is € 2.011.000 hoger dan in 2022, voornamelijk als gevolg van prijsstijgingen voor benodigde energie en lagere opbrengsten uit SDE-subsidie.

Door de verwachte oplevering van de zonnepanelen op de rwzi's van Oijen en Land van Cuijk en de actualisatie van de hoeveelheden en tarieven dalen de elektriciteitskosten met € 773.000. Daar staat tegenover dat voor de inkoop van restwarmte (€ 282.000) en aardgas (€ 101.000) stijgen.

Voor de dienstverlening van de BSOB binnen zuiveren bij de aanslagoplegging, wijtscheldingen en invorderingen is een bedrag van € 1.251.000 begroot. Deze kosten waren eerder begroot bij de bijdragen aan derden. Voor het onderhoud aan de transportstelsels, zuiveringen en slibverwerkingsinstallaties is een bedrag begroot van € 7.981.000 begroot (€ 836.000 hoger). De stijging wordt veroorzaakt door een hoger bedrag aan incidenteel onderhoud (€ 460.000), enkele uitbreidingen van de installaties en prijsstijgingen van de onderhoudswerkzaamheden. Voor het onderzoek naar waterfabrieken is € 80.000 begroot.

Verder stijgen de kosten voor de diensten van AQUON (€ 106.000) door een mix van extra afgenomen diensten (onderhoud en beheer van lachgas- en waterkwaliteitssensoren), effectmetingen voor aanvullende zuiveringstrappen, lagere lasten voor de onderzoeken in het kader van COVID en lagere tarieven. Tegenover de lasten voor de onderzoeken in het kader van COVID staan ook gelijke baten.

De overige mutaties zorgen per saldo voor een stijging van de lasten met € 366.000.

Bijdragen aan derden

Binnen de bijdragen aan derden was in 2022 een bedrag van € 1.476.000 begroot voor de dienstverlening van de BSOB binnen zuiveren. In 2023 is dit (voor een lager bedrag) opgenomen binnen de goederen en diensten van derden. Voor de overdracht van de rioolgemalen aan de gemeente Oss is in 2023 geen bedrag meer opgenomen (in 2022 € 250.000).

Voor de klimaatsubsidies wordt € 85.000 extra begroot. Dit wordt grotendeels gecompenseerd door extra opbrengsten. De overige mutaties zorgen per saldo voor een stijging van de lasten met € 87.000.

3.3.2 Doorberekende kosten ondersteuning

Op basis van het aandeel in de directe kosten of als aandeel in de directe uren zijn de kosten voor de ondersteunende producten doorbelast naar de primaire producten die betrekking hebben op het waterzuiveringsbeheer. De kosten voor ondersteuning zijn geactualiseerd, waarbij rekening is gehouden met de financiële kaders en uitgangspunten uit de Voorjaarsnota 2022. Ten opzichte van het vorige begrotingsjaar zijn deze kosten toegenomen.

3.3.3 Toelichting baten

De financiële baten vallen hoger uit doordat € 420.000 meer bespaarde rente is begroot. Bij de goederen en diensten aan derden wordt een stijging van de opbrengsten van biogas verwacht (€ 3.258.000) en de aan de productie van biogas gekoppelde HBE-certificaten (€ 106.000). In 2023 zijn minder opbrengsten begroot voor werken voor derden (€ 36.000). Binnen de bijdrage van derden is, op basis van het met het Rijk overeengekomen kasritme, € 450.000 minder subsidie opgenomen voor de demo installatie voor het verwijderen van medicijnresten op de rwzi Oijen. Het totale te ontvangen subsidiebedrag blijft gelijk maar de verdeling over de jaren is veranderd. De bijdrage van waterschap De Dommel voor het zuiveren van afvalwater van de gemeente Vught (+ € 37.000) is geactualiseerd. De voor de uitvoering van klimaatsubsidies te ontvangen bijdrage van gemeente is € 80.000 verhoogd. De begrote bijdrage van het Rijk voor het uitvoeren van COVID-bemonsteringen is € 58.000 lager. Vanaf 2023 zijn, door de gestegen prijzen op de elektriciteitsmarkt, geen opbrengsten voor SDE-subsidie meer begroot (€ 640.000 lager). De overige mutaties bij bijdragen van derden zorgen per saldo voor een stijging van € 61.000.

In 2023 is voor € 393.000 aan onttrekkingen uit de bestemmingsreserve voor extra afschrijvingslasten van de rwzi Oijen begroot.

3.3.4 Toelichting dekkingsmiddelen

De vervuilingseenheden zijn gebaseerd op gegevens van de BSOB. Hierbij is rekening gehouden met de effecten van de huidige economische situatie. Het netto aantal vervuilingseenheden wordt voor 2023 geprognosticeerd op 1.209.500.

Belastingeenheden

De eenheden waterzuivering worden uitgedrukt in vervuilingseenheden (ve's). Evenals bij het watersysteembeheer wordt rekening gehouden met de verwachte opbrengst van de belastingen in 2022 zoals deze in september bij BSOB is verwerkt op basis van de aanslagheffing inclusief de prognose van de nog op te leggen aanslagen.

In onderstaande tabel zijn de prognoses opgenomen van de heffingseenheden voor 2023 en volgende jaren.

Tabel 36: Ontwikkeling van het aantal vervuilingseenheden

Heffingseenheden Waterzuiveringsbeheer	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
VE Meerpersoonshuishoudens (bruto)	684.000	707.100	714.200	721.300	728.500	735.800	743.200	750.600	758.100	765.700	773.400	781.100
VE Eenpersoonshuishoudens (bruto)	100.000	110.400	110.600	110.800	111.000	111.200	111.400	111.600	111.800	112.000	112.200	112.400
Af. Corr. VE Kwijtschelding	23.500	24.500	24.700	25.000	25.200	25.400	25.600	25.900	26.100	26.300	26.600	26.800
Netto VE huishoudens	760.500	793.000	800.100	807.100	814.300	821.600	829.000	836.300	843.800	851.400	859.000	866.700
VE Tabelbedrijven (bruto)	131.000	136.400	137.500	138.600	139.700	140.800	141.900	143.000	144.100	145.300	146.500	152.200
VE Meetbedrijven (bruto)	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000
Netto VE bedrijven	394.000	399.400	400.500	401.600	402.700	403.800	404.900	406.000	407.100	408.300	409.500	415.200
VE Kleine bedrijven < 5 VE (bruto)	40.000	40.300	40.600	40.900	41.200	41.500	41.800	42.100	42.400	42.700	43.000	43.300
VE Totaal (Netto)	1.190.000	1.232.700	1.241.200	1.249.600	1.258.200	1.266.900	1.275.700	1.284.400	1.293.300	1.302.400	1.311.500	1.325.200

Huishoudens

De bruto eenheden worden jaarlijks geprognosticeerd uitgaande van de verdeling eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens. Hierbij wordt rekening gehouden met de toename van het aantal ingezetenen (3.000 per jaar). De jaarlijkse stijging van de ve's voor de meerpersoonshuishoudens is 1%, voor de eenpersoonshuishoudens is de toename 0,2% jaarlijks. De kwijtschelding voor beide huishoudens is berekend op 3% per jaar.

Kleine bedrijven

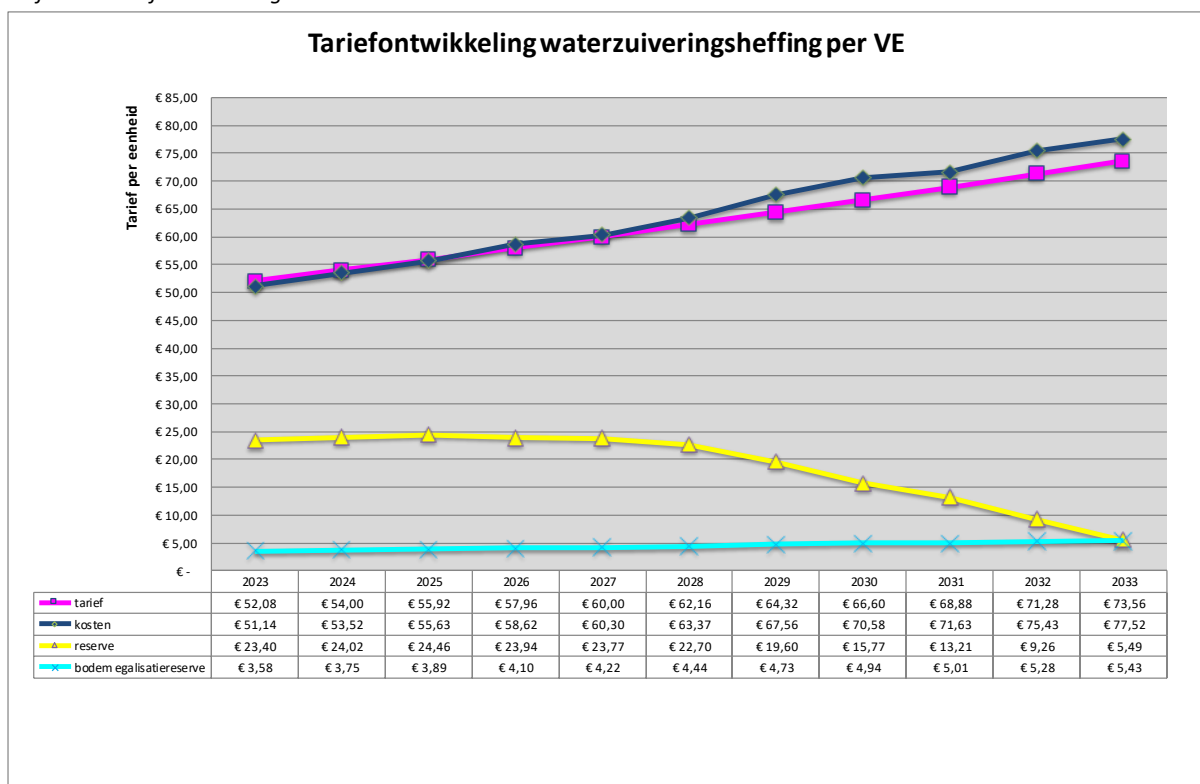
De jaarlijkse toename van het aantal ve's voor kleine bedrijven is gelet op de economische ontwikkelingen 0,8% per jaar (300 ve).

Bedrijven

De prognose voor bedrijven is voor zowel de tabelbedrijven als voor de meetbedrijven. Voor de tabelbedrijven wordt een jaarlijkse stijging verwacht van 8% (1.100 ve per jaar). Ten aanzien van de meetbedrijven wordt voorsnog een gelijkblijvend patroon becijferd in de prognose van de eenheden. Dit vanwege de onzekere effecten van de coronacrisis in de jaren 2020 en 2021 alsmede de te verwachte huidige economische ontwikkelingen. De definitieve ontwikkelingen hieromtrent worden bij de jaarrekening nader toegelicht.

Tariefontwikkeling

Grafiek 9: Tariefontwikkeling zuiveren

Voorstel

Een tariefsverhoging van 2,0% toe te passen voor de zuiveringsheffing en het tarief 2023 vast te stellen op € 52,08

3.3.5 Mutaties reserves/meerjarenprognose waterzuiveringsheffing nettolasten in relatie tot tariefontwikkeling

Via de resultaatbestemming wordt het begrote resultaat voor 2023 toegevoegd aan de egalisatiereserve waterzuiveringsbeheer.

Onderstaande tabel toont de meerjarenprognose waterzuiveringsheffing in relatie tot de tariefontwikkeling. De nettolasten zijn in beeld gebracht evenals de wijze waarop deze worden gedekt via de belastingopbrengsten (tarief * eenheden) enerzijds en de beschikkingen uit de egalisatiereserve (toevoegingen/onttrekkingen) anderzijds.

Daarnaast is ook nog het percentage egalisatiereserve en het percentage kostendekking weergegeven.

Tabel 37: Meerjarenprognose waterzuiveringsheffing

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
TOTAAL WATERZUIVERINGSBEHEER												
Egalisatiereserve per 1-1	€ 25.265.906	€ 27.300.958	€ 28.842.664	€ 29.817.817	€ 30.562.520	€ 30.115.301	€ 30.117.318	€ 28.954.497	€ 25.172.038	€ 20.401.440	€ 17.199.045	€ 12.140.735
Netto lasten	€ 59.267.352	€ 63.039.615	€ 66.431.951	€ 69.515.234	€ 73.754.795	€ 76.394.288	€ 80.842.638	€ 86.777.372	€ 91.286.682	€ 93.294.012	€ 98.924.334	€ 102.731.853
Af: Invorderingsopbrengsten	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305	€ 382.305
Af: Beschikking egalisatiereserve	€ -1.810.052	€ -1.541.706	€ -975.154	€ -744.703	€ 447.219	€ -2.016	€ 1.162.821	€ 3.782.459	€ 4.770.597	€ 3.202.396	€ 5.058.309	€ 4.867.836
Opbrengst belastingen	€ 60.695.100	€ 64.199.016	€ 67.024.800	€ 69.877.632	€ 72.925.272	€ 76.014.000	€ 79.297.512	€ 82.612.608	€ 86.133.780	€ 89.709.312	€ 93.483.720	€ 97.481.712
% egalisatiereserve 31-12	46,1%	45,8%	44,9%	44,0%	40,8%	39,4%	35,8%	29,0%	22,3%	18,4%	12,3%	7,1%
Percentage kostendekking	102,4%	101,8%	100,9%	100,5%	98,9%	99,5%	98,1%	95,2%	94,4%	96,2%	94,5%	94,9%
PER VERVULLINGSEENHEID												
Aantal vervullingseenheden	1.190.000	1.232.700	1.241.200	1.249.600	1.258.200	1.266.900	1.275.700	1.284.400	1.293.300	1.302.400	1.311.500	1.325.200
Netto lasten per ve	€ 49,80	€ 51,14	€ 53,52	€ 55,63	€ 58,62	€ 60,30	€ 63,37	€ 67,56	€ 70,58	€ 71,63	€ 75,43	€ 77,52
Tarief per ve	€ 51,00	€ 52,08	€ 54,00	€ 55,92	€ 57,96	€ 60,00	€ 62,16	€ 64,32	€ 66,60	€ 68,88	€ 71,28	€ 73,56
Toename tarief		2,0%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	3,4%	3,4%	3,4%	3,4%	3,1%

3.4 Totale meerjaren-kostenontwikkeling 2022-2033

Door het doorvoeren van de ambities uit de Voorjaarsnota 2022 aangevuld met extra onvermijdbare, onontkoombare en onuitstelbare kosten, komt de gemiddelde kostentoename ten opzichte van 2022 over de gehele periode uit op 5,2% per jaar. Voor 2023 zijn de kosten met 6,5% toegenomen ten opzichte van 2022.

Tabel 38: Meerjaren-kostenontwikkeling

Bedragen x € 1.000	Begroting											
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Kapitaallasten	€ 35.629	€ 37.013	€ 36.620	€ 36.620	€ 36.620	€ 36.620	€ 36.620	€ 36.620	€ 36.620	€ 36.620	€ 36.620	€ 36.620
Cumulatieve vrijval kapitaallasten	€ -	€ -	€ -1.051	€ -1.990	€ -3.340	€ -4.571	€ -6.134	€ -7.449	€ -8.858	€ -11.565	€ -11.906	€ -12.636
Nieuwe investeringen	€ -	€ -	€ 4.201	€ 8.398	€ 12.685	€ 17.351	€ 22.081	€ 26.811	€ 31.540	€ 36.270	€ 41.000	€ 45.730
Vervroegde afschrijving	€ -	€ -	€ 119	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal kapitaallasten	€ 35.629	€ 37.013	€ 39.888	€ 43.028	€ 45.966	€ 49.400	€ 52.567	€ 55.982	€ 59.303	€ 61.326	€ 65.715	€ 69.714
Personeelslasten	€ 40.809	€ 42.457	€ 43.731	€ 44.606	€ 45.498	€ 46.408	€ 47.336	€ 48.283	€ 49.248	€ 50.233	€ 51.238	€ 52.263
Goederen en Diensten van derden	€ 66.696	€ 74.016	€ 75.792	€ 77.341	€ 79.443	€ 80.298	€ 83.124	€ 86.837	€ 90.073	€ 91.875	€ 95.412	€ 97.320
Reserveringen	€ 9	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158
Voorzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Onvoorzien	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300
Totaal lasten	€ 143.443	€ 153.945	€ 159.869	€ 165.434	€ 171.365	€ 176.564	€ 183.485	€ 191.559	€ 199.082	€ 203.892	€ 212.823	€ 219.756
Financiële baten	€ 919	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698
Personeelsbaten	€ 1.007	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093
Goederen en diensten aan derden	€ 1.398	€ 4.762	€ 4.762	€ 4.762	€ 3.875	€ 3.875	€ 3.875	€ 3.875	€ 3.875	€ 3.875	€ 3.875	€ 3.875
Bijdragen van derden	€ 4.924	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717
Ontrekkings aan reserves	€ 1.639	€ 393	€ 119	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Ontrekkings aan voorzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal baten	€ 9.888	€ 11.664	€ 11.390	€ 11.271	€ 10.383	€ 10.383	€ 10.383	€ 10.383	€ 10.383	€ 10.383	€ 10.383	€ 10.383
Totaal lasten - Totaal baten	€ 133.555	€ 142.281	€ 148.480	€ 154.163	€ 160.982	€ 166.181	€ 173.102	€ 181.176	€ 188.699	€ 193.508	€ 202.440	€ 209.372
Netto lasten	€ 133.555	€ 142.281	€ 148.480	€ 154.163	€ 160.982	€ 166.181	€ 173.102	€ 181.176	€ 188.699	€ 193.508	€ 202.440	€ 209.372
Toename lasten per jaar 2022 - 2033		€ 8.726	€ 6.199	€ 5.683	€ 6.819	€ 5.199	€ 6.921	€ 8.074	€ 7.523	€ 4.810	€ 8.931	€ 6.933
Lasten toename cumulatief		€ 8.726	€ 14.925	€ 20.608	€ 27.427	€ 32.626	€ 39.547	€ 47.621	€ 55.144	€ 59.954	€ 68.885	€ 75.818
Jaarlijkse toename in % van 2022		6,5%	4,6%	4,3%	5,1%	3,9%	5,2%	6,0%	5,6%	3,6%	6,7%	5,2%
Voortschrijdende index	100	107	111	115	121	124	130	136	141	145	152	157
Begroting 2022 raming 2023 - 2032	€ 137.144	€ 141.597	€ 145.935	€ 150.974	€ 154.228	€ 159.546	€ 165.492	€ 171.120	€ 173.878	€ 180.666		
Toename per jaar t.o.v. begroting 2022 raming 2023 - 2032		€ 5.137	€ 6.883	€ 8.228	€ 10.008	€ 11.953	€ 13.556	€ 15.684	€ 17.579	€ 19.630	€ 21.774	
Toename per jaar in % t.o.v. begroting 2022 raming 2023 - 2032		3,7%	4,9%	5,6%	6,6%	7,8%	8,5%	9,5%	10,3%	11,3%	12,1%	

4. Begroting naar kosten- en opbrengstsoorten

Voor een nadere detaillering wordt de uitvoeringsinformatie bij de Programmabegroting 2023 opgesteld. Deze wordt door het dagelijks bestuur in december vastgesteld als afgeleide van de Programmabegroting 2023.

Lasten (x € 1.000)			
Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2022	Jaarrekening 2021
Kapitaallasten	38.166	36.463	35.794
Personeelslasten	51.239	47.383	44.814
Goederen en diensten van derden	68.259	57.111	56.942
Bijdragen aan derden	5.757	9.586	6.264
Toevoegingen aan reserves/voorzieningen/onvoorzien	458	309	178
Totaal	163.879	150.851	143.993
Toevoeging categoriereserve ingezetenen			56
Toevoeging categoriereserve gebouwd		911	1.061
Toevoeging categoriereserve ongebouwd	69		124
Toevoeging categoriereserve natuurterreinen			1
Toevoeging egalisatiereserve watersysteembeheer			2.578
Toevoeging egalisatiereserve zuiveringsbeheer	1.542	1.810	2.882
Toevoeging bestemmingsreserves			1.400
Totaal toevoegingen	1.610	2.721	8.103
Totaal inclusief toevoeging	165.490	153.572	152.096

Baten (x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2022	Jaarrekening 2021
Financiële baten	1.698	919	1.794
Personeelsbaten	1.093	1.007	1.399
Goederen en diensten aan derden	4.762	1.398	3.225
Bijdragen van derden	3.717	4.924	4.199
Waterschapsbelastingen	141.540	134.927	127.668
Interne verrekeningen	9.934	7.409	5.643
Totaal	162.745	150.584	143.929
Onttrekking categoriereserve ingezetenen	208	297	56
Onttrekking categoriereserve gebouwd	112		373
Onttrekking categoriereserve ongebouwd		30	68
Onttrekking categoriereserve natuurterreinen	1	1	
Onttrekking egalisatiereserve watersysteembeheer	2.032	1.756	3.139
Onttrekking egalisatiereserve zuiveringsbeheer			3.733
Onttrekking bestemmingsreserves	393	1.639	798
Totaal onttrekkingen	2.745	3.724	8.167
Totaal inclusief onttrekking	165.490	154.308	152.096

Toelichting op de voornaamste afwijkingen van de lasten:

- *Kapitaallasten*: toename afschrijvingslasten in verband met hogere boekwaarde, onder andere door in afschrijving nemen gereedgekomen investeringen en doorgerekende extra afschrijving rwzi Oijen. De rentekosten zijn toegenomen door hoger rente-omslagpercentage;
- *Personeelslasten*: toename als gevolg van de personele gevolgen van ambities uit de Voorjaarsnota 2022 en het Bestuursakkoord 2019-2023. Tevens is in de begroting rekening gehouden met een salarisstijging van 3,5% voor 2023; 3% voor 2024 en 2% voor 2025 en verder;
- *Goederen en diensten van derden en bijdragen aan derden*: de toename is als volgt te onderbouwen:
 - Voor 2023 is een inflatiecorrectie van 3,9% doorgevoerd en zijn noodzakelijke posten vallend onder de drie 'O's' opgevoerd;
 - Ambities Voorjaarsnota 2022 volledig doorgerekend;
 - Voor de aanleg, verbetering en onderhoud van de waterlopen is meer budget opgenomen.
 - Het regulier budget voor de baggerwerkzaamheden is opgehoogd als gevolg van de prijsontwikkelingen.
 - Aan het beheer van de hoeveelheid water is meer budget toegekend door de hogere energieprijzen en hogere onderhoudskosten aan de peilregulerende kunstwerken.
 - Voor hulpstoffen voor het zuiveringsproces zijn meer middelen nodig. De belangrijkste oorzaak hiervan zijn de prijsstijgingen van de hulpstoffen (chemicaliën en poederkool).
 - De bijdrage aan de SNB is hoger, voornamelijk als gevolg van prijsstijgingen voor benodigde energie en lagere opbrengsten uit SDE-subsidie.
 - Door de verwachte oplevering van de zonneweides op de rwzi's van Oijen en Land van Cuijk en de actualisatie van de hoeveelheden en tarieven dalen de elektriciteitskosten. Daar staat tegenover dat de kosten van de inkoop van restwarmte en aardgas stijgen.
 - Voor het onderhoud aan de transportstelsels, zuiveringen en slibverwerkingsinstallaties is een hoger bedrag begroot. De stijging wordt veroorzaakt door incidenteel onderhoud, enkele uitbreidingen van de installaties en prijsstijgingen van de onderhoudswerkzaamheden.
 - Verder stijgen per saldo de kosten voor de diensten van AQUON door een mix van extra afgenomen diensten (onderhoud en beheer van lachgas- en waterkwaliteitssensoren), effectmetingen voor aanvullende zuiveringstrappen, lagere lasten voor de onderzoeken in het kader van COVID en lagere tarieven.
- *Toevoeging aan de reserves*: betreft de verwerking van het verwachte begrotingsresultaat 2023 voor waterzuiveringsbeheer en de aanvulling van de categoriereserve ongebouwd.

Toelichting op de voornaamste afwijkingen van de baten:

- *Financiële baten*: toename als gevolg van hogere interne rente;
- *Personeelsbaten*: toename door meer uitgeleend personeel;
- *Goederen en diensten aan derden*: toename voornamelijk door verhoogde biogasopbrengsten.
- *Bijdrage van derden*: lager als gevolg van niet meer ontvangen van incidentele baat IRM-pilot Hoogwaterveiligheid.
- *Waterschapsbelastingen*: voor 2023 zijn hogere belastingopbrengsten begroot. De tarieven van watersysteembeheer, uitgezonderd de categorie gebouwd, zijn verhoogd. Het tarief voor waterzuiveringsbeheer is conform Bestuursakkoord verhoogd met 2%;
- *Interne verrekeningen (geactiveerde lasten)*: toename door een hoger aantal te activeren uren én hogere uurtarieven;
- *Onttrekking aan de reserves*: betreft de verwerking van het verwachte begrotingsresultaat 2023. Het betreft de onttrekking uit de egaliseringsreserve én categoriereserves watersysteembeheer en de onttrekking uit gevormde bestemmingsreserves voor de renovatie rwzi Oijen.

Met de vaststelling van de Programmabegroting 2023 door het AB, stemt het AB in met onderstaand voorstel tot toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

(Bedrag x € 1.000)	Watersysteem- beheer	Zuiverings- beheer
Te dekken nettolasten 2023	79.241	63.040
<u>Dekkingsmiddelen:</u>		
Netto belastingopbrengsten	-76.958	-64.581
Onttrekking categorie ingezetenen	-208	
Onttrekking categorie gebouwd	-112	
Toevoeging categorie ongebouwd	69	
Onttrekking categorie natuurterreinen	-1	
Onttrekking egalisatiereserve	-2.032	
Toevoeging egalisatiereserve		1.542
Eindsaldo		

5. Besluit tot vaststelling van de Programmabegroting 2023

Aldus ontworpen door het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas op 4 oktober 2022

Het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas verklaart dat de ontwerpbegroting ingevolge artikel 100 van de Waterschapswet van 18 oktober 2022 tot en met 18 november 2022 op het kantoor van waterschap Aa en Maas ter inzage van belanghebbenden heeft gelegen, nadat daarvan op 11 oktober 2022 openbare kennisgeving was geschied.

Het dagelijks bestuur voornoemd,

De secretaris,

De dijkgraaf,

Pieter Sennema

Mario Jacobs

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas in de openbare vergadering van 18 november 2022

De secretaris,

De dijkgraaf,

Pieter Sennema

Mario Jacobs

6. Besluit tot aangaan langlopende geldleningen en rc-verhouding NWB

Het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas te 's-Hertogenbosch;

Gezien het voorstel van het dagelijks bestuur 4 oktober 2022 tot het vaststellen van de programmabegroting voor dienstjaar 2023;

BESLUIT

Het dagelijks bestuur te machtigen:

1. Ter voorziening in de financieringsbehoefte 2023 een langlopende geldlening aan te gaan tot een maximumbedrag van € 60.000.000,00 (zestig miljoen euro).
2. De rekeningcourant overeenkomst voor 2023 aan te gaan met de Nederlandse Waterschapsbank te 's-Gravenhage tot een bedrag van € 45.000.000,00 (vijfenvestig miljoen euro).

's-Hertogenbosch, 18 november 2022

Het dagelijks bestuur voornoemd,

De secretaris,

De dijkgraaf,

Pieter Sennema

Mario Jacobs

7. Besluit autorisatie B-kredieten door het DB

Het algemeen bestuur wordt gevraagd goedkeuring te verlenen voor:

1. Autorisatie door het dagelijks bestuur van de B1-investeringen ten behoeve van watersysteembeheer en waterzuiveringsbeheer;

B1-investeringen: de vervangingsinvesteringen inclusief bijbehorende afspraken en kaders. De hiervoor gehanteerde richtlijnen zijn:

- Watersysteembeheer: maximaal € 3 miljoen per jaar en € 350.000 per project;
- Waterzuiveringsbeheer: maximaal € 10 miljoen per jaar en € 1.000.000 per project;
- Deze B1-investeringen zijn opgenomen in het Projectenboek behorende bij de Programmabegroting 2023, zodat voldoende financiële dekking aanwezig is en dat deze B1-investeringen in meerjarig kader zijn doorgerekend.

Taak	Maximaal totaalbedrag B1-investeringen	Maximaal bedrag per B1-investering
Watersysteembeheer	€ 3.000.000	€ 350.000
Zuiveringsbeheer	€ 10.000.000	€ 1.000.000
Totaal B1 2023	€ 13.000.000	

Het betreft onderstaande B1-investeringen voor waterzuiveringsbeheer:

- Renoveren rioolgemaal Keldonk/Mariaheide
- Renoveren rioolgemaal Mariahout
- Renoveren rioolgemaal Oploo
- Renoveren rioolgemaal Westerbeek
- Renoveren rioolgemaal 't Snepke

Voor bovengenoemde B1-investeringen geldt dat via deze Programmabegroting het algemeen bestuur goedkeuring wordt gevraagd voor autorisatie door het dagelijks bestuur van deze investeringen ten behoeve van watersysteembeheer, waterzuiveringsbeheer en de algemene dienst.

2. Autorisatie door het dagelijks bestuur van het krediet Vervanging vervoermiddelen en gereedschappen 2023;

Omschrijving project	Totale netto-investeringsbedrag	Netto-uitgaven 2023
Vervanging vervoermiddelen en gereedschappen	€ 1.184.000	€ 1.184.000
Totaal bedrijfsvoering	€ 1.184.000	€ 1.184.000

Het algemeen bestuur is geïnformeerd dat de vervoermiddelen al vooruitlopend op de vaststelling van het krediet zijn besteld. De leveringstijden van vervoermiddelen zijn door de wereldwijde chiptekorten en verstoring van de distributieketens opgelopen tot minstens 12 maanden. Door de bestelling van vervoermiddelen te vervroegen kan de noodzakelijke vervanging van vervoermiddelen in 2023 veiliggesteld worden.

3. De kredietaanvraag voor het betalen van de jaarlijkse bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma 2023.

Omschrijving project	Totale netto-investeringsbedrag	Netto-uitgaven 2023
HWBP-bijdrage spoedwet	€ 6.464.000	€ 6.464.000
Totaal overige	€ 6.464.000	€ 6.464.000

's-Hertogenbosch, 18 november 2022

Het dagelijks bestuur voornoemd,

De secretaris,

De dijkgraaf,

Pieter Sennema

Mario Jacobs

Bijlage 1: Programmabegroting 2023 ten opzichte van Voorjaarsnota 2022

bedragen x € 1						
	J2021	B2022	VJN2022	B2023	afwijking	% afw.
Kapitaallasten	35.793.944	35.628.579	36.283.846	37.013.378	729.532	2,0%
Personeelslasten	39.170.978	40.808.887	43.298.104	42.457.372	-840.733	-2,0%
Goederen en diensten	63.206.029	66.696.445	72.487.400	74.015.991	1.528.591	2,1%
Reserveringen/onvoorzien	178.591	308.868	308.868	458.117	149.249	32,6%
Totaal uitgaven	138.349.542	143.442.779	152.378.218	153.944.857	1.566.639	1,0%
Opbrengsten	10.617.241	9.887.997	10.375.999	11.663.896	1.287.897	11,0%
Saldo lasten en baten	127.732.301	133.554.782	142.002.219	142.280.961	278.742	0,2%
Watersysteembeheer						
	J2021	B2022	VJN2022	B2023	afwijking	% afw.
Kapitaallasten	16.053.628	15.932.049	17.103.657	17.715.490	611.833	3,5%
Personeelslasten	27.215.375	28.056.566	29.730.612	28.922.911	-807.700	-2,8%
Goederen en diensten	32.119.070	33.176.505	35.330.722	35.152.812	-177.910	-0,5%
Reserveringen/onvoorzien	106.450	158.868	158.868	308.117	149.249	48,4%
Totaal uitgaven	75.494.524	77.323.988	82.323.859	82.099.331	-224.528	-0,3%
Opbrengsten	5.306.463	3.036.559	3.236.559	2.857.984	-378.574	-13,2%
Saldo lasten en baten	70.188.060	74.287.429	79.087.300	79.241.346	154.046	0,2%
Waterzuiveringsbeheer						
	J2021	B2022	VJN2022	B2023	afwijking	% afw.
Kapitaallasten	19.740.316	19.696.530	19.180.189	19.297.887	117.698	0,6%
Personeelslasten	11.955.603	12.752.321	13.567.493	13.534.460	-33.032	-0,2%
Goederen en diensten	31.086.959	33.519.940	37.156.677	38.863.179	1.706.501	4,4%
Reserveringen/onvoorzien	72.140	150.000	150.000	150.000	0	0,0%
Totaal uitgaven	62.855.018	66.118.791	70.054.359	71.845.527	1.791.167	2,5%
Opbrengsten	5.310.778	6.851.438	7.139.440	8.805.911	1.666.471	18,9%
Saldo lasten en baten	57.544.241	59.267.353	62.914.919	63.039.615	124.696	0,2%
Totaal generaal	127.732.301	133.554.782	142.002.219	142.280.961	278.742	0,2%

Bijlage 2: Specificatie afwijkingen ten opzichte van Voorjaarsnota 2022

Kostensoort	Toelichting afwijkingen	V / N	Bedragen * € 1
Nettolasten Voorjaarsnota 2022			142.002.219
Kapitaallasten	De hogere lasten zijn ontstaan doordat het renteomslagpercentage is gestegen van 1,7% naar 1,82%. Het verschil tussen watersysteembeheer (+ € 611.800) en zuiveringsbeheer (+ € 117.700), per saldo afgerond (€ 729.500), is groot en wordt vooral verklaard doordat de afschrijvingslasten voor watersysteembeheer hoger uitgevallen zijn. Bij het opstellen van de VJN was de jaarrekening nog niet definitief en was op deze hogere lasten onvoedende zicht.		
	Saldo kapitaallasten	N	729.532
Personeelslasten	Het voordeel op de personeelslasten is bijna alleen voor rekening van watersysteem (€ 807.800). Na de VJN is de stelpostvacaturevoordeel verwerkt en is er ook rekening gehouden met 5 FTE extra voor het HWBP (inclusief de geactiveerde uren). Per saldo een daling t.o.v. de VJN 2022.		
	Saldo personeelslasten	V	-840.733
Goederen en diensten van derden	Watersysteembeheer Allereerst is vanuit de VJN 2022 naar de begroting 2023 het inflatiepercentage verhoogd van 2,4% naar 3,9%. Dat de kosten t.o.v. de VJN 2022 dalen heeft te maken met het budget voor aanleg en onderhoud van waterkeringen dat afneemt met € 180.000. Daarnaast zijn enkele budgetten als gevolg van actualisatie neerwaarts bijgesteld.		
	Saldo goederen en diensten watersysteembeheer	V	-177.910
	Waterzuiveringsbeheer Ook de budgetten van de goederen en diensten zijn hoger geworden door een doorrekenen met een hoger inflatiepercentage. Daarnaast zijn enkele budgetten verhoogd als gevolg van actualisatie van recente prijzen. Hulpstoffen (chemicaliën en poederkool) voor het zuiveringsproces vallen duurder uit; de bijdrage aan SNB neemt toe als gevolg van de hogere energieprijzen. De kosten voor onderhoud van de transportstelsels, zuiveringen en slibverwerkingsinstallaties vallen hoger uit. Een aantal van de hogere kosten hangen samen met de hogere opbrengsten die voor de verkoop van biogas worden ontvangen.		
	Saldo goederen en diensten waterzuiveringsbeheer	N	1.706.501
Reserveringen / onvoorzien	Rente toevoeging aan de reserves valt t.o.v. Voorjaarsnota 2022 hoger uit:	N	149.249
Opbrengsten	Watersysteembeheer De baten vallen vooral lager uit doordat een incidentele baat (IRM-Pilot HoWaBO ad. € 375.000) uit de begroting 2022 niet was gecorrigeerd in de VJN 2022.		
	Saldo opbrengsten watersysteembeheer	N	378.574
	Waterzuiveringsbeheer De extra opbrengsten hangen vooral samen met de actualisatie van de opbrengst van de verkoop van biogas. De prijs van gas is na de VJN 2022 aanzienlijk gestegen. Vanaf 2023 zijn, door de gestegen prijzen op de elektriciteitsmarkt, geen opbrengsten voor SDE-subsidie meer begroot.		
	Saldo opbrengsten waterzuiveringsbeheer	V	-1.666.471
Totaal generaal van de afwijkingen			278.742
Nettolasten Programmabegroting 2023			142.280.961

V = voordelig ten opzichte van Voorjaarsnota 2022

N = nadelig ten opzichte van Voorjaarsnota 2022

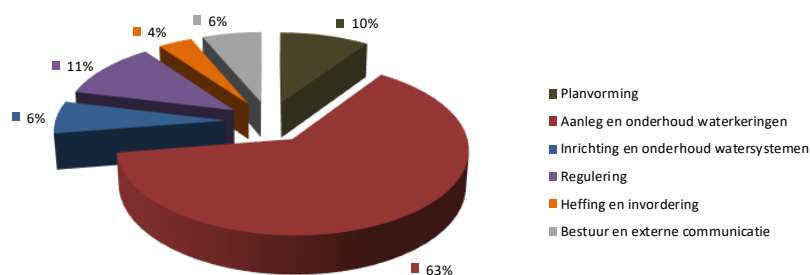
Bijlage 3: Begroting naar beleidsvelden

Waterveiligheid

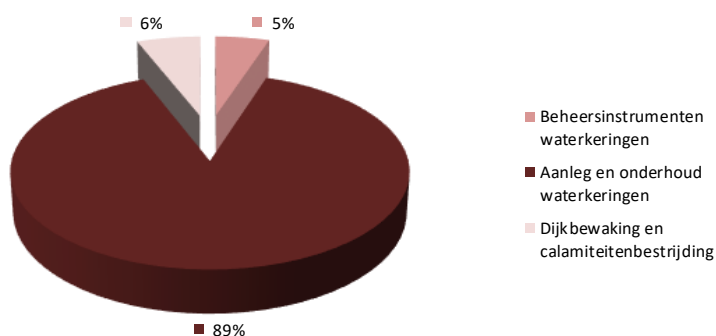
Tabel 39: Begroting naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Begroting 2023				Begroting 2022		Rekening 2021	
	Kosten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Water-zuiverings-beheer					
Planvorming	1.614	1.614		9,6%	1.540	9,4%	1.443	9,7%
Beheersinstrumenten waterkeringen	540	540			520		312	
Aanleg en onderhoud waterkeringen	9.419	9.419			9.231		8.088	
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	636	636			450		894	
Aanleg en onderhoud waterkeringen	10.595	10.595		62,9%	10.201	62,6%	9.294	62,3%
Inrichting en onderhoud watersystemen	1.060	1.060		6,3%	1.017	6,2%	1.256	8,4%
Regulering (handhaving en vergunningverlening)	1.876	1.876		11,1%	1.858	11,4%	1.660	11,1%
Heffing en invordering	620	620		3,7%	727	4,5%	682	4,6%
Bestuur en externe communicatie	1.087	1.087		6,5%	1.009	6,2%	969	6,5%
Dekkingsmiddelen	-18	-18		-0,1%	-48	-0,3%	-385	-2,6%
TOTAAL	16.835	16.835		100,0%	16.304	100,0%	14.919	100,0%

Grafiek 10: % aandeel kosten per beleidsveld (watersysteembeheer)

Grafiek 11: Het beleidsveld Aanleg en onderhoud waterkeringen gesplitst naar beleidsproducten

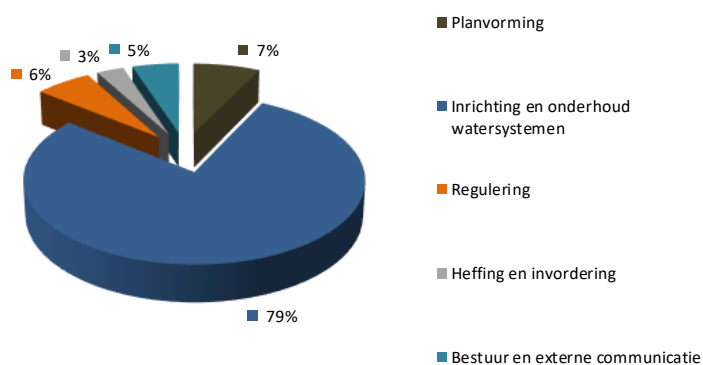

Klimaatbestendig en gezond watersysteem

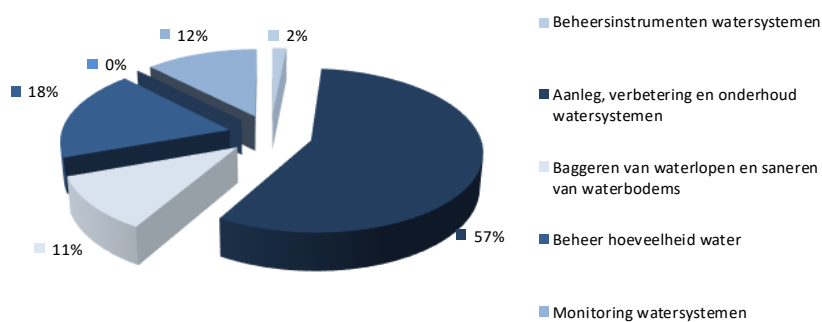
Tabel 40: Begroting naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Begroting 2023				Begroting 2022		Rekening 2021	
	Kosten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer						
Planvorming	4.569	4.569		7,2%	4.345	7,4%	4.329	7,9%
Beheersinstrumenten watersystemen	773	773			825		822	
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	28.230	28.230			25.999		24.800	
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	5.478	5.478			5.103		5.365	
Beheer hoeveelheid water	9.013	9.013			8.000		8.318	
Calamiteitenbestrijding watersystemen								
Monitoring watersystemen	6.131	6.131			5.525		4.006	
Inrichting en onderhoud watersystemen	49.624	49.624		78,6%	45.452	77,4%	43.310	78,6%
Regulering	3.897	3.897		6,2%	3.875	6,6%	3.661	6,6%
Heffing en invordering	1.860	1.860		2,9%	2.181	3,7%	2.045	3,7%
Bestuur en externe communicatie	3.262	3.262		5,2%	3.027	5,2%	2.908	5,3%
Dekkingsmiddelen	-53	-53		-0,1%	-144	-0,2%	-1.154	-2,1%
TOTAAL	63.158	63.158		100,0%	58.736	100,0%	55.099	100,0%

Grafiek 12: % aandeel kosten per beleidsveld (watersysteembeheer)

Grafiek 13: Het beleidsveld Inrichting en onderhoud watersystemen gesplitst naar beleidsproducten

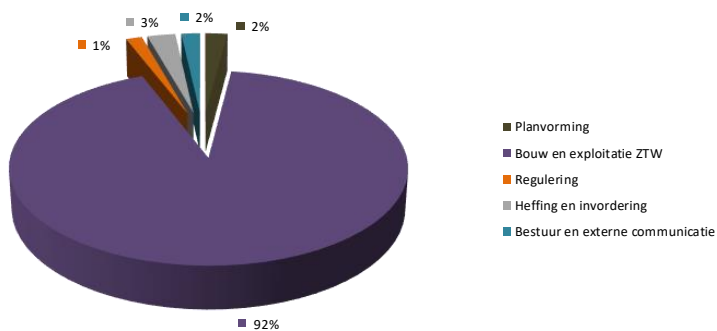

Schoon water

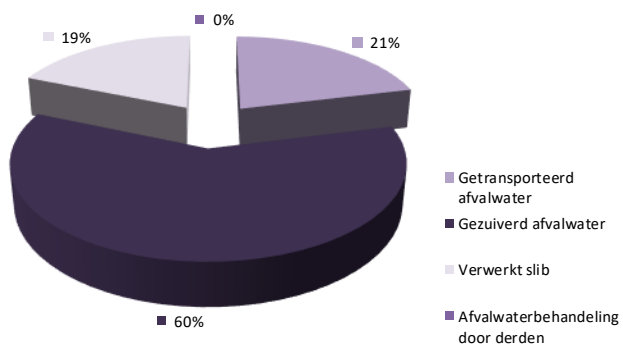
Tabel 41: Begroting naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Begroting 2023				Begroting 2022		Rekening 2021	
	Kosten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Water-zuiverings-beheer					
Planvorming	1.314		1.314	2,1%	1.383	2,3%	738	1,3%
Getransporteerd afvalwater	12.295		12.295		11.843		10.352	
Gezuiverd afvalwater	34.912		34.912		30.266		31.371	
Verwerkt slib	10.899		10.899		12.776		11.022	
Afvalwaterbehandeling door derden								
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	58.106		58.106	92,0%	54.885	92,4%	52.745	92,5%
Regulering (handhaving en vergunningverlening)	953		953	1,5%	997	1,7%	740	1,3%
Heffing en invordering	1.667		1.667	2,6%	1.900	3,2%	1.671	2,9%
Bestuur en externe communicatie	1.807		1.807	2,9%	1.405	2,4%	1.528	2,7%
Dekkingsmiddelen	-694		-694	-1,1%	-1.190	-2,0%	-415	-0,7%
TOTAAL	63.153		63.153	100,0%	59.380	100,0%	57.006	100,0%

Grafiek 14: % aandeel kosten per beleidsveld (waterzuiveringsbeheer)

Grafiek 15: Het beleidsveld Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken gesplitst naar beleidsproducten

Bijlage 4: Projecten naar programma's

Waterveiligheid

Nr. PJB	Srt. Inv.	Omschrijving investering	%aandeel in programma	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in totaal opbrengsten / subsidies	Aandeel in totaal netto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in subs/ink investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2024	Aandeel in netto-investering 2025	Aandeel in netto-investering 2026	Aandeel in netto-investering 2027	Aandeel in netto-investering 2028	
6	A	VTW Gebiedsontw Oostelijk Langstraat	100%	593.000	-	593.000	378.684	-	378.684	203.883	-	-	-	-	
7	A	Gebiedsplan Raam	30%	5.216.750	1.372.200	3.844.550	1.662.103	675.826	986.277	396.474	83.067	-75.000	-22.166	-	
8	A	Aa dal Noord	10%	61.000	-	61.000	7.500	-	7.500	15.000	20.617	-	-	-	
25	A	HWBP Bijdrage 2022	100%	7.070.000	-	7.070.000	-	-	-	-	-	-	-	-	
208	A	20 kunstwerken regionale kering	100%	2.600.000	-400.000	3.000.000	750.000	-	750.000	498.800	-	-	-	-	
209	A	2e uitvoeringsprog wateroverl	100%	1.450.000	-	1.450.000	131.735	-	131.735	-	-	-	-	-	
210	A	Smakterbroek	20%	91.000	54.000	37.000	-	19.320	-19.320	-	-	-	-	-	
219	A	HWBP Ravenstein Lith Planuitwerking	100%	26.691.000	24.834.182	1.856.818	4.213.398	3.974.507	238.891	-	-	-	-	-	
219	A	HWBP Ravenstein Lith Uitvoering	100%	5.000.000	-	5.000.000	3.250.000	-	3.250.000	-	-	-	-	-	
241	A	HWBP Cuijk Ravenstein Verkenning	100%	7.375.000	6.640.000	735.000	300.000	1.059.750	-759.750	-	-	-	-	-	
241	A	HWBP Cuijk Ravenstein Planuitvoering	100%	3.700.000	3.330.000	370.000	2.950.000	3.330.000	-380.000	-	-	-	-	-	
267	A	Vervangen greenbox auto stuwen	50%	675.000	-	675.000	5.000	-	5.000	-	-	-	-	-	
293	A	Int aanpak Oeffeltse Raam	100%	4.100.000	3.200.000	900.000	3.557.087	-	3.557.087	-1.500.000	-1.657.990	-	-	-	
303	A	Uitbr meetnet data OMDISK	31%	1.489.550	783.215	706.335	337.447	114.700	222.747	125.664	-66.241	-	-	-	
306	A	Regionale kering Aa Afleidkanaal	100%	50.000	-	50.000	5.554	-	5.554	-	-	-	-	-	
312	A	HWBP Maashees Boxmeer	100%	125.000	-	125.000	17.909	-	17.909	-	-	-	-	-	
347	A	Herstellen damwanden Crevecoeur	100%	50.000	-	50.000	-	-	-	-	-	-	-	-	
357	A	Vervanging LM door LMX	50%	680.000	-	680.000	543.198	-	543.198	-	-	-	-	-	
362	A	Maatregelen bevers Empel	100%	330.000	-	330.000	130.000	-	130.000	-	-	-	-	-	
Totaal A-investeringen				67.347.300	39.813.597	27.533.703	18.239.614	9.174.103	9.065.511	-260.179	-1.620.548	-75.000	-22.166	-	
6	B2	VTW Gebiedsontw Oostelijk Langstraat	100%	150.000	-	150.000	-	-	-	150.000	-	-	-	-	
7	B2	Gebiedsplan Raam	30%	7.534.396	3.560.504	3.973.892	88.174	-	88.174	-768.855	1.678.995	2.926.429	49.148	-	
8	B2	Aa dal Noord	10%	1.936.000	986.500	949.500	50.000	-	50.000	50.000	70.000	729.500	-	-	
25	B2	HWBP bijdrage meerjarig	100%	59.162.550	-	59.162.550	6.464.000	-	6.464.000	6.565.000	6.464.000	7.474.000	7.676.000	7.777.000	
219	B2	HWBP Ravenstein Lith Planuitwerking	100%	750.000	675.000	75.000	250.000	225.000	25.000	25.000	25.000	-	-	-	
219	B2	HWBP Ravenstein Lith Uitvoering	100%	130.900.000	122.310.000	8.590.000	19.250.000	21.825.000	-2.575.000	3.721.700	3.721.700	3.721.600	-	-	
241	B2	HWBP Cuijk Ravenstein Verkenning	100%	750.000	675.000	75.000	250.000	225.000	25.000	25.000	25.000	-	-	-	
241	B2	HWBP Cuijk Ravenstein Planuitvoering	100%	15.051.000	13.545.900	1.505.100	2.558.000	2.302.200	255.800	668.300	581.000	-	-	-	
293	B2	Int aanpak Oeffeltse Raam	100%	2.000.000	-	2.000.000	1.000.000	-	1.000.000	700.000	300.000	-	-	-	
306	B2	Regionale kering Aa Afleidkanaal	100%	850.000	-	850.000	850.000	-	850.000	-	-	-	-	-	
347	B2	Herstellen damwanden Crevecoeur	100%	800.000	-	800.000	799.382	-	799.382	-	-	-	-	-	
Totaal B2-investeringen				219.883.946	141.752.904	78.131.042	31.559.556	24.577.200	6.982.356	11.136.145	12.845.695	14.192.029	8.454.648	7.777.000	2.160.000
241	C	HWBP Cuijk Ravenstein Uitvoering	100%	87.860.000	78.975.000	8.885.000	-	-	-	-	2.250.000	2.200.000	2.275.000	2.160.000	
288	C	Oplossen knelpunt robuust watersysteem Beekgraaf	50%	242.500	-	242.500	39.737	-	39.737	202.764	-	-	-	-	
305	C	Restopgave knelpunt wateroverlast Drunen noordwest (H14)	100%	1.100.000	500.000	600.000	200.000	100.000	100.000	500.000	-	-	-	-	
354	C	HWBP Lith Bokhoven	100%	164.500.000	148.050.000	16.450.000	2.500.000	2.700.000	-200.000	267.000	250.000	540.000	553.000	14.540.000	
359	C	Herstel Bruggen landgoed Eyckenlust Beek en Donk	100%	1.600.000	-	1.600.000	200.000	-	200.000	1.400.000	-	-	-	-	
364	C	HWBP Doeveren Verkenning/Planuitwerking	100%	2.650.000	2.322.000	328.000	2.000.000	-	2.000.000	-1.872.000	-	-	-	-	
364	C	HWBP Doeveren Uitvoering	100%	24.500.000	22.050.000	2.450.000	-	-	-	1.800.000	650.000	-	-	-	
370	C	Zelfstandige knelpunten wateroverlast 3 NBW-toetsing	100%	7.000.000	-	7.000.000	1.000.000	-	1.000.000	3.000.000	500.000	500.000	-	-	
371	C	Hoogwateraanpak 's Hertogenbosch en omgeving	100%	60.000.000	45.000.000	15.000.000	2.000.000	1.500.000	500.000	5.000.000	7.000.000	-	2.500.000	-	
Totaal C-investeringen				349.452.500	296.897.000	52.555.500	7.939.737	4.300.000	3.639.737	10.297.764	10.650.000	3.240.000	5.328.000	16.700.000	16.700.000
Totaal				636.683.746	478.463.501	158.220.245	57.738.907	38.051.303	19.687.604	21.173.730	21.875.147	17.357.029	13.760.482	24.477.000	24.477.000

Klimaatbestendig en gezond watersysteem: Voldoende water en omgaan met weersextremen

Nr. PJB	Srt. inv.	Omschrijving investering	% aandeel in programma	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in totaal opbrengsten / subsidies	Aandeel in totaal netto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in subs/ink investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2024	Aandeel in netto-investering 2025	Aandeel in netto-investering 2026	Aandeel in netto-investering 2027	Aandeel in netto-investering 2028
7	A	Gebiedsplan Raam	20%	3.477.834	914.800	2.563.034	1.108.069	450.551	657.518	264.316	55.378	-50.000	-14.777	-
51	A	Uitvoeringsp Noordervaart/Peelkanaal	100%	14.698.000	2.538.000	12.160.000	5.532.084	-	5.532.084	-	-	-	-	-
53	A	Baggeren Hertogswetering	100%	2.750.000	-	2.750.000	1.834.754	-	1.834.754	-	-	-	-	-
210	A	Smakterbroek	30%	136.500	81.000	55.500	-	28.980	-28.980	-	-	-	-	-
212	A	GGOR Goorloop Snelle Loop	100%	3.476.000	1.218.000	2.258.000	300.000	200.000	100.000	660.317	-293.520	-	-	-
213	A	GGOR St Anthonis Boxmeer	100%	3.265.000	-	3.265.000	476.949	-	476.949	-	-	-	-	-
231	A	Aanp hoogwaterafv sluis 0	100%	3.500.000	-	3.500.000	1.400.000	-	1.400.000	1.000.000	150.169	-	-	-
240	A	Aanp complexe krappe duikers	100%	560.000	-	560.000	-	-	-	-	-	-	-	-
267	A	Vervangen greenbox auto stuwen	50%	675.000	-	675.000	5.000	-	5.000	-	-	-	-	-
275	A	NNP Wijboschbroek	100%	555.000	325.000	230.000	324.173	-	324.173	-	-	-	-	-
291	A	Spuiwerken sluis 8 en 9	100%	1.920.000	-	1.920.000	-	-	-	-	-	-	-	-
296	A	NNP Sang en Goorkens	100%	325.000	160.000	165.000	-	-	-	-	-	-	-	-
301	A	LTAP Gemaal Grensweg	100%	130.000	-	130.000	69.199	-	69.199	-	-	-	-	-
301	A	LTAP Gemaal Herpt	100%	131.000	-	131.000	70.199	-	70.199	-	-	-	-	-
301	A	LTAP Gemaal De Brand	100%	345.000	-	345.000	243.665	-	243.665	-	-	-	-	-
301	A	LTAP Gemaal Keent	100%	119.000	-	119.000	62.252	-	62.252	-	-	-	-	-
301	A	LTAP Gemaal Kleine Wetering	100%	252.000	-	252.000	150.665	-	150.665	-	-	-	-	-
302	A	Natuur Klimaat ws Maashorst	75%	225.000	-	225.000	75.000	-	75.000	73.684	-	-	-	-
303	A	Uitbr meetnet data OMDISK	69%	3.315.450	1.743.286	1.572.164	751.092	255.300	495.792	279.703	-147.440	-	-	-
304	A	Optim automatisering watersysteem	100%	1.750.000	875.000	875.000	396.149	-	396.149	-	-	-	-	-
357	A	Vervanging LM door LMX	50%	680.000	-	680.000	543.198	-	543.198	-	-	-	-	-
		Totaal A-investeringen		42.285.784	7.855.086	34.430.698	13.342.447	934.831	12.407.617	2.278.020	-235.413	-50.000	-14.777	-
7	B2	Gebiedsplan Raam	20%	5.022.931	2.373.669	2.649.261	58.783	-	58.783	-512.570	1.119.330	1.950.953	32.765	-
231	B2	Aanp hoogwaterafv sluis 0	100%	550.000	-	550.000	-	-	-	-	550.000	-	-	-
275	B2	NNP Wijboschbroek	100%	4.485.000	3.435.000	1.050.000	-	-	-	235.000	815.000	-	-	-
296	B2	NNP Sang en Goorkens	100%	1.355.000	680.000	675.000	705.000	340.000	365.000	-	-	-	-	-
301	B2	Vervangingsinvesteringen t.b.v. Waterbeheersingsgemalen (LTAP)	100%	4.723.000	-	4.723.000	1.376.500	-	1.376.500	1.200.000	1.200.000	946.500	-	-
302	B2	Natuur Klimaat ws Maashorst	75%	602.250	96.000	506.250	-	-	-	150.000	54.000	302.250	-	-
		Totaal B2-investeringen		16.738.181	6.584.669	10.153.511	2.140.283	340.000	1.800.283	1.072.430	3.738.330	3.199.703	32.765	-
287	C	Watergang de Run Beekveld	100%	300.000	-	300.000	300.000	-	300.000	-	-	-	-	-
356	C	Aanpassing Astense Aa tbv aanvoer vanuit Noordervaart	100%	270.000	-	270.000	200.000	-	200.000	-	-	-	-	-
358	C	Afronding Beekherstel Peelseloop Benedenloop	50%	430.000	-	430.000	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-
361	C	Beekmonding Gewande en vismigratiemigratieknelpunten Lithse Polder	100%	1.150.000	575.000	575.000	-	-	-	575.000	-	-	-	-
363	C	Verleggen en ontluizen Oplooische Molenbeek door Oploo (400m) en waterlo	100%	325.000	-	325.000	325.000	-	325.000	-	-	-	-	-
365	C	Optimalisatie watersysteem stroomgebied Roode Wetering (extra onderhouds	100%	1.030.000	-	1.030.000	260.000	-	260.000	260.000	260.000	-	-	-
366	C	Renovatie/vervanging Gemaal Berkeneindje	100%	275.000	-	275.000	275.000	-	275.000	-	-	-	-	-
367	C	Uitvoeringsprogramma waterconserving	100%	5.000.000	2.500.000	2.500.000	500.000	750.000	-250.000	1.000.000	1.250.000	250.000	250.000	-
375	C	Vervangingsinvesteringen t.b.v. stuwen watersysteem (LTAP)	100%	1.100.000	-	1.100.000	100.000	-	100.000	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
376	C	Wegwerken baggerachterstand 2022-2027	100%	7.000.000	-	7.000.000	1.400.000	-	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000	-
		Totaal C-investeringen		16.880.000	3.075.000	13.805.000	3.760.000	750.000	3.010.000	3.435.000	3.110.000	1.850.000	1.850.000	200.000
		Totaal		75.903.964	17.514.755	58.389.209	19.242.730	2.024.831	17.217.899	6.785.450	6.612.917	4.999.703	1.867.988	200.000

Klimaatbestendig en gezond watersysteem: Gezond en natuurlijk water

Nr. PJB	Srt. inv.	Omschrijving investering	% aandeel in programma	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in totaal opbrengsten / subsidies	Aandeel in totaal netto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in subs/ink investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2024	Aandeel in netto-investering 2025	Aandeel in netto-investering 2026	Aandeel in netto-investering 2027	Aandeel in netto-investering 2028
5	A	Blauwe Poort Fase 2	100%	194.000	-	194.000	110.000	-	110.000	-	-	-	-	-
6	A	EVZ Baardwijkse Overlaat	100%	185.500	-	185.500	185.500	-	185.500	-	-	-	-	-
6	A	EVZ Voordijk	100%	85.000	-	85.000	85.000	-	85.000	-	-	-	-	-
7	A	Gebiedsplan Raam	50%	8.694.584	2.287.000	6.407.584	2.770.172	1.126.377	1.643.795	660.791	138.445	-125.000	-36.943	-
8	A	Aa dal Noord	90%	549.000	-	549.000	67.500	-	67.500	135.000	185.550	-	-	-
12	A	BHS Esperloop IGP Bakel Milheeze	100%	2.350.000	75.000	2.275.000	-	-	-	-	-	-	-	-
76	A	Aa dal Zuid	100%	16.700.000	3.000.000	13.700.000	2.000.000	222.029	1.777.971	1.007.805	-	-	-	-
86	A	IGP Maasheggen	100%	850.000	400.000	450.000	222.537	100.000	122.537	-199.996	-	-	-	-
95	A	EVZ Tranche Beneden Aa	100%	7.995.500	3.769.371	4.226.129	5.174.559	3.769.371	1.405.188	-	-	-	-	-
99	A	EVZ Grote Wetering	100%	1.892.000	973.000	919.000	1.456.946	973.000	483.946	-	-	-	-	-
210	A	Smakterbroek	50%	227.500	135.000	92.500	-	48.300	-48.300	-	-	-	-	-
210	A	Campagnebeek	100%	650.000	316.000	334.000	-	-	-	201.200	-	-	-	-
234	A	Uitvoeringsprogramma Gulden Land	100%	4.475.000	2.321.000	2.154.000	3.480.000	700.000	2.780.000	995.000	-	-	-	-
239	A	Clusteraanpak NVO/Robuust watersyste	100%	1.350.000	400.000	950.000	606.387	400.000	206.387	-	-	-	-	-
300	A	Astense Aa Fase 3	100%	1.741.000	1.049.044	691.956	942.799	1.049.044	-106.245	-	-	-	-	-
300	A	EVZ Soeloop	100%	853.000	454.854	398.146	576.994	454.854	122.140	-	-	-	-	-
300	A	EVZ NVO Oude Aa	100%	2.048.000	1.117.402	930.598	1.352.350	1.117.402	234.948	-	-	-	-	-
302	A	Natuur Klimaat ws Maashorst	25%	75.000	-	75.000	25.000	-	25.000	24.561	-	-	-	-
		Totaal A-investeringen		50.915.084	16.297.671	34.617.413	19.055.744	9.960.377	9.095.367	2.824.361	323.995	-125.000	-36.943	-
5	B2	Blauwe Poort Fase 2	100%	8.400.000	4.200.000	4.200.000	2.556.000	1.220.000	1.336.000	2.864.000	-	-	-	-
5	B2	Blauwe Poort Fase 3	100%	1.000.000	500.000	500.000	-	-	-	-	500.000	-	-	-
7	B2	Gebiedsplan Raam	50%	12.557.327	5.934.174	6.623.153	146.957	-	146.957	-1.281.425	2.798.325	4.877.382	81.914	-
8	B2	Aa dal Noord	90%	17.424.000	8.878.500	8.545.500	450.000	-	450.000	450.000	450.000	630.000	6.565.500	-
76	B2	Aa dal Zuid	100%	19.750.000	7.250.000	12.500.000	-	-	-	650.000	350.000	9.500.000	500.000	1.500.000
234	B2	Uitvoeringsprogramma Gulden Land	100%	1.075.000	-	1.075.000	-	-	-	-	1.075.000	-	-	-
239	B2	NVO programma 2022-2027 (voorheen Robuust watersysteem NVO)	100%	9.900.000	4.950.000	4.950.000	1.100.000	550.000	550.000	1.200.000	1.300.000	1.150.000	750.000	-
302	B2	Natuur Klimaat ws Maashorst	25%	200.750	32.000	168.750	-	-	-	50.000	18.000	100.750	-	-
		Totaal B2-investeringen		70.307.077	31.744.674	38.562.403	4.252.957	1.770.000	2.482.957	3.932.576	6.491.325	16.258.132	7.897.414	1.500.000
216	C	EVZ Meerkensloop	100%	900.000	600.000	300.000	400.000	200.000	200.000	50.000	-	-	-	-
237	C	Groene oevers Stads Aa Den Bosch	100%	525.000	250.000	275.000	-	-	-	525.000	-	-	-250.000	-
272	C	NZ79: Goorloop Keldonk / Bakelse Beemden	100%	265.000	-	265.000	265.000	-	265.000	-	-	-	-	-
280	C	Gebiedsontwikkeling Heieindsche loop	100%	300.000	150.000	150.000	300.000	150.000	150.000	-	-	-	-	-
288	C	Oplossen knelpunt robuust watersysteem Beekgraaf	50%	242.500	-	242.500	39.737	-	39.737	202.764	-	-	-	-
308	C	Groene Punt	100%	250.000	-	250.000	200.000	-	200.000	50.000	-	-	-	-
310	C	Peelseloop / Sijpseloop: restopgave NVO	100%	100.000	-	100.000	100.000	-	100.000	-	-	-	-	-
311	C	Snelleloop-Middenloop: restopgave NVO en vispassages	100%	100.000	-	100.000	100.000	-	100.000	-	-	-	-	-
355	C	EVZ Lage Raam deeltraject Wanroij	100%	144.500	-	144.500	144.500	-	144.500	-	-	-	-	-
355	C	EVZ en NVO Oploesche Molenbeek	100%	165.000	123.750	41.250	165.000	123.750	41.250	-	-	-	-	-
358	C	Afronding Beekherstel Peelseloop Benedenloop	50%	430.000	-	430.000	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-
368	C	EVZ - KRW Hoefgraaf	100%	240.000	120.000	120.000	-	-	-	120.000	-	-	-	-
		Totaal C-investeringen		3.662.000	1.243.750	2.418.250	2.114.237	473.750	1.640.487	827.764	120.000	-	-250.000	-
		Totaal		124.884.161	49.286.095	75.598.066	25.422.937	12.204.127	13.218.811	7.584.700	6.935.320	16.133.132	7.610.471	1.500.000

Schoon water

Nr. PJB	Srt. inv.	Omschrijving investering	% aandeel in programma	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in totaal opbrengsten / subsidies	Aandeel in totaal netto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in subs/ink investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2024	Aandeel in netto-investering 2025	Aandeel in netto-investering 2026	Aandeel in netto-investering 2027	Aandeel in netto-investering 2028
115	A	Renoveren rwzi Den Bosch	100%	66.850.000	-	66.850.000	500.000	-	500.000	5.037.943	-	-	-	-
131	A	Renoveren rioolgemaal Keldonk/Mariaheide	100%	60.000	-	60.000	-	-	-	-	-	-	-	-
147	A	Renoveren rioolgemaal Westerbeek	100%	45.000	-	45.000	-	-	-	-	-	-	-	-
149	A	Renoveren stamriool Oss	100%	18.610.000	-	18.610.000	476.650	-	476.650	-	-	-	-	-
175	A	Renovatie en kwaliteitsverbetering rwzi Oijen	100%	87.000.000	-	87.000.000	20.000.000	-	20.000.000	24.000.000	16.000.000	10.803.770	250.000	-
244	A	Datagestuurde waterketen	100%	3.450.000	-	3.450.000	690.000	-	690.000	690.000	690.000	690.000	-	-
255	A	Uitbreiding verwerkingscapaciteit rwzi Land van Cuijk	100%	2.000.000	-	2.000.000	1.379.328	-	1.379.328	-	-	-	-	-
263	A	Renoveren rioolgemaal Cuijk Sportpark	100%	1.300.000	-	1.300.000	791.443	-	791.443	-	-	-	-	-
276	A	Grootschalige realisatie van zonneweides	100%	19.000.000	-	19.000.000	3.500.000	-	3.500.000	2.000.000	-	-	-	-
276	A	Zonneweide rwzi Dinther fase 2	100%	4.580.000	-	4.580.000	-	-	-	500.000	4.080.000	-	-	-
286	A	Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel	100%	3.700.000	-	3.700.000	2.581.273	-	2.581.273	-	-	-	-	-
303	A	Optimalisatie Meetnetten en Data management in Systeem en Keten (OMDISK)	100%	1.380.000	340.000	1.040.000	345.000	85.000	260.000	442.306	-85.000	-78.336	-	-
316	A	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Dinther	100%	12.150.000	4.000.000	12.150.000	6.679.349	-	6.679.349	1.500.000	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000
320	A	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Vinkel	100%	1.000.000	-	1.000.000	800.000	-	800.000	-	-	-	-	-
373	A	Windturbines Land van Cuijk	100%	350.000	-	350.000	185.000	-	185.000	95.000	-	-	-	-
374	A	Uitbreiding sliib- en gaslijn rwzi Den Bosch	100%	2.000.000	-	2.000.000	750.000	-	750.000	1.150.000	-	-	-	-
Totaal A-investeringen				223.475.000	4.340.000	223.135.000	38.678.043	85.000	38.593.043	35.415.249	19.975.000	10.705.434	-460.000	-710.000
131	B1	Renoveren rioolgemaal Keldonk/Mariaheide	100%	555.000	-	555.000	500.000	-	500.000	55.000	-	-	-	-
135	B1	Renoveren rioolgemaal Mariahout	100%	700.000	-	700.000	50.000	-	50.000	350.000	300.000	-	-	-
139	B1	Renoveren rioolgemaal Oploo	100%	615.000	-	615.000	300.000	-	300.000	315.000	-	-	-	-
147	B1	Renoveren rioolgemaal Westerbeek	100%	475.000	-	475.000	300.000	-	300.000	175.000	-	-	-	-
334	B1	Renoveren rioolgemaal 't Snekpe	100%	350.000	-	350.000	350.000	-	350.000	-	-	-	-	-
Totaal B1-investeringen				2.695.000	-	2.695.000	1.500.000	-	1.500.000	895.000	300.000	-	-	-
255	B2	Uitbreiding verwerkingscapaciteit rwzi Land van Cuijk	100%	52.800.000	-	52.800.000	1.000.000	-	1.000.000	8.000.000	25.800.000	18.000.000	-	-
316	B2	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Dinther	100%	19.850.000	-	19.850.000	-	-	-	5.050.000	7.000.000	4.800.000	3.000.000	-
320	B2	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Vinkel	100%	10.000.000	-	10.000.000	200.000	-	200.000	7.100.000	2.700.000	-	-	-
373	B2	Windturbines Land van Cuijk	100%	11.000.000	-	11.000.000	-	-	-	-	500.000	5.000.000	5.500.000	-
374	B2	Uitbreiding sliib- en gaslijn rwzi Den Bosch	100%	18.000.000	-	18.000.000	-	-	-	4.850.000	9.000.000	4.150.000	-	-
Totaal B2-investeringen				111.650.000	-	111.650.000	1.200.000	-	1.200.000	25.000.000	45.000.000	31.950.000	8.500.000	-
118	C	Renoveren rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg	100%	1.700.000	-	1.700.000	100.000	-	100.000	1.600.000	-	-	-	-
119	C	Renovatie druktorens Erica	100%	373.000	-	373.000	-	-	-	-	-	-	-	373.000
120	C	Renoveren druktoren Lage Peel	100%	257.000	-	257.000	-	-	-	-	-	-	-	257.000
129	C	Renoveren rioolgemaal Helenaveen	100%	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-	-	400.000	-
132	C	Renoveren rioolgemaal Lierop	100%	300.000	-	300.000	-	-	-	-	-	300.000	-	-
133	C	Renoveren rioolgemaal Liessel	100%	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-	-	400.000	-
136	C	Renoveren rioolgemaal Munnekens Vinkel	100%	800.000	-	800.000	-	-	-	-	-	800.000	-	-
143	C	Renoveren rioolgemaal Venhorst	100%	300.000	-	300.000	-	-	-	-	300.000	-	-	-
144	C	Renoveren rioolgemaal Vianen	100%	235.000	-	235.000	-	-	-	-	-	-	235.000	-
148	C	Renoveren rioolgemaal Fortunaweg	100%	180.000	-	180.000	-	-	-	-	-	180.000	-	-
152	C	Renoveren rioolgemaal Boerdonk	100%	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-	-	400.000	-
183	C	Aqualine rwzi Dinther en Asten	100%	335.000	-	335.000	-	-	-	-	-	335.000	-	-
257	C	Renoveren rioolgemaal Elsendorp	100%	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-	-	400.000	-
258	C	Renoveren rioolgemaal Doeveren	100%	200.000	-	200.000	-	-	-	-	-	-	200.000	-
259	C	Renoveren rioolgemaal Bokhoven	100%	200.000	-	200.000	-	-	-	-	-	-	200.000	-
260	C	Renoveren rioolgemaal Druenen	100%	1.200.000	-	1.200.000	-	-	-	-	-	-	1.200.000	-
271	C	N279 – Herziening leidingknooppunt Wolfspuiten RWZI Aarle-Rixtel	100%	700.000	-	700.000	-	-	-	350.000	350.000	-	-	-

Nr. PJB	Srt. inv.	Omschrijving investering	% aandeel in programma	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in totaal opbrengsten / subsidies	Aandeel in totaal netto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in subs/ink investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2024	Aandeel in netto-investering 2025	Aandeel in netto-investering 2026	Aandeel in netto-investering 2027	Aandeel in netto-investering 2028
313	C	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Aarle-Rixtel	100%	31.000.000	-	31.000.000	1.000.000	-	1.000.000	4.000.000	-	1.000.000	3.000.000	5.000.000
314	C	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Asten	100%	12.000.000	-	12.000.000	-	-	-	-	2.500.000	2.500.000	3.500.000	3.500.000
315	C	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Den Bosch	100%	32.000.000	-	32.000.000	-	-	-	-	-	-	-	9.000.000
317	C	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Land van Cuijk	100%	24.000.000	-	24.000.000	-	-	-	-	-	-	-	6.750.000
319	C	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Oijen	100%	23.000.000	-	23.000.000	-	-	-	-	-	-	-	-
325	C	Renoveren rioolgemaal De Rips	100%	500.000	-	500.000	-	-	-	-	-	-	-	500.000
326	C	Renoveren rioolgemaal Duin	100%	500.000	-	500.000	-	-	-	-	500.000	-	-	-
327	C	Renoveren rioolgemaal Groeningen	100%	300.000	-	300.000	-	-	-	-	-	-	300.000	-
328	C	Renoveren rioolgemaal Kannelust	100%	700.000	-	700.000	-	-	-	-	-	-	700.000	-
329	C	Renoveren rioolgemaal Maashees	100%	500.000	-	500.000	-	-	-	-	-	-	-	500.000
330	C	Renoveren rioolgemaal Overloon	100%	800.000	-	800.000	-	-	-	-	-	-	-	800.000
331	C	Renoveren rioolgemaal Schijndel	100%	1.000.000	-	1.000.000	-	-	-	-	690.000	310.000	-	-
332	C	Renoveren rioolgemaal St. Anthonis	100%	1.300.000	-	1.300.000	-	-	-	-	-	-	1.300.000	-
333	C	Renoveren rioolgemaal Stevensbeek	100%	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-	-	400.000	-
334	C	Renoveren rioolgemaal 't Snekke	100%	1.850.000	-	1.850.000	-	-	-	-	-	-	-	1.850.000
335	C	Renoveren rioolgemaal Vierlingsbeek	100%	700.000	-	700.000	-	-	-	-	-	-	-	700.000
336	C	Renoveren rioolgemaal Vortum Mullem	100%	800.000	-	800.000	-	-	-	-	-	-	-	800.000
337	C	Renoveren rioolgemaal Wachthuis	100%	1.700.000	-	1.700.000	-	-	-	-	-	-	1.700.000	-
338	C	Renoveren rioolgemaal Wanroij	100%	700.000	-	700.000	-	-	-	-	-	-	700.000	-
339	C	Renoveren rioolgemaal Elshout, Heesbeen en Oudheusden	100%	1.254.000	-	1.254.000	-	-	-	-	-	-	1.254.000	-
342	C	Renoveren rioolgemaal Bemmer IV	100%	200.000	-	200.000	-	-	-	-	-	-	-	200.000
343	C	Renoveren rioolgemaal Deurne	100%	2.200.000	-	2.200.000	-	-	-	-	-	-	-	2.200.000
344	C	Renoveren rioolgemaal Lieshout	100%	900.000	-	900.000	-	-	-	-	-	-	-	900.000
345	C	Renoveren rioolgemaal Someren-Heide	100%	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-	-	-	400.000
349	C	Omlaggen TPL Odiliapeel - RG de Peel	100%	1.500.000	-	1.500.000	-	-	-	750.000	750.000	-	-	-
350	C	Omlaggen TPL Vught - Helfheувelweg	100%	2.500.000	-	2.500.000	-	-	-	500.000	1.000.000	1.000.000	-	-
353	C	Renoveren rioolgemaal Heusden	100%	400.000	-	400.000	-	-	-	-	-	400.000	-	-
360	C	Waterfabriek Asten	100%	3.500.000	-	3.500.000	-	-	-	1.750.000	1.750.000	-	-	-
		Totaal C-investeringen		154.984.000	-	154.984.000	1.100.000	-	1.100.000	8.950.000	7.840.000	6.825.000	16.289.000	33.730.000
		Totaal		492.804.000	4.340.000	492.464.000	42.478.043	85.000	42.393.043	70.260.249	73.115.000	49.480.434	24.329.000	33.020.000

Samen, duurzaam, slim en effectief

Nr. PJB	Srt. inv.	Omschrijving investering	% aandeel in programma	Aandeel in totaal bruto-investering	Aandeel in totaal opbrengsten / subsidies	Aandeel in totaal netto-investering	Aandeel in bruto-investering 2023	Aandeel in subs/ink investering 2023	Aandeel in netto-investering 2023	Aandeel in netto-investering 2024	Aandeel in netto-investering 2025	Aandeel in netto-investering 2026	Aandeel in netto-investering 2027	Aandeel in netto-investering 2028
197	A	Vervanging vervoersmiddelen en gereedschap	100%	1.175.000	-	1.175.000	287.854	-	287.854	-	-	-	-	-
245	A	Verkiezingen 2023	100%	725.000	-	725.000	725.000	-	725.000	-	-	-	-	-
248	A	Zaakgericht Werken/Nieuw Zaaksysteem	100%	1.473.000	-	1.473.000	199.805	-	199.805	-	-	-	-	-
Totaal A-investeringen				3.373.000	-	3.373.000	1.212.659	-	1.212.659	-	-	-	-	-
197	B1	Vervanging vervoersmiddelen en gereedschap	100%	5.509.000	-	5.509.000	1.184.000	-	1.184.000	1.430.000	880.000	790.000	690.000	535.000
Totaal B1-investeringen				5.509.000	-	5.509.000	1.184.000	-	1.184.000	1.430.000	880.000	790.000	690.000	535.000
270	C	Maatregelen digitale transformatie	100%	1.270.000	-	1.270.000	520.000	-	520.000	496.662	-	-	-	-
372	C	Aardgasvrij Aa en Maas	100%	3.300.000	-	3.300.000	250.000	-	250.000	1.700.000	1.350.000	-	-	-
Totaal C-investeringen				4.570.000	-	4.570.000	770.000	-	770.000	2.196.662	1.350.000	-	-	-
Totaal				13.452.000	-	13.452.000	3.166.659	-	3.166.659	3.626.662	2.230.000	790.000	690.000	535.000

Bijlage 5: Verbonden partijen

GR Afvalwater Vught met waterschap De Dommel	
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch
Ingangsdatum	1 januari 1995
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aa en Maas ontvangt en behandelt voor waterschap De Dommel het afvalwater van de gemeente Vught op de rwzi 's-Hertogenbosch.
Bestuurlijk belang	Commissie van overleg waarvoor de DB's van beide waterschappen een lid en een plaatsvervangend lid aanwijzen.
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas en De Dommel.
Relatie met programma	Schoon water.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Doelmatige behandeling van het afvalwater dat door de gemeente Vught wordt ingezameld en een optimale benutting van de beschikbare verwerkingscapaciteit op de rwzi 's-Hertogenbosch.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen.

Aquaminerals B.V.	
Vestigingsplaats	Nieuwegein
Ingangsdatum	1 januari 2018
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aquaminerals verzorgt de afzet van grondstoffen die vrijkomen uit het zuiveringsproces. Het gaat hierbij in eerste instantie om cellulose en struviet. Daarnaast vervult ze, om stagnatie in de slibverwerking te voorkomen, vanaf juli 2021 in opdracht van de UvW de regie over de collectieve incidentencapaciteit in slibverwerking van de Nederlandse waterschappen.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder met stemrecht.
Deelnemende partijen	Alle drinkwaterbedrijven in Nederland, waterschappen Aa en Maas, Amstel Gooi en Vecht, Zuiderzeeland en de Hoogheemraadschappen Hollands Noorderkwartier en Stichtse Rijnlanden.
Relatie met programma	Schoon water.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	In het kader van de circulaire economie en duurzaamheid.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Langdurige relatie om ontzorgd te worden bij het afzetten en vermarkten van rest- en grondstoffen. In de beginperiode in het bijzonder gericht op de afzet van struviet en cellulose, op termijn wellicht ook voor andere producten. Toezien op verder acquireren van waterschappen als deelnemer om zodoende in de toekomst groter aanbod (gezamenlijke afzet) en daarmee grotere schaalvoordelen te kunnen bewerkstelligen.

AQUON	
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch
Ingangsdatum	1 juli 2011
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	AQUON verricht laboratoriumonderzoek en heeft als doel te komen tot vergroting van efficiency, vermindering van kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van innovatiekracht.
Bestuurlijk belang	Zetel in het algemeen bestuur en dagelijks bestuur met stemrecht.
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Schieland en Krimpenerwaard, Delfland, Rijnland, Hollandse Delta, Rivierenland en De Stichtse Rijnlanden.
Relatie met programma	Schoon water.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	AQUON verricht laboratoriumwerkzaamheden t.b.v. de kwalitatieve monitoring (KRW) van het watersysteem, de monitoring van de zuiveringsinstallaties en ten behoeve van handhavingsactiviteiten en calamiteiten.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partijen	De bestuurlijke en bedrijfsmatige focus bij AQUON is gericht op een stabiele bedrijfsvoering en verlaging van de kosten. Om dit te bereiken is een nieuwe visie ontwikkeld en een ombouwplan gemaakt. Dit proces wordt door het AB van waterschap Aa en Maas gesteund, waarbij tevens is besloten om de deelname van Aa en Maas in AQUON te continueren. Het AB van AQUON heeft 3 maart 2020 unaniem besloten tot centralisatie van AQUON's laboratoria door middel van nieuwbouw op een centrale locatie. Het streven is om het nieuwe pand te betrekken in 2024. Bij de verdere uitwerking van de huisvestingsplannen is aandacht voor o.a. flexibiliteit en duurzaamheid.

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)	
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch
Ingangsdatum	1 januari 2005
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het BHIC heeft als doel het behartigen van de belangen van de deelnemende partijen bij alle aangelegenheden betreffende de archiefbescheiden en collecties in rijksarchiefbewaarplaats in de provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen.
Bestuurlijk belang	Het AB bestaat uit 8 leden, het DB uit 4 leden waaronder Aa en Maas. Niet alle deelnemers hebben zitting in het bestuur. Wel hebben alle deelnemers de mogelijkheid hun standpunten in te brengen middels het (adviserende) portefeuillehoudersoverleg waarin alle deelnemers zijn vertegenwoordigd.
Deelnemende partijen	Waterschap Aa en Maas, Waterschap De Dommel, het Rijk en diverse Brabantse gemeenten (Bernheze, Boekel, Boxtel, Land van Cuijk, Maashorst, Meierijstad, Oss, Sint-Michielsgestel en Vught). De provincie Noord-Brabant is geen lid van de Gr maar neemt diensten af middels een DVO (dienstverleningsovereenkomst).
Relatie met programma	Bedrijfsvoering.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Beheer van de overgebrachte archiefbescheiden en het toezicht op het beheer van niet-overgebrachte archiefbescheiden.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)	
Vestigingsplaats	Oss
Ingangsdatum	1 juli 2011
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	BSOB verzorgt de heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke heffingen en stelt de WOZ-waarde voor woningen en bedrijfspanden vast.
Bestuurlijk belang	Zetel in het dagelijks bestuur en algemeen bestuur met stemrecht.
Deelnemende partijen	Waterschap Aa en Maas, gemeenten Asten, Bernheze, Boekel, Deurne, Gemert-Bakel, Laarbeek, Maashorst, Oss en Someren.
Relatie met programma	Maatschappelijke rol en bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het behalen van een kwalitatief hoogwaardig en efficiënt niveau van belastingheffing en -invordering. Dit leidt tot een adequate dienstverlening aan de deelnemers en belastingplichtigen en het reduceren van de maatschappelijke kosten.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Op 6 juli 2018 heeft het AB van het waterschap een motie aangenomen over het innen van schulden door BSOB. Vanuit het waterschap wordt aangestuurd op het beperken van de discrepantie tussen kosten en opbrengsten van het innen van schulden. Dit dient te leiden tot een discussie over een meer klantvriendelijke manier van innen, om onnodige groei van schulden bij belastingplichtigen te voorkomen. Eind 2019 heeft het AB van BSOB besloten om in 2020 een coulanceregeling in te voeren. De coulanceregeling houdt in dat aan wanbetalers het voorstel is gedaan om eenmalig de aanmaningskosten kwijt te schelden onder voorwaarde dat de belastingplichtige per direct overstapt op betaling middels een automatische incasso. Gezien de corona-perikelen is besloten de coulanceregeling ook nog in 2021 toe te passen. Als gevolg hiervan valt de opbrengst invorderingskosten voor het waterschap structureel lager uit.

Het Waterschapshuis (hWh)	
Vestigingsplaats	Amersfoort
Ingangsdatum	1 juli 2010
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	HWh is de regie-, beheer- en uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen op het gebied van Informatievoorziening. De regeling is getroffen om de informatie- en bedrijfsprocessen van de waterschappen te ondersteunen en daarmee te voorzien in een behoefte van algemeen belang.
Bestuurlijk belang	Zetel in het algemeen bestuur met stemrecht. Zetel in het dagelijks bestuur.
Deelnemende partijen	Alle Nederlandse waterschappen.
Relatie met programma	Bedrijfsvoering.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verbeteren van informatie- en bedrijfsprocessen met behulp van ICT ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van taakuitvoering.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Deelname aan (nieuwe) projecten van hWh wordt per project bekeken, mede op basis van een businesscase. Bij prioritering van de projecten zal gekeken worden volgens het principe 'wat moet, wat hoort, wat loont' en naar de aard van het project (product, dienst of advies/ondersteuning), waarbij de volgorde qua prioriteit is: <ol style="list-style-type: none"> 1. Producten die we anders zelf moeten aanschaffen; 2. Diensten die we anders zelf moeten aanschaffen; 3. Advies en ondersteuning.

Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant	
Vestigingsplaats	Breda
Ingangsdatum	2010
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Doelmatige bestrijding van de muskusrat en beverrat en het voorkomen van schade door deze soorten aan waterstaatswerken in het bijzonder.
Bestuurlijk belang	Ieder waterschap wordt vertegenwoordigd door een lid van het dagelijks bestuur.
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas.
Relatie met programma	Veilig en bewoonbaar beheergebied.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Voorkomen van schade aan waterstaatswerken door muskusrat en beverrat.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	In de vergadering van 9 oktober 2015 heeft het AB van waterschap Aa en Maas ingestemd met een verlenging van de gemeenschappelijke regeling met minimaal 5 jaar.

Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB)	
Vestigingsplaats	Breda
Ingangsdatum	1928
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De NBWB behartigt de gemeenschappelijke belangen van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant
Bestuurlijk belang	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurslid (1 van de 4) • Stemrecht in de algemene ledenvergadering
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel, Rivierenland en Aa en Maas
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	<p>De behartiging van de belangen van de waterschappen vindt vooral plaats door:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sterke en efficiënte (bestuurlijke) afstemming met partners; 2. Werk met werk maken: organisatie van cofinanciering op regionaal en landelijk niveau; 3. Beleidsmatige afstemming en gezamenlijke aanpak, zoals bijvoorbeeld het grondwaterbeleid; 4. Bij te dragen aan kennisontwikkeling voor de realisatie van waterdoelen door onder andere de leerstoel Natuurbeschermingswetgeving; 5. Participatie in het GroenOntwikkelfonds Brabant.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Continuering huidige koers.

De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Ingangsdatum	1954
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	<p>De NWB is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Voor gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten.</p> <p>De NWB financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van een zeer sterke vermogenspositie en triple-A ratings van Moody's en Standard & Poor's.</p> <p>Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen. Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.</p>
Bestuurlijk belang	Middels stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Deelnemende partijen	35 overheden (provincies, waterschappen en de Staat der Nederlanden)
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Bij de NWB kan het waterschap vreemd vermogen aantrekken tegen een gunstigere rente dan elders in de markt. Vanaf 2019 keert de bank weer dividend uit. De dividenduitkering komt ten gunste van de exploitatie van het waterschap.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Actief participeren in de algemene vergadering van aandeelhouders.

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	
Vestigingsplaats	Moerdijk
Ingangsdatum	14 september 1994
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het tot stand brengen van en het in stand houden van de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie voor de verwerking van zuiveringslib dat in beginsel afkomstig is van waterschappen.
Bestuurlijk belang	<p>Ieder aandeelhoudend waterschap benoemt een vertegenwoordiger die de belangen van het waterschap behartigt (stemrecht) in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA). Waterschap Aa en Maas wordt in de AvA vertegenwoordigd door DB-lid de heer Van Dijk.</p> <p>Het geplaatste aandelenkapitaal van de NV bedraagt € 4.538.000 en is volledig volgestort. Aa en Maas is de grootste aandeelhouder met een aandelenbezit van 29,42%.</p>
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Vechtstromen en Scheldestromen.
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verwerken van zuiveringslib tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten met minimale emissies naar het milieu en maximale terugwinning van energie en grondstoffen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	<p>In 2017 is onder leiding van een bestuurlijke stuurgroep door de gezamenlijke aandeelhouders een slibstrategie inclusief toekomstvisie SNB opgesteld en bestuurlijk vastgesteld. In hoofdlijnen komt het erop neer dat voor de periode 2017 - 2027 wordt vastgehouden aan de huidige slibverwerkingsroute van SNB.</p> <p>Eind 2019 zijn de aandeelhouders een nieuwe kostenverdeling overeengekomen. In 2020 hebben de aandeelhouders ingestemd met governance-aanpassingen en eigen financiering van SNB. In 2020 heeft SNB een nieuw ondernemingsplan opgesteld voor de periode 2021 – 2026 en een toetredingsstrategie voor nieuwe aandeelhouders.</p>

STOWA (Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer)	
Vestigingsplaats	Den Haag (cf statuten)
Ingangsdatum	1971
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het (doen) verrichten van toegepast onderzoek ten dienste van instellingen belast met het beheer van watersystemen en waterketen, alsmede het vergaren en verankeren van deze kennis bij de deelnemers.
Bestuurlijk belang	De heer P. Ketelaars heeft op persoonlijke titel zitting in bestuur.
Deelnemende partijen	Alle waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat.
Relatie met programma	Alle programma's.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Kennisontwikkeling en innovatie staan bij Aa en Maas hoog in het vaandel. De kennis die wordt ontwikkeld door STOWA wordt vertaald naar de eigen organisatie. Deels door een actieve inbreng in bestuur, commissies en werkgroepen, maar ook doordat STOWA co-financiert in projecten van Aa en Maas.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen.

Unie van Waterschappen (UvW)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Ingangsdatum	1927
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Behartiging van de belangen van de Nederlandse waterschappen op nationaal, Europees en internationaal niveau, alsmede de ontwikkeling van een gezamenlijke visie en het bepalen van gezamenlijke standpunten van haar leden en het verlenen van service aan haar leden.
Bestuurlijk belang	Stemrecht in de algemene ledenvergadering (evenredige vertegenwoordiging).
Deelnemende partijen	Alle Nederlandse waterschappen.
Relatie met programma	Alle programma's.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Nationale en internationale behartiging van de waterschapsbelangen. Binnen de Unie ligt de nadruk op lobby, communicatie en regievoering over het beleidsthema regionaal waterbeheer. Daarnaast kennisuitwisseling en samenwerking op een veelheid aan onderwerpen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen.

Bijlage 6: Presentatie structureel en incidenteel saldo

Totaal

bedrag * € 1.000

Totaaloverzicht	Lasten	Baten	Saldo
Exploitatie structureel	160.855	163.094	2.238
Exploitatie incidenteel	3.024	44	-2.980
Totaal	163.879	163.138	-741
Mutatie reserves	1.610	2.352	741
Resultaat	165.490	165.490	

Verdeeld naar taak

bedrag * € 1.000

Watersysteembeheer	Lasten	Baten	Saldo
Exploitatie structureel	79.950	78.772	-1.178
Exploitatie incidenteel	1.149	44	-1.105
Totaal	81.099	78.816	-2.283
Mutatie reserves	69	2.352	2.283
Resultaat	81.167	81.167	

bedrag * € 1.000

Waterzuiveringsbeheer	Lasten	Baten	Saldo
Exploitatie structureel	69.432	72.848	3.417
Exploitatie incidenteel	1.875		-1.875
Totaal	71.307	72.848	1.542
Mutatie reserves	1.542		-1.542
Resultaat	72.848	72.848	

Verklarende woordenlijst en afkortingen

3 O's	<i>Onvermijdbaar, Onontkoombaar en Onuitstelbaar</i>
Afvalwaterketen	<i>Geheel van inzamelen via de riolering, transporteren en zuiveren van afvalwater van huishoudens en bedrijven</i>
AI	<i>Artificiële intelligentie: wetenschap die zich bezighoudt met het creëren van een artefact dat een vorm van intelligentie vertoont</i>
Ambitieweb	<i>Een visuele weergave van de duurzaamheidsthema's en de daaraan gekoppelde ambitieniveaus</i>
B&O	<i>Beheer en Onderhoud</i>
Baggeren	<i>Verwijderen van de (vaak slappe) bodem onder water om een water dieper te maken, dit om de doorstroming van het water te bevorderen en/of het waterlichaam bevaarbaar te houden</i>
BBM	<i>Via de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) worden melkveehouders financieel beloond voor hun bijdrage aan natuur, water en landschapskwaliteit</i>
BBP	<i>Beleids- en beheerproduct</i>
Beekherstel	<i>Een beek weer de ruimte geven om te kronkelen, zodat natuurlijke variatie in leefmilieus voor planten en dieren ontstaat</i>
BHIC	<i>Brabants Historisch Informatie Centrum</i>
BodemUP	<i>Traject van ZLTO voor een betere bodemvruchtbaarheid, voor een betere benutting van nutriënten en om nog meer uit je bodem te halen</i>
BSOB	<i>Belastingsamenwerking Oost-Brabant</i>
DHZ	<i>Deltaplan Hoge Zandgronden; water vasthouden aan de bron</i>
DPRA	<i>Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie</i>
DSO	<i>Digitaal Stelsel Omgevingswet</i>
Duiker	<i>Kokervormige constructie die twee waterlopen met elkaar verbindt</i>
Dijkkring	<i>Gebied dat door waterkeringen beveiligd is tegen overstroming vanuit de zee, de grote rivieren en het IJsselmeer</i>
DVO	<i>Dienstverleningsovereenkomst</i>
Emissie	<i>Uitstoot van stoffen naar water, bodem of lucht</i>
EMU	<i>Economische en Monetaire Unie</i>

EVZ	<i>Ecologische verbindingszone</i>
Forfaitaire bedrijven	<i>Zijn kleine bedrijven waarbij het aantal vervuilingsheden kleiner is dan vijf</i>
GGA	<i>Gebiedsgerichte aanpak</i>
GGOR	<i>Gewenste grond- en oppervlaktewaterregime</i>
GOB	<i>Groen Ontwikkelfonds Brabant</i>
Governance	<i>Governance is het waarborgen van de onderlinge samenhang van de wijze van sturen, beheersen en toezicht houden van een organisatie, gericht op een efficiënte en effectieve realisatie van doelstellingen, alsmede het daarover op een open wijze communiceren en verantwoording afleggen ten behoeve van belanghebbenden</i>
GWV	<i>Grond-, weg- en waterbouw</i>
HBE	<i>Hernieuwbare brandstof eenheden: certificaten die u ontvangt bij de productie van groene transportbrandstoffen en kunt verhandelen</i>
Herprofileren	<i>Opnieuw op de vereiste diepte en breedte brengen (van een waterloop)</i>
HoWaBo	<i>Hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch: maatregelen voor de berging van hoogwater rondom 's-Hertogenbosch</i>
HWBP	<i>Hoogwaterbeschermingsprogramma</i>
HWH	<i>Het Waterschapshuis</i>
IRM	<i>Binnen Integraal Riviermanagement werken regionale overheden en het Rijk vanuit één gezamenlijke visie samen aan een veilig, bevaarbaar, vitaal en aantrekkelijk Maas- en Rijngebied</i>
Kleurkeur	<i>Kleurkeur staat voor goed maai-beheer van bermen en andere groenstroken. Dankzij Kleurkeur kunnen opdrachtgevers en aannemers zich voorbereiden op een nieuwe standaard voor ecologisch bermbeheer. Kleurkeur is ontwikkeld door De Vlinderstichting en Stichting Groenkeur.</i>
Klimaatadaptatie	<i>Is het proces waarbij de samenleving zich aanpast aan het actuele of verwachte klimaat en de effecten daarvan, om de schade die gepaard kan gaan met klimaatverandering te beperken en de kansen die de klimaatverandering biedt te benutten</i>
KLIMAP	<i>Een consortium van 24 partijen, waaronder STOWA, onderzoekt hoe het water- en bodemsysteem op de zandgronden in Nederland klimaatadaptief kan worden ingericht voor onder andere landbouw en natuur</i>

KRW	<i>Kaderrichtlijn Water, EU-richtlijn om een goede toestand van het oppervlakte- en grondwater in de lidstaten te bereiken</i>
Kunstwerk	<i>Een door mensenhanden gemaakt infrastructureel bouwwerk (onder andere stuw, gemaal, sluis, duiker, viaduct, ecoduct)</i>
LTAP	<i>Lange Termijn Asset Planning</i>
Meanderen	<i>Natuurlijk kronkelen van een beek of rivier</i>
MIRT	<i>Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport: De Rijksoverheid werkt samen met decentrale overheden aan ruimtelijke projecten en programma's voor elke regio in Nederland. Het MIRT richt zich op financiële investeringen in deze programma's en projecten</i>
Natte natuurparel	<i>Benaming voor de belangrijkste natte natuurgebieden in Brabant met bijzonder ecologische waarden. Nationaal staan deze gebieden bekend als TOP-gebieden</i>
Natura 2000	<i>Overkoepelende naam voor alle gebieden die onder de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn als te beschermen gebieden zijn aangegeven</i>
NBW	<i>Nationaal Bestuursakkoord Water</i>
NBWB	<i>Noord-Brabantse Waterschapsbond</i>
NOVEX-gebied	<i>Het betreft hier gebiedsontwikkelingen waar nationale opgaven in het fysieke domein dusdanig stapelen dat een gebiedsgerichte ordening en prioritering van verschillende nationale opgaven noodzakelijk is om te kunnen komen tot de gewenste herbestemming en/of ingrijpende herinrichting met behoud of versterking van de ruimtelijke kwaliteit</i>
NPLG	<i>Nationaal Programma Landelijk Gebied: gebiedsgericht werken aan natuur, water en klimaat De overheid wil vóór 2030 de natuur versterken, de waterkwaliteit verbeteren en meer doen tegen klimaatverandering. Onder meer de stikstofuitstoot in de buurt van natuurgebieden moet fors omlaag. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) gaat samen met provincies, waterschappen, gemeenten en maatschappelijke partners, grondeigenaren en grondgebruikers op zoek naar oplossingen per gebied</i>
NWB	<i>De Nederlandse Waterschapsbank N.V.</i>
OOO	<i>Onvermijdbaar, Onontkoombaar en Onuitstelbaar</i>
PDCA	<i>Plan Do Check Act</i>

Peilbesluit	<i>Besluit van het waterschap over de na te streven waterstanden in de waterlopen binnen een bepaald gebied</i>
PFAS	<i>Per- en PolyFluorAlkyl Stoffen</i>
Piping	<i>term uit de civiele techniek die aangeeft dat er water door een kade, dijk of ander kunstwerk stroomt als gevolg van een groot waterstandsverschil</i>
Primaire waterkering	<i>Dijk, duinen of constructie die een dijkkringgebied beveiligd tegen overstroming vanuit zee, de grote rivieren en het IJsselmeer</i>
Prioritaire stof (KRW)	<i>Chemische stof die zodanig schadelijk is voor het watermilieu dat zij slechts in zeer kleine (aanvaardbare) concentraties aanwezig mogen zijn</i>
RBVW	<i>Regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen</i>
REACH	<i>Europese verordening over de productie van en handel in chemische stoffen. Het beschrijft waar bedrijven en overheden zich aan moeten houden. REACH staat voor: Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen. Deze verordening geldt voor alle landen van de Europese Unie.</i>
Regionale waterkering	<i>Dijk of constructie die bescherming biedt tegen inundatie vanuit een regionaal water, of tegen overstroming van een gebied nadat een primaire waterkering heeft gefaald</i>
RG	<i>Rioolgemaal</i>
Rwzi	<i>Rioolwaterzuiveringsinstallatie</i>
SDE-subsidie	<i>Is een exploitatiesubsidie, die je krijgt over de energie die je met je zakelijke zonnepanelen opwekt</i>
Sensorgestuurd boeren	<i>Waterschap Aa en Maas wil samen met boeren meer grip krijgen op de waterkwaliteit in de landbouw. We meten daarom 24 uur per dag met allerlei sensoren in de sloot en op het boerenland in het projectgebied</i>
SNB	<i>Slibverwerking Noord Brabant</i>
STOWA	<i>Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer</i>
TorWash	<i>Is een innovatieve techniek die torrefactie integreert met het uitwassen van zouten en mechanische ontwatering</i>
Torrefactie	<i>Is een thermochemisch proces dat onder meer wordt toegepast op biomassa, om het geschikter te maken voor het gebruik als brandstof</i>

TTF	<i>Title Transfer Facility, virtuele marktplaats voor het verhandelen van aardgas in Nederland</i>
UvW	<i>Unie van Waterschappen</i>
Ve	<i>Vervuilingseenheid</i>
Virtual Reality	<i>Simuleert een omgeving via een computer om een gebruiker via diverse zintuigen onder te dompelen in een ervaring</i>
VTH	<i>Wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving</i>
Waterlichaam (KRW)	<i>Water (rivier, meer, beek, kanaal etc.) van aanzienlijke omvang dat door de betreffende EU-lidstaat als zodanig is vastgesteld</i>
Watertoets	<i>Proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten</i>
WBP	<i>Waterbeheerplan</i>
WUR	<i>Wageningen University & Research</i>
ZLTO	<i>Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie</i>